

URBANISMUS A ÚZEMNÍ ROZVOJ

TÉMA
ÚZEMNÍ ROZVOJ V EVROPSKÝCH SOUVISLOSTECH

U&UR

1 | 2024

POKYNY PRO AUTORY

NABÍDKA ČLÁNKŮ

Redakce přijímá články na e-mailové adrese redakce@uur.cz. Grafické přílohy většího rozsahu je možno zaslat prostřednictvím služby pro zaslání velkých souborů (Úschovna, WeTransfer). V zasláném e-mailu prosím uveďte jméno vč. titulů, adresu pracoviště a kontaktní údaje (e-mailová adresa, telefonní číslo). Při žádosti o zařazení článku do recenzního řízení je třeba tuto skutečnost výslovně uvést. Podrobnější informace naleznete na stránkách www.uur.cz v sekci Časopis UaÚR – Pro autory – Recenzní řízení.

FORMÁLNÍ POŽADAVKY

Rozsah textu by měl činit cca 3–10 normostran (1 normostrana = 1 800 znaků včetně mezer a poznámek pod čarou), nedohodne-li se autor s redakcí jinak. Za každým textem příspěvku musí být uvedeno jméno autora a instituce, pod kterou spadá. Vlastnímu textu vždy předchází zhruba desetirádkový souhrn/abstrakt (stručná informace o obsahu článku), který bude přeložen do angličtiny. Překlad zajistí redakce, popř. po domluvě s redakcí autor článku. Za nedílnou součást příspěvku je považován seznam použitých zdrojů a jejich dostupnost. Bibliografické citace musejí být zpracovány podle normy ČSN ISO 690:2022 (upřednostňován je harvardský systém). Textová část je vyžadována v textovém editoru Word. Grafická část se posílá samostatně jako příloha s uvedením zdrojů, a to v rozlišení min. 300 DPI ve formátu JPEG, TIFF, EPS nebo AI. Redakce si vyhrazuje právo výběru grafického doprovodu textu.

AUTORSKÁ PRÁVA A AUTORIZACE

Redakce předpokládá, že nabízený článek dosud nebyl publikován. Autoři odpovídají za původnost díla (viz www.uur.cz – Časopis UaÚR – Publikáční etika). Články jsou po vysazení a redakční úpravě zasílány k autorizaci. Pokud se autor nevyjádří do pěti dnů od odeslání redakční žádosti o autorizaci textu, považuje redakce text za odsouhlasený a zveřejní jej s případnými redakčními úpravami.

RECENZNÍ ŘÍZENÍ

Relevantní příspěvky jsou recenzovány. Podrobnosti k recenznímu řízení jsou uvedeny na www.uur.cz – Časopis UaÚR – Pro autory – Recenzní řízení. Struktura recenzovaného článku musí odpovídat požadavkům na vědecký text: **Abstrakt** – k recenzovaným příspěvkům redakce požaduje širší shrnutí v češtině (abstrakt). Překlad zajistí redakce, popř. po domluvě autor článku. **Úvod** – obsahuje vysvětlení cíle výzkumu a článku, rešerši literatury a její kritické zhodnocení, pojmenování řešeného problému, respektive formulaci výzkumné otázky / pracovní hypotézy. **Metodika** – charakteristika a popis použité metody/metod. Možné je i zdůvodnění, proč byly právě tyto metody použity a jejich případná omezení. **Výsledky** – prezentace výsledků výzkumu. **Diskuse** – verifikace hypotéz, omezení použitelnosti výsledků výzkumu. **Závěr** – vyhodnocení výzkumu, nastínění dalších námětů na jeho pokračování. Za nedílnou součást příspěvku je považován seznam použitých zdrojů a jejich dostupnost. Recenzované příspěvky nejsou honorovány.

Názory autorů se nemusí vždy shodovat se stanovisky redakční rady a vydavatele.

Urbanismus a územní rozvoj

Číslo 1/2024, XXVII. ročník
Vychází šestkrát ročně.
ISSN 1212-0855, MK ČR E 7021

Vydává:

Ústav územního rozvoje
Jakubské nám. 3, 602 00 Brno
www.uur.cz

Redakce:

redakce@uur.cz
Mgr. Tamara Blatová (šéfredaktorka)
+420 542 423 116, +420 603 885 728
blatova@uur.cz
Hana Čechlovská (redaktorka)
+420 542 423 123, +420 732 762 852
cechlovska@uur.cz

Redakční rada:

Ing. arch. Hana Bártová
Ing. Eva Fialová
prof. Maroš Finka, M.Arch, Ph.D.
prof. Anna Geppert, PhD
prof. Ing. arch. Jan Koutný, CSc.
Ing. Jakub Kotrla (místopředseda)
prof. Ing. arch. Karel Maier, CSc.
Ing. arch. Vladimír Matuš
MgA. Bernard Storch
doc. Ing. arch. Veronika Šindlerová, Ph.D.
Mgr. Petr Tonev, Ph.D.
RNDr. Václav Tremel
Ing. arch. Martin Tunka, CSc. (předseda)
Ing. Romana Vačkářová
doc. Ing. et Ing. Eliška Vejchodská, Ph.D.
Ing. Roman Vodný, Ph.D. (místopředseda)
doc. Ing. arch. Jakub Vorel, Ph.D.
Ing. arch. Karel Wirth
doc. Ing. arch. Maxmilian Wittmann, Ph.D.

Roční předplatné: 720 Kč + poštovné
cechlovska@uur.cz

Sazba a tisk:

GRAFEX-AGENCY, s. r. o.
Helceletova 16, 602 00 Brno

Náklad: 1 400 výtisků

Toto číslo vyšlo v únoru 2024.

Úplný obsah čísel je zveřejněn s půlročním
zpožděním na webových stránkách ÚÚR.

Foto na titulní straně obálky:

Letecký pohled na francouzskou obec Culoz
s řekou Rhône a jezerem Bourget v pozadí.
Foto © iStock.com/Gregory_DUBUS

OBSAH

NEKROLOG – Ivo Oberstein Veronika Šindlerová	2
NOVÝ EVROPSKÝ BAUHAUS Ilja Kocian, Martina Černá a Petr Lešek	4
VYUŽITÍ NOVÉHO EVROPSKÉHO BAUHAUSU V OPERAČNÍM PROGRAMU SPRAVEDLIVÁ TRANSFORMACE Tomáš Komm	6
AKTUALIZACE NÁRODNÍHO PLÁNU OBNOVY – NOVÉ KOMPONENTY MMR Nikola Blokešová	7
NOVINKY VE STAVEBNÍM PRÁVU OD 1. 1. 2024 Karel Wirth	8
<hr/>	
KONKURENCESCHOPNOST A ÚZEMNÍ PLÁNOVÁNÍ. POSTŘEHY Z EVROPY Vít Řezáč	10
ČESKÉ ÚZEMNÍ PLÁNOVÁNÍ JAKO PŘEDMĚT VÝZKUMU EU. PROJEKT ESPON COMPASS Karel Maier, Jan Kabrhel	17
ZAPOJENÍ MĚSTA BRNA DO PROJEKTŮ ESPON SPIMA A ESPON METRO Soňa Raszková	23
ZKUŠENOSTI S VEŘEJNOPRÁVNÍ SMLOUVOU PODLE STAVEBNÍHO ZÁKONA Č. 183/2006 Sb. Jiří Gerö	25
<hr/>	
JAK POMÁHAJÍ EVROPSKÉ FONDY SOCIÁLNÍMU BYDLENÍ V ČESKÉ REPUBLICE. VÝROČNÍ KONFERENCE IROP Marek Zeman	28
ZEMĚDĚLSKÁ KRAJINA: SPOLUPRÁCE PŘI TVORBĚ A UŽÍVÁNÍ Radim Perlín, Vladimír Mackovič	30
PROGRAM ESPON	34
CO PÍŠÍ JINDE	35

POŘIZOVATELSKÁ PRAXE & STAVEBNĚ SPRÁVNÍ PRAXE

SLOVO ÚVODEM

Obsah prvního čísla roku 2024 začíná smutným sdělením. Začátkem ledna zemřela legenda českého urbanismu, tvůrce pražského Jihozápadního Města, architekt a pedagog Ivo Oberstein, který se svou prací nesmazatelně zapsal do podoby hlavního města Prahy. Vzpomínku na jeho profesní život přinášíme v úvodu čísla.

V letošním roce si připomínáme 20. výročí vstupu naší země do Evropské unie. Není proto náhoda, že jsme za první téma letošního ročníku zvolili územní rozvoj v evropském kontextu. K odstranění rostoucích disparit mezi evropskými oblastmi a k dosažení cílů udržitelného rozvoje území je nezbytný koordinovaný přístup na všech úrovních veřejné správy, kde, jak zdůrazňuje dokument Územní agenda 2030, sehrává významnou roli strategické a územní plánování. K tématu přinášíme informace o iniciativě Evropské komise Nový evropský Bauhaus, článek zabývající se konkurenceschopností vybraných evropských států v kontextu územního plánování, články o výzkumných projektech ESPON – ESPON COMPASS, který se zabýval porovnáním vývoje systémů územního / strategického plánování v evropských zemích, a ESPON SPIMA a ESPON METRO, do kterých se aktivně zapojilo město Brno.

Letošní jednička dále přináší články věnované informacím z oboru – novinkám z oblasti stavebního práva v souvislosti s nabytím účinnosti nového stavebního zákona a informacím z konferencí a novinkám programu ESPON.

I v letošním roce bude součástí časopisu její pravidelná příloha Pořizovatelská praxe & Stavebně správní praxe. Tuto přílohu naleznete na webu časopisu v jednotlivých číslech. Zde je v excelovské tabulce připraven přehled v příloze uváděných rozsudků včetně odkazu na související paragrafy stavebního zákona, prejudikatury a krátké anotace. I letos chystáme vydání mimořádných příloh z odborných konferencí Asociace pro urbanismus a územní plánování ČR.

Od letošního, již 27. ročníku našeho časopisu budeme vycházet v nové grafické podobě. Podstatný však není vizuální vjem, ale vlastní obsah. Pro tento rok jsou připravena, věříme, že zajímavá, témata, jejichž přehled naleznete na našich webových stránkách v sekci Ediční plán 2024.

Uvítáme vaše názory a těšíme se na články k jednotlivým tématům. Výzvy k jejich zasílání, včetně termínů, přinášíme na třetí straně obálky i webových stránkách našeho vydavatele.

redakce U&ÚR

ODEŠEL IVO OBERSTEIN, TVŮRCE PRAŽSKÉHO JIHOZÁPADNÍHO MĚSTA

Jen málo urbanistů a plánovačů má to štěstí, že naplánují město, navrhnou jeho podrobné urbanistické řešení, podílí se na jeho detailním projektování i na následné výstavbě a v postaveném městě prožijí veliký kus svého života. A vidí tak nejen zrod města, které stvořili, ale vidí také, jak se město postupně zabydluje a jak po svém dokončení funguje. Ivo Oberstein to štěstí měl. Jeho životním dílem se stalo Jihozápadní Město v Praze, s nímž spojil podstatnou část svého profesního i osobního života. Pozemská pouť jednoho z nejvýznamnějších českých urbanistů druhé poloviny 20. století navždy skončila dne 6. ledna 2024.

Ivo Oberstein se narodil 18. května 1935 ve Zdicích a od mládí toužil být leteckým konstruktérem. Svůj mimořádný technický a tvůrčí talent však nakonec zúročil v jiné profesi, když v 50. letech vystudoval Fakultu architektury a pozemního stavitelství ČVUT v Praze, kde v roce 1959 absolvoval na Katedře urbanismu. Leteckému konstruktérství však zůstal věrný a věnoval se mu celý život jako svému koníčku. Stavěl letecké modely a v dobách, kdy drony byly jen utopickým snem a letecké snímkování bylo běžnému smrtelníku nedostupné, připevňoval na své letecké modely fotoaparát a pořizoval na svou dobu unikátní letecké snímky nejen rodícího se Jihozápadního Města.

Již při studiu na fakultě se Ivo Oberstein jako student profesora Jindřicha Kriseho věnoval řešení urbanistických úkolů, a toto zaměření ho pak provázelo i v prvních letech po ukončení studia. Na umístěnku pracoval v letech 1959 a 1960 v Krajském projektovém ústavu v Karlových Varech, kde zpracovával například studii rekreačního využití Božího Daru anebo urbanistické průzkumy Jáchymova, kde právě skončila těžba uranu. V Karlových Varech nasbíral spoustu zkušeností, ale jeho touhou bylo zabývat se pražskými urbanistickými tématy. Proto se v roce 1961 odhodlal ucházet se o místo na nově založeném Útvaru hlavního architekta města Prahy, kam byl jeho ředitelem profesorem Jiřím Voženílkem přijat. Velmi rychle se prosadil a brzy byl platným členem pražského týmu architektů a urbanistů. Největším tématem rozvoje Prahy bylo v té době řešení bytové otázky a rozvoj sídlišť. Ivo Oberstein se stal spoluautorem několika soutěžních urbanistických návrhů v Praze, ale také v Ústí nad Labem či v Košicích, podílel se na podrobném návrhu pražského Severního Města, konkrétně Ďáblic a Bohnic. V roce 1967 získal se svým týmem třetí cenu v soutěži na pražské Jižní Město. Tam uplatnili na svou dobu pokrokový přístup – dnes označovaný jako transit-oriented development. Stanice kapacitní veřejné dopravy jsou lokálními centry města, v docházkové vzdálenosti od nich jsou pak koncentrovány obslužné aktivity a vyšší obytné hustoty, směrem dále od stanic se hustota zástavby snižuje.

Přelomem v profesním životě Iva Obersteina se v pohnutém roce 1968 stalo vítězství v soutěži na další z pražských sídlišť, konkrétně na Jihozápadní Město. Jeho soutěžní návrh se vymykal silným konceptem trasy rychlodráhy, která tvoří kompoziční osu celého města a odvážně po estakádě překonává údolí Prokopského potoka. Na stanice rychlodráhy jsou pak jako korálky na řetízku navěšené jednotlivé obytné čtvrti. V soutěžním návrhu na Jihozápadní Město tak Ivo Oberstein znovu uplatnil přístup utváření města kolem kapacitního systému veřejné dopravy. Zásadní přidanou hodnotou návrhu byla také myšlenka velkorysého lineárního parku podél prameniště a horního toku Prokopského potoka a také umožnění budoucího flexibilního prodloužení trasy navržené rychlodráhy dále na západ.

Zázemí pro rozpracování koncepce soutěžního návrhu Jihozápadního Města nalezl Ivo Oberstein spolu se svým malým týmem v Pražském projektovém ústavu (PPÚ), zde pracoval ve skromných podmínkách na urbanistickém návrhu Jihozápadního Města až do roku 1976, kdy celý tým povýšil na samostatný Ateliér 7 Pražského ústavu výstavby a architektury hl. m. Prahy, který Ivo Oberstein vedl. Ateliér 7 byl až do roku 1990 tvůrčím a koordinačním pracovištěm pro projekty Jihozápadního Města. Zde se postupně rodilo město, od svého celku ve formě směrného územního plánu, přes urbanistické studie jednotlivých čtvrtí, obytných souborů a okrsků až po návrhy jednotlivých staveb, včetně podrobných architektonických řešení nejrůznějších detailů parteru, mobiliáře, herních prvků či umělecké výzdoby sídliště. Tým okolo Iva Obersteina byl také známý tím, že se jeho členové sami podíleli na výstavbě vybraných prvků drobné architektury sídliště a svými vlastními rukama tak město, které navrhli, také stavěli. Ateliér 7 se také stal líhní řady později úspěšných architektů a urbanistů.

V jednom z rozhovorů pro časopis Městské části Praha 13 STOP Ivo Oberstein zavzpomínal: „Když jsme začali jako mladý tým architektů pracovat na projektu Jihozápadního Města, tak jsme si vytyčovali určité cíle. Na prvním místě to bylo, v rámci povinné panelové soustavy, co možná nejlepší řešení bytů. To jsme mohli alespoň částečně ovlivnit, protože jsme nastoupili do ateliéru, kde druzí projektanti vymýšleli tenkrát nejnovější konstrukční soustavu nazývanou VVÚ-ETA, a my jsme mohli s nimi diskutovat. Pak jsme si říkali, že je důležité, aby byly dobré nejen byty, ale i domy, vstupy do domů, a jak se říká, širší domov – okolí domu. To znamená, aby například strom byl zasazen tam, kde skutečně může růst, aby pěší cesty vedly, odněkud někam, aby byly opravdu používané, aby se pěší cesty střetávaly v takových uzlových bodech, kde se lidé mohou zastavit, pohovořit si, posedět.“

I přesto, že od původního soutěžního návrhu prodělala podoba Jihozápadního Města řadu změn a původně rozvolněná vzdušná zástavba se pod tlakem na zvyšování objemu bytové výstavby značně zahustila a uzavřela do formy superbloků, se tvůrcům města podařilo vytvořit velmi příjemné obytné prostředí s areály základních škol a mateřských školek a velkorysími parkovými úpravami uprostřed rozlehlých obytných bloků. Celé město bylo od samého počátku koncipované jako město pro pěší, s maximálním důrazem na preferenci, přívětivost a bezpečnost pohybu chodců. Tvůrci také nikdy neustoupili od základní koncepce spočívající v centrální kompoziční ose tvořené rychlodráhou, kterou nakonec nahradilo metro, v koncentraci obslužných aktivit okolo stanic a velkorysém založení centrálního parku s několika vodními plochami.

V prvních porevolučních letech, mezi roky 1990 a 1994, zastával Ivo Oberstein pozici hlavního architekta města Prahy. Pod jeho vedením byly zahájeny práce na novém a dodnes platném Územním plánu sídelního útvaru hlavního města Prahy, pracovalo se na urbanistické studii Pražské památkové rezervace či Smíchova anebo na generelu řeky Vltavy. Ivo Oberstein však nikdy neztratil zájem o Jihozápadní Město, kde od 90. let také s rodinou žil. V letech 1999 až 2005 se podílel na návrhu urbanistického řešení Slunečního náměstí a radnice Prahy 13, ve spolupráci se svým zetěm Jiřím Zavadilem a dcerou Alenou pracoval na počátku nového milénia na urbanistickém řešení zástavby okolo stanic metra Nové Butovice a Hůrka. Až do svého nedávného skonu neustále sledoval veškeré dění na Jihozápadním Městě a aktivně hájil původní koncepci tohoto města. Byl opakovaně znepokojen záměry na realizaci kompozičně a kapacitně nevhodných novostaveb a dostaveb. V posledních několika letech pak kritizoval nesmyslnost plánů developera na umístění naddimenzovaného a rekordně vysokého českého mrakodrapu TOP TOWER s vrakem oceánské lodi, o výšce dvou Petřínských rozhleden, na malém pozemku u stanice metra Nové Butovice. Veškeré myšlenky na toto téma sepsal v prosinci 2023, krátce před svou smrtí. Text už ale nestihl publikovat.

V 80. letech a pak v letech 1995 až 2007 vyučoval Ivo Oberstein na Fakultě architektury ČVUT v Praze, kde vedl svůj urbanistický ateliér, a na Ústavu urbanismu vyučoval plánování městských čtvrtí a zejména urbanismus obytných souborů. Tedy téma, které mu bylo profesně nejbližší. V roce 1995 byl jmenován docentem a ve své vědecké práci se pak zabýval hlavně regulací městské výstavby a také pojmoslovím v urbanismu a územním plánování. S asistentem Janem Cachem vchovali řadu budoucích úspěšných urbanistů a plánovačů.

Ivo Oberstein byl také vášnivým kreslířem, malířem akvarelů a olejomalb a tvůrcem počítačových obrazů. Byl členem Tvůrčí skupiny založené patnácti nadšenci z Útvaru hlavního architekta hl. m. Prahy. Jeho obrazy byly zastoupeny také na zatím poslední výstavě tohoto uměleckého uskupení, která se na pražské Novoměstské radnici uskutečnila na přelomu let 2022 a 2023.

Za své dílo byl Ivo Oberstein hned dvakrát oceněn Obcí architektů, v roce 2013 za celoživotní dílo a v roce 2018 se stal laureátem Ceny Jože Plečnika za celoživotní přínos architektuře a stavitelství. Minimálně dvakrát byl také nominován na Poctu České komory architektů. Přestože tuto cenu ani jednou nezískal, samotná nominace byla vyjádřením úcty k jeho dílu ze strany členů komory, již byl jedním ze zakládajících členů. V roce 2023 byl nominován na prestižní Cenu Patrika Abercrombieho za městské plánování a design Mezinárodní unie architektů (UIA).

Ivo Oberstein se nesmazatelně zapsal do podoby hlavního města Prahy, přesně tak, jak si to od svých studentských let na fakultě přál. Záslouhou nejen svého obrovského urbanistického a architektonického talentu, ale zejména zásluhou své zaprvutosti, houževnatosti a vytrvalosti se Jihozápadní Město v Praze stalo jedním z nejhodnotnějších českých sídlišť, dobrou a vyhledávanou pražskou adresou a šťastným domovem více než 65 000 obyvatel. I já jsem jednou z těchto obyvatel a za všechny bych chtěla touto cestou Ivo Obersteinovi za jeho povedené dílo upřímně a z celého srdce poděkovat.

Čest jeho památce!

doc. Ing. arch. Veronika Šindlerová, Ph.D.

NOVÝ EVROPSKÝ BAUHAUS

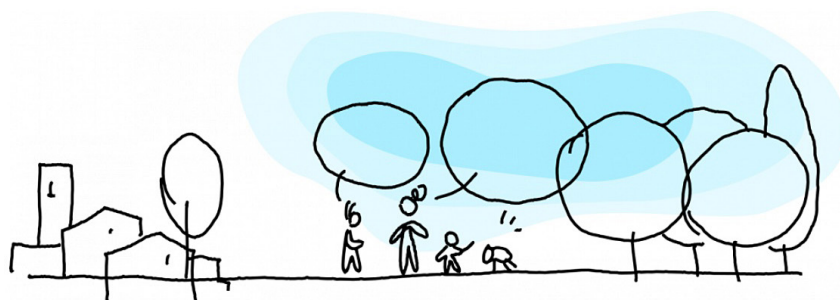
Ilja Kocian, Martina Černá a Petr Lešek

Nový evropský Bauhaus je projekt přinášející naději a nové perspektivy. Zelené dohodě pro Evropu dodává kulturní a kreativní rozměr, čímž podporuje udržitelnost inovací, technologií a celého hospodářství. Přináší výhody ekologické transformace díky hmatatelným zkušenostem na místní úrovni. Iniciativa NEB nemá svůj vlastní zdroj financování, ale je dotována napříč finančními programy a nástroji Evropské unie. Ke zohlednění principů Nového evropského Bauhausu by mělo docházet u všech typů staveb s potenciálem ovlivnění vystavěného prostředí.

Iniciativa Nový evropský Bauhaus (NEB) ztělesňuje jeden z cílů Evropské unie, jímž je vytváření estetických, udržitelných a inkluzivních míst, výrobků a způsobů života. Díky tomu, že podporuje nový životní styl, v němž se současný design snoubí s udržitelností, pomáhá tato iniciativa urychlit ekologickou transformaci v nejrůznějších hospodářských odvětvích, jako jsou namátkou urbanismus, architektura, stavebnictví, nábytkářství, design či móda. Jde přitom nejen o urychlení, ale (možná ještě významněji) i o promítnutí technických a ekonomických dokumentů do kvalitativní proměny prostředí, ve kterém žijeme.

Podstata NEB vychází z původního hnutí Bauhaus, které vzniklo v roce 1919 v době rozsáhlé společenské a průmyslové transformace. Stejně jako před více než sto lety je i dnes klíčová otázka inovativních materiálů. NEB je založen na trojúhelníku tří základních neoddelitelných hodnot: 1) udržitelnosti, nulovém znečištění a biologické rozmanitosti, 2) estetice, kdy je kromě funkčnosti kladen důraz také na kvalitní zážitek a styl, a 3) inkluzi, která zahrnuje uznání hodnoty rozmanitosti, zajištění rovnosti pro všechny, přístupnosti a cenové dostupnosti.

NEB si klade za cíl dodat Zelené dohodě pro Evropu (*Green Deal*) kreativní a kulturní rozměr a podpořit tak zejména udržitelnost inovací, nových technologií a celého hospodářství. Předsedkyně Evropské komise Ursula von den Leyen jej označila za duši Zelené dohody. Evropská komise z procesu společného návrhu převzala tři hlavní zásady, jimiž by se měl NEB řídit: kombinace celosvětového a místního rozměru, participace a mezioborovost.

New European Bauhaus
beautiful | sustainable | together

Na podporu provádění NEB zřídila Evropská komise tzv. Laboratoř NEB, tedy strategickou skupinu, která společně vytváří, modeluje a testuje nástroje, řešení a politická opatření, jež transformaci usnadní v praxi. Laboratoř funguje jako urychlovací a pojící prvek iniciativy.

NEB při svých aktivitách staví na síle své rostoucí komunity. V poslední době tato iniciativa vzbudila vlnu entuziasmu a dala vzniknout tisícům nápadů. Ve spolupráci s Evropskou službou pro vnější činnost, delegacemi Evropské unie a zainteresovanými mezinárodními organizacemi a sítěmi pokračuje v mobilizaci dotčených subjektů. Základní význam má spolupráce členských států a orgánů veřejné správy na mezinárodní, vnitrostátní, regionální a místní úrovni, a to včetně zapojení občanské společnosti a zástupců různých komunit. NEB vyžaduje úzkou spolupráci na všech úrovních rámce veřejné správy, od propagace participativních procesů společného navrhování až po možnost podpořit financování místních transformačních projektů.

Přestože iniciativa NEB nemá svůj vlastní zdroj financování, do takto zaměřených projektů jsou již realizovány nebo plánovány investice ve stovkách mi-

lionů eur z různých fondů a nástrojů EU, jako je program pro výzkum a inovace Horizont Evropa a jeho mise, program pro životní prostředí a klima LIFE, Program pro jednotný trh nebo Digitální Evropa. Přehled výzev souvisejících s iniciativou NEB napříč unijními programy je k dispozici na evropském portálu pro finanční příležitosti Funding & Tenders Opportunities.

Dalším významným pilířem financování jsou **programy politiky soudržnosti**. Tam, kde je to relevantní, jsou podporovány investice, které úspěšně kombinují udržitelnost, estetiku a inkluzivní principy NEB s ohledem na nalezení cenově dostupných, inkluzivních, udržitelných a kvalitních řešení výzev v oblasti změny klimatu. V České republice se tento závazek týká všech programů financujících infrastrukturní projekty. V tomto ohledu je pro projekty veřejných budov a prostorů (novostaveb i rekonstrukcí) vhodné použít jako nástroj výběru zpracovatele projektu institut architektonické soutěže, neboť ta ze svého principu posuzování návrhů implikuje použití nástrojů NEB. Česká komora architektů (ČKA) připravila výslovné doplnění témat NEB do vzorových soutěžních podmínek. Jedná se konkrétně o udržitelnost (úsporný provoz a ekonomie stavby, vhodné

materiály a konstrukce odpovídající požadavku udržitelnosti včetně aspektu oběhového hospodářství, adekvátnost návrhu, budoucí adaptabilita a vztah prostředí), estetiku (inovativnost návrhu umožňující kvalitativní posun, přínos v rámci oboru, celková kvalita návrhu) a zohlednění inkluze (zapojení veřejnosti a odborníků do přípravy zadání, komunikace záměru a akce, inkluzivní program a provoz stavby a interdisciplinární realizační tým, adekvátní zadání). Při zahrnutí těchto požadavků do soutěžních podmínek a zohlednění tématu participace může Česká komora architektů odsouhlasit deklarování: **Soutěžní podmínky naplňují požadavky NEB.** Ke zohlednění principu NEB by mělo docházet u všech typů staveb s potenciálem ovlivnění vystaveného prostředí, kdy daný investiční záměr by měl být dále projektován na základě úspěšné a posouzené soutěžní studie (návrhu stavby vypracované dle standardu) architektem vzešlým z architektonické soutěže (a to včetně záměrů snižování energetické náročnosti budov, dopravní infrastruktury). Kromě využití architektonické soutěže (včetně i posoutěžního konzultačního zapojení poroty) ČKA doporučuje k naplnění požadavků NEB v průběhu přípravy záměr konzultovat s **městským/obecním nebo krajským architektem.** K architektonickým soutěžím i institutu městského a krajského architek-

ta poskytuje ČKA bezplatné konzultace a vede jejich veřejně přístupnou databázi s mapou ČR.

Příkladem zapojení principů NEB do výběru projektů je např. dotační výzva z Integrovaného regionálního operačního programu 2021–2027 Zelená infrastruktura zaměřená na veřejná prostranství měst a obcí nebo výzva z operačního programu Spravedlivá transformace Obnova území – veřejné služby, kultura, sport, rekreace nebo připravovaný Brownfield fond v Moravskoslezském kraji (viz článek na str. 6 tohoto čísla).

Úspěšné projekty se mohou přihlásit do Evropskou komisí každoročně vyhlašované soutěže o **ceny Nového evropského Bauhausu** ve čtyřech zavedených kategoriích – Opětovné spojení s přírodou, Znovu získat pocit sounáležitosti, Upřednostnění míst a lidí, kteří to nejvíce potřebují, a Potřeba dlouhodobého uvažování o životním cyklu v průmyslovém ekosystému. Jedním z finalistů byl v loňském roce i projekt FUTUREUM realizovaný v areálu Dolních Vítkovic a dotačně podpořený z Integrovaného regionálního operačního programu 2014–2020. Příkladem zapojení měst (konkrétně Kladna, Kutné Hory, Písku a Prahy) je projekt CrAFt (*Creating Actionable Futures*) zaměřený na testování a sdílení modelů místní správy s cílem využít hodnot NEB pro klimaticky ne-

utrální města. Je tedy patrné, že v dnešní hodnotově rozbouřené době NEB staví na podpoře místní a regionální identity, neboť patriotismus, na rozdíl od nacionalismu, stojí právě na kvalitě místního obytného prostředí, jeho specifčnosti a zapojení místní komunity do zájmu a péče o něj.

S iniciativou Nový evropský Bauhaus plnou inspirativních projektů, myšlenek a nápadů se stojí za to seznámit. Nejlepší možností je **Festival NEB**, jehož druhý ročník se bude konat ve dnech 9.–13. dubna 2024 v Bruselu a na dalších místech v Evropě i mimo ni. Část akcí probíhá i on-line. Mimo jiné bude také příležitost se dozvědět více o nedávno zahájené NEB Academy, nové iniciativě, která urychlí zvyšování kvalifikace a rekvalifikace pro udržitelnou výstavbu.

Za postřehy a dotazy k tématu budeme velmi rádi.

*Mgr. Ilja Kocian
Odbor mezinárodních vztahů a EU
Ministerstvo kultury*

*Ing. Martina Černá
Odbor řízení a koordinace fondů EU
Ministerstvo pro místní rozvoj*

*Ing. arch. Petr Lešek
Česká komora architektů*

ENGLISH ABSTRACT

New European Bauhaus, by Ilja Kocian, Martina Černá & Petr Lešek

The New European Bauhaus (NEB) is a project delivering hope and new perspectives. It complements the Green Deal for Europe with a cultural and creative dimension promoting the sustainability of innovation, technology and the economy as a whole. It provides the benefits of ecological transformation through tangible experience at the local level. However, the NEB initiative does not have its own funding source, it is funded across the financial programmes and instruments of the European Union. NEB principles should be taken into account in all types of construction with the potential to affect the built environment.

VYUŽITÍ NOVÉHO EVROPSKÉHO BAUHAUSU V OPERAČNÍM PROGRAMU SPRAVEDLIVÁ TRANSFORMACE

Tomáš Komm

Operační program Spravedlivá transformace pilotně využil prvky Nového evropského Bauhausu. Zvýhodnění tak získají projekty, které kladou důraz na estetiku, udržitelnost a inkluzi.

Nový evropský Bauhaus je iniciativou Evropské komise, která se snaží podpořit prvky udržitelnosti, estetiky a inkluze v architektuře, urbanismu a designu. Iniciativa je součástí Zelené dohody pro Evropu a propisuje se rovněž do relevantních programů realizovaných v rámci evropských fondů.

K podpoře Nového evropského Bauhausu ve vhodných intervencích se hlásí i operační program Spravedlivá transformace 2021–2027 (OPST), nový program směřovaný do českých tzv. „uhelných regionů“, tedy Karlovarského, Ústeckého a Moravskoslezského kraje. Nový evropský Bauhaus je relativně novou iniciativou a OPST tak patří k pilotním příkladům využití jeho principů v českém prostředí evropských fondů.

Ministerstvo životního prostředí (MŽP), které je řídicím orgánem OPST, zakomponovalo prvky Nového evropského Bauhausu jednak do dotační podpory v rámci tematických výzev **Obnova území – veřejné služby, kultura, sport, rekreace** a jednak do nastavení podmínek podpory **Brownfield fondu**, úvěrového fondu zřízeného specificky v Moravskoslezském kraji.

Oba nástroje spadají do tematické oblasti obnova území, jejímž cílem je vrátit život do vymezeného území zasaženého těžbou uhlí. Dotační výzvy

Obnova území – veřejné služby, kultura, sport, rekreace se zaměřují na budování či modernizaci širokého spektra objektů ve veřejném zájmu. Může se jednat o kulturní nebo komunitní centra, muzea, galerie, rekreační areály, venkovní sportoviště nebo také o opravy kulturních památek. Podpořit je možné rovněž revitalizace brownfieldů například na školy nebo zdravotnická zařízení. Brownfield fond, který poskytuje zvýhodněné úvěry, se pak zaměřuje typicky na komerční projekty, a to na revitalizace menších brownfieldů i velkých důlních areálů.

MŽP zahrnuje prvky Nového evropského Bauhausu do podpory formou zvýhodnění pro projekty, které splní dané požadavky. Nejde tedy o vylučující podmínky. Záměrem bylo žadatele motivovat, nikoli klást nové bariéry realizaci projektů. Tento postup doporučuje rovněž Ministerstvo pro místní rozvoj. Zvýhodnění tak má u dotační podpory formu až 15 % bonusu v rámci maximální míry podpory. V případě úvěrového Brownfield fondu je pak realizováno pomocí snížené úrokové sazby.

Evropská Komise sama nedefinuje, jaké přesné podmínky musí budova postavená dle Nového evropského Bauhausu splňovat. Vymezuje pouze obecné principy. Snahou MŽP proto bylo zavést jasná, objektivní a jednoduše ověřitelná

kritéria, která odráží jeho základní stavební kameny – estetiku, inkluzi a udržitelnost.

Princip estetiky se do podmínek promítl formou zvýhodnění pro projekty, které vzejdou z architektonické soutěže uspořádané dle pravidel České komory architektů (ČKA). Princip inkluze požadavkem na zapojení veřejnosti do zadání této architektonické soutěže. Princip udržitelnosti pak jako zvýhodnění pro projekty s certifikací udržitelnosti budov, jako je např. český SBTool nebo certifikáty LEED, BREEAM či DGNB.

Podpora tak využívá již existující nástroje a snaží se motivovat žadatele a projekty k jejich využití. Koncept značně zjednodušila, avšak zároveň podtrhla jeho klíčové prvky. A to nad rámec existujících legislativních požadavků. Jedním ze záměrů MŽP bylo také vyslat signál žadatelům a připravovaným projektům, jakým směrem se podpora bude do budoucna ubírat. Zahájení realizace prvních projektů podpořených ze zmiňovaných výzev můžeme očekávat již během následujících měsíců tohoto roku.

*Mgr. Bc. Tomáš Komm
Odbor podpory transformace
na nízkouhlíkovou ekonomiku
Ministerstvo životního prostředí*

ENGLISH ABSTRACT

Using the New European Bauhaus in the Operational Programme Just Transition, by Tomáš Komm

The Operational Programme Just Transition piloted elements of the New European Bauhaus. Projects that place emphasis on aesthetics, sustainability and inclusion are expected to benefit from it.

AKTUALIZACE NÁRODNÍHO PLÁNU OBNOVY – NOVÉ KOMPONENTY MMR

Nikola Blokešová

O Národním plánu obnovy, zejména o podpoře revitalizace brownfieldů, jsme již informovali v roce 2022. Od té doby ale v Národním plánu obnovy došlo k několika změnám – byl aktualizován v reakci na vpád Ruska na Ukrajinu v únoru 2022 a navazující energetickou krizi a došlo k navýšení jeho alokace i oblastí (komponent), které Ministerstvo pro místní rozvoj v rámci Národního plánu obnovy podporuje.

Nástroj pro oživení a odolnost, který umožňuje vytvoření národních plánů obnovy včetně toho českého, byl při svém založení v únoru 2021 reakcí EU na krizi vyvolanou pandemií covidu-19 a měl sloužit k podpoře reformy a oživení ekonomiky. Hned následující rok, v únoru 2022, se ale Evropa začala potýkat s dalším problémem – vpádem Ruska na Ukrajinu a na něho navazující ekonomickou a energetickou krizí. Z tohoto důvodu byla role Nástroje pro oživení a odolnost aktualizována a národní plány obnovy byly rozšířeny.

Národní plán obnovy ČR (NPO) byl rozšířen na celkem 37 komponent (z původních 27) s alokací 228 mld. Kč (z původních 179 mld. Kč). Ministerstvu pro místní rozvoj (MMR) do gesce přibýly dvě nové komponenty v celkové alokaci přes 12 mld. Kč. MMR je zároveň jedním ze tří ministerstev, která budou financovat část svých komponent z tzv. „půjčkové/úvěrové části“ NPO, alokace je tedy rozdělena na 3,7 mld. Kč financovaných z Nástroje pro oživení a odolnost a 8,4 mld. Kč financovaných z budoucí společné půjčky, kterou si vezme Evropská komise jménem členských států EU.

První ze dvou zmíněných nových komponent je **Dostupné bydlení (komponenta 2.10)**. MMR ji při aktualizaci do NPO zařadilo vzhledem ke stále eskalující krizi dostupnosti bydlení, kterou dále zhoršovala probíhající ekonomická a energetická krize. Cílem komponenty je zlepšit dostupnost bydlení, a to jak systémovou reformou (schválením zákona o podpoře v bydlení), tak prostřed-

nictvím investic do renovací a výstavby dostupného bydlení. Komponenta je do velké míry průlomová, jelikož na rozdíl od „standardních“ dotačních schémat vytvoří systém finančních nástrojů, který umožní výrazné navýšení veřejných i soukromých investic do segmentu dostupného nájemního bydlení. Na komponentě MMR spolupracuje se Státním fondem pro podporu investic (SFPI) a Národní rozvojovou bankou (NRB), kteří budou poskytovateli zmíněných finančních nástrojů – SFPI vytvoří nástroj pro poskytování zvýhodněných úvěrů a NRB nástroj pro poskytování podřízených úvěrů a fond pro společné investice veřejného a soukromého sektoru. Všechny nástroje budou podporovat jak soukromé, tak veřejné investory a podpořené činnosti budou zahrnovat např. rekonstrukce stávajících bytových jednotek, přestavbu budov na bytové jednotky, pořízení bytových jednotek nebo výstavbu nových bytových jednotek. Vzhledem k inovativnosti celé komponenty, s čímž je spojena značná náročnost, co se týče jejího nastavení, k vytvoření nástrojů dojde na přelomu let 2024 a 2025.

Druhou novou komponentou, kterou MMR do NPO zahrnuje v rámci jeho aktualizace, je **Systémová podpora veřejných investic (komponenta 4.1)**. Tato komponenta obsahuje reformu veřejného investování, na základě které bude posílena schopnost veřejné správy připravovat a implementovat investiční programy financované z veřejných prostředků, zvýšena efektivita veřejných investic v regionech a akcelerována příprava projektů souladných

s cíli EU v oblasti zelené a digitální ekonomiky. Jedním z dílčích opatření obsažených v komponentě 4.1 je proto také finanční podpora na přípravu projektů v souladu s cíli EU (subkomponenta 4.1.3). V souvislosti s probíhající ekonomickou a energetickou krizí hrozil u veřejných investorů útlum výdajů na přípravné práce na projektech, zejména na přípravu vysoce inovativních projektů, komplexních projektů nebo projektů s nestandardními (nedotačními) modely financování (včetně např. PPP). Jelikož projektová příprava není samostatně typicky dotačními tituly podporována, takový útlum prostředků by vedl k nedostatku projektů, které by obce a kraje mohly rovnou realizovat nebo v budoucnu předložit do dalších výzev. V rámci subkomponenty 4.1.3 již MMR vyhlásilo jednu výzvu na podporu přípravy bytových projektů (v režimu de minimis), která bude pro obce, kraje a další veřejné investory otevřená do 30. 4. 2024. V průběhu února byly vyhlášeny další tři výzvy: na přípravu malých projektů (dotace na projektovou přípravu bude činit od 0,25 do 7,5 mil. Kč, výzva bude otevřena do 29. 11. 2024), na financování přípravy malých projektů, které jsou již realizovány v jiných výzvách (s dotací od 0,15 do 2,5 mil. Kč, výzva do 31. 5. 2024) a na přípravu velkých projektů (s dotací od 7,5 mil. Kč do 35 mil. Kč, také do 31. 5. 2024).

*Mgr. Nikola Blokešová
Oddělení řízení NPO
Odbor správy programů
Ministerstvo pro místní rozvoj*

Update of the National Recovery Plan - New MRD Components, by Nikola Blokešová

We have already reported on the National Recovery Plan, in particular the support for brownfields revitalisation, in 2022. However, since then, there have been several changes to the National Recovery Plan - it has been updated in response to the Russian invasion of Ukraine in February 2022 and the subsequent energy crisis, and there has been an increase both in its allocation and the areas (components) supported by the Ministry of Regional Development under the National Recovery Plan.

NOVINKY VE STAVEBNÍM PRÁVU OD 1. 1. 2024

Karel Wirth

Dne 1. ledna 2024 nabyl účinnosti (nový) stavební zákon. V přechodném období, tedy v období od 1. ledna 2024 do 30. června 2024, se však ještě s výjimkou povolování vyhrazených staveb postupuje podle dosavadních právních předpisů. Dále 1. ledna 2024 rovněž nabyl účinnosti zákon č. 465/2023 Sb., kterým se mění liniový zákon a další související zákony. Článek stručně představuje vybrané části novely z pohledu územního plánování.

Účinnost nového stavebního zákona a jeho použitelnost v přechodném období

Pro srozumitelnost textu nazýváme v tomto článku zákon č. 283/2021 Sb., stavební zákon, ve znění pozdějších předpisů, novým stavebním zákonem, a zákon č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon), ve znění pozdějších předpisů, starým stavebním zákonem.

Dne 1. ledna 2024 nabyl účinnosti nový stavební zákon. Podle přechodného ustanovení § 334a odst. 2 nového stavebního zákona se ovšem v přechodném období od 1. ledna 2024 do 30. června 2024 ve věcech týkajících se územního plánování postupuje podle dosavadních právních předpisů, tj. podle (již zrušeného) starého stavebního zákona a jeho prováděcích právních předpisů, s výjimkou územního řízení týkajícího se vyhrazené stavby nebo stavby s ní související, které v přechodném období nelze zahájit, a dále těch ustanovení stavebního zákona, která již nabyla účinnosti (tj. § 322 odst. 1 a 3, 324 a 326

odst. 1 nového stavebního zákona). Seznam vyhrazených staveb uvádí příloha č. 3 nového stavebního zákona.

Pro účely přechodných ustanovení v části dvanácté hlavě II dílu 2 nového stavebního zákona (tj. pro účely přechodných ustanovení k územnímu plánování) se za den nabytí účinnosti tohoto zákona považuje 1. červenec 2024.

Ve věcech týkajících se záměrů podle nového stavebního zákona se v přechodném období od 1. ledna 2024 do 30. června 2024 postupuje podle dosavadních právních předpisů s výjimkou věcí týkajících se vyhrazených staveb, staveb s nimi souvisejících a staveb tvořících s nimi soubor staveb.

Pro účely přechodných ustanovení v části dvanácté hlavě II dílu 4 nového stavebního zákona (tj. pro účely přechodných ustanovení ke stavebnímu řádu) se za den nabytí účinnosti tohoto zákona považuje 1. červenec 2024. Ve věcech týkajících se vyhrazených staveb uvedených v příloze č. 3 k novému stavebnímu zákonu, staveb s nimi sou-

visejících a staveb tvořících s nimi soubor staveb se postupuje podle nového stavebního zákona s výjimkou § 172, 173, 185 odst. 3 písm. c) a části sedmé.

Novela liniového zákona a souvisejících zákonů

Dne 1. ledna 2024 také nabyl účinnosti zákon č. 465/2023 Sb., kterým se mění zákon č. 416/2009 Sb., o urychlení výstavby dopravní, vodní a energetické infrastruktury a infrastruktury elektronických komunikací (liniový zákon), ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony. Účinnost některých ustanovení je ovšem odlišná, na což na daném místě textu upozorňujeme.

Jedná se o původně vládní návrh novely liniového zákona, jejíž obsah se v průběhu projednání v Poslanecké sněmovně značně rozrostl a přinesl změny nejen v liniovém zákoně, ale i v sedmnácti dalších zákonech. **Tento text proto (s jednou výjimkou v následující odstavci) popisuje pouze novinky týkající se územního plánování.**

První změnou je již změna názvu liniového zákona. Nově plný název zákona zní „zákon č. 416/2009 Sb., o urychlení strategicky významné infrastruktury, ve znění pozdějších předpisů“.

Ustanovení nových § 2l a 2m liniového zákona zcela nově zavádějí možnost pořízení a vydání tzv. dílčího územního rozvojového plánu. O pořízení dílčího územního rozvojového plánu může rozhodnout vláda v případě naléhavého veřejného zájmu na návrh Ministerstva dopravy, avšak pouze do doby vydání územního rozvojového plánu závazného pro rozhodování v území, tj. nikoliv do doby vydání prvního územního rozvojového plánu pořízeného podle přechodného ustanovení § 319 nového stavebního zákona, ale do doby vydání jeho první změny, kterou teprve dojde k jeho zezávaznění. Pořizovatelem dílčího územního rozvojového plánu je Ministerstvo dopravy. Ministerstvo pro místní rozvoj uplatní stanovisko k návrhu dílčího územního rozvojového plánu z pohledu jeho souladu s politikou územního rozvoje, územním rozvojovým plánem závazným pro rozhodování v území a cíli a úkoly územního plánování.

Bude-li dílčí územní rozvojový plán vydán, pak Ministerstvo pro místní rozvoj vyhodnotí tento vydaný dílčí územní rozvojový plán a při nejbližší změně územního rozvojového plánu převezme dílčí územní rozvojový plán do této změny. Do doby nabytí účinnosti této změny je dílčí územní rozvojový plán považován za nadřazenou územně plánovací dokumentaci, a to i pro územní rozvojový plán pořízený Ministerstvem pro

místní rozvoj. Nabytím účinnosti změny územního rozvojového plánu, kterou dojde k převzetí dílčího územního rozvojového plánu, dílčí územní rozvojový plán zaniká. Dílčí územní rozvojový plán může být vydán i před vydáním prvního územního rozvojového plánu. Nezbytné je uvést, že veškerá ustanovení nového stavebního zákona, s výjimkou ustanovení jmenovitě uvedených v § 2l odst. 1 zákona o urychlení výstavby strategicky významné infrastruktury, se na dílčí územní rozvojový plán použijí obdobně.

K dílčímu územnímu rozvojovému plánu se vztahuje také přechodné ustanovení v čl. II bodu 3 zákona č. 465/2023 Sb., které stanoví, že dojde-li v průběhu pořízení dílčího územního rozvojového plánu k vydání územního rozvojového plánu nebo jeho změny, který bude závazný pro rozhodování v území, dokončí Ministerstvo dopravy pořízení podle zákona o urychlení výstavby strategicky významné infrastruktury. Ministerstvo pro místní rozvoj následně postupuje podle ustanovení § 2m odst. 1 a 2, tj. vyhodnotí a převezme dílčí územní rozvojový plán do nejbližší změny „klasického“ územního rozvojového plánu.

Účinnost všech ustanovení týkajících se dílčího územního rozvojového plánu je stanovena až od 1. července 2024. Jinými slovy, dílčí územní rozvojový plán je možné začít pořizovat až po tomto datu, a to z důvodu uvedeného výše, tedy že se na dílčí územní rozvojový plán vztahuje většina ustanovení nového stavebního zákona obdobně.

Součástí novely měla být také nová úprava plánovacích smluv ve starém

stavebním zákoně. Jednalo se o poslanecký pozměňovací návrh, u něž však byla nešťastně navržena účinnost až k 1. lednu 2024; starý stavební zákon byl zrušen k půlnoci dne 31. prosince 2023, proto tato nová úprava nemohla nikdy nabyt účinnosti.

V novém stavebním zákoně byl v § 46 odst. 2 výčet osob, jejichž prostřednictvím vykonává pořizovatel územně plánovací činnost, upřesněn tak, aby bylo postaveno najisto, že prostřednictvím zástupce pořizovatele (hovorově tzv. „létající pořizovatel“) vykonává územně plánovací činnost pouze obecní úřad na základě potvrzení krajského úřadu o zajištění splnění kvalifikačních požadavků pro výkon územně plánovací činnosti.

V § 122 odst. 1 byly do výčtu záměrů, které lze jedinečně v souladu s jeho charakterem povolovat v nezastavěném území, doplněny zvláštní zásahy do zemské kůry.

V přílohách č. 8 a 9 zákona (obsah a struktura územního plánu, resp. regulačního plánu) bylo doplněno, že grafická část územního / regulačního plánu může být doplněna schématy.

V příloze č. 9 byl vypuštěn požadavek na vyhodnocení souladu změny regulačního plánu se zprávou o uplatňování – jde o opravu nepřesnosti, neboť pro regulační plán se zpráva o uplatňování nezpracovává.

*Ing. arch. Karel Wirth
Odbor územního plánování
Ministerstvo pro místní rozvoj*

ENGLISH ABSTRACT

News in Construction Law from 1 January 2024, by Karel Wirth

The (new) Building Act came into force on 1 January 2024. However, during the transitional period, from 1 January 2024 until 30 June 2024, the existing legislation is still applied, with the exception of the authorization of specified buildings. In addition, Act No. 465/2023 Coll., amending the Linear Act and other related laws entered into force on 1 January 2024. This article briefly comments on the selected parts of the amendment from the perspective of spatial planning.

KONKURENCESCHOPNOST A ÚZEMNÍ PLÁNOVÁNÍ. POSTŘEHY Z EVROPY

Vít Řezáč

Když jsem byl na počátku 90. let požádán tehdejším hlavním architektem Prahy, skvělým Ivo Obersteinem, o rychlou rešerši plánovacích postupů v Německu, uslyšel jsem to slovo poprvé od vedoucího územně plánovací sekce města Hamburku pana Busse: konkurenceschopnost. Ve Frankfurtu mi opět zdůrazňovali, že musí mít území připravené pro investory, protože města jsou ve vzájemné konkurenci nejen v Německu, ale celoevropsky, Frankfurt dokonce celosvětově. „Víte, není to vůbec jednoduché, ale jinak půjdeme z kola ven,“ dodali. Ve Stuttgartu se celý příběh opakoval. Jako mladý architekt vyškolený v plánovaném socialistickém hospodářství jsem plně nedoceňoval důležitost tohoto sdělení. Nedávná burčující zpráva Hospodářské komory¹ poukazuje mj. na to, že ani po třiceti letech jsme v územním plánování nenašli recept, jak držet krok s ostatními zeměmi. Pro zahraniční investory začínáme být, nebo spíš již jsme, kvůli nepředvídatelnému povolovacímu procesu investic neatraktivní. Domácí si zvykli. Nejde o to, že bychom měli bezmyšlenkovitě zastavět města, ale o to, aby byl, třeba stejně jako v konkurujících zemích EU, nastaven systém územního plánování tak (a nejen ten!), aby se povolování staveb nestalo z dlouhodobější perspektivy překážkou pro zajištění sociální soudržnosti v zemi.

Globalizace

„Města se proměnila ve skládky globálně počatých a globálně zrozených problémů.“

Zygmunt Bauman

Zhruba před padesáti lety došlo ke zrušení vázanosti světových měn na dolar, což uvolnilo regulace finančních trhů a odstartovalo mezinárodní dělbu práce v doposud nevídaném měřítku [Mezřický, 2011]. Rostoucí internacionalizace ekonomiky, rostoucí mobilita kapitálu hledající nižší výrobní náklady a následně i levnější práci; technologické změny, díky nimž se stala pracovní síla ve výrobním procesu nadbytečná nebo které umožnily „snižování kvalifikace“ dělnických pracovních míst a jejich nahrazení místy s nízkou kvalifikací; snížení vlivu vzdálenosti, což umožnilo mnohem zásadnější šíření produkce než dříve a jeho důsledkem je otevření se konkurenci zemí nám vzdálených; vznik informačních technologií a jejich postupné začleňování do všech fází výroby a spotřeby, což vedlo k novým vzorům koncentrace a rozptýlení lidí a činností; rostoucí podíl přidané hodnoty na základě informací a znalostí – to jsou výrazné změny ve světové ekonomice, které se uvádějí jako projevy globalizace.

V posledních desetiletích dvacátého století vyšlo mnoho knižních titulů, kte-

ré se globalizací zabývají a které popisují, jak postupně došlo k úpadku celých výrobních odvětví v průmyslových ekonomikách západní Evropy a k souběžnému růstu sektoru služeb, často s odlišným umístěním v rámci státu nebo kontinentu [Beauregard, 2003; Castells, 1989; Sassen, 1991; Schoon, 2001]. Aktivita se koncentrují do území, která přinášejí z pohledu investic nejvýhodnější podmínky. Ne vždy to znamená, že jejich transformace probíhá bez těžkostí. Současní autoři zavedli pro tyto regiony nové pojmy jako „Zwischenstadt“ [Sieverts, 1997], „Archipelago City“ [Amin & Thrift, 1992] nebo „Métapolis“ [Ascher, 1997].

Jak podotkl Zygmunt Bauman: *„Města se proměnila ve skládky globálně počatých a globálně zrozených problémů. A obyvatelé těchto měst a jejich volení zástupci bývají konfrontováni s úkolem, který sotva mohou splnit: s úkolem najít lokální řešení globálně počatých problémů.“* [Bauman, 2008].

Politické systémy v Evropě byly dlouhou dobu formovány vírou ve stabilitu a stálost urbanizované průmyslové ekonomiky a její územní struktury. Ačkoli se podrobnosti mohou v jednotlivých zemích lišit, rozvojové politiky měst až do jistého okamžiku v 70. letech spoléhaly na státní aparát s vysokou mírou specializace a profesionality [Goldsmith,

1993; Leach & Percy-Smith, 2001]. Známé je tzv. oborové plánování, zajišťující politiku konkrétních oblastí (např. bydlení, vzdělávání, zdravotnictví, regionální rozvoj), které mohly hromadně poskytovat veřejné služby a zboží rostoucím průmyslovým ekonomikám 50. a 60. let 20. století. Tato forma specializace, která začala dominovat myšlení a realizaci veřejné politiky, byla později kritizována jako tzv. „silo-mentalita“. Vyznačovala se výlučným zaměřením na jednu konkrétní oblast a pomíjela složitosti vazeb napříč jinými oborovými politikami [Richards et al., 1999]. Koordinace projektů a opatření byla zaručena prostřednictvím silných ministerstev spojených se silným a dobře vybaveným mechanismem pro jejich provádění. Co z tohoto období zbylo? Byla to především velká byrokracie, dlouhé lhůty pro vyřizování povolení stavět, netransparentní nebo korupční jednání, nerovnováha mezi veřejným a privátním sektorem. Neustálými novelizacemi příslušných zákonů se rozměňovaly prvky kontroly a relativizovala se potřeba regulace [Monno, 2019].

Období deindustrializace, ve kterém došlo v kontextu liberalizace k významným změnám jak vnitroeurospkých, tak globálních toků obchodu, kapitálu a lidí, bylo vlastně velice krátké na to, aby na něj státy mohly adekvátně rea-

¹ HOSPODÁŘSKÁ KOMORA ČR, 2023. *Ekonomické hrozby pro ČR: konkurenceschopnost*. [on-line]. Dostupné z: https://www.komora.cz/wp-content/uploads/2023/08/Konkurenceschopnost_analyza_HK.pdf.

govat. Současně byla totiž nadbytkem soukromého disponibilního kapitálu a osobní mobilitou obyvatel narušena schopnost státu kontrolovat svůj daňový základ, a tedy i své příjmy, kterými by mohl účinně intervenovat v sociální oblasti [Fraser, 2003a; Hall, 1990].

Souběžně s růstem a pozdějším poklesem ekonomické a daňové základny průmyslového města přispěl k oslabení schopnosti měst zvládnout ekonomické změny další faktor: dlouhotrvající proces městské expanze, suburbanizace a příměstská urbanizace obyvatelstva. Tento jev byl ještě umocněn nedostatečným přeuspořádáním organizace městské správy a samosprávy – města nebyla formálně schopna řešit problémy vznikající za jejich bezprostředními hranicemi. Rostoucí konkurenční tlak způsobil, že mnoho území ve městech po celé Evropě bylo opuštěno a podniky přesídlily např. do zahraničí. Souběžně s nimi odešli i obyvatelé měst s vyššími příjmy, kteří upřednostňují život na okraji města či zcela mimo město. Tato postupná ztráta populace, zaměstnanosti a ekonomických aktivit často zanechala za sebou ty, kteří si nemohli dovolit se přestěhovat.

Bez ohledu na povahu nebo konkrétní charakteristiky zmíněného procesu,

výše popsané přeskupení populace, výroby a služeb způsobilo koncentraci ekonomických a sociálních problémů do určitých území. Nejcitelněji je pocítili v zemích, kde příjmy místní správy přímo souvisejí s bohatstvím obyvatel a podniků (Anglie). Obce ztratily prostředky na financování nápravné politiky. Na druhou stranu je sporné, zda by jakýkoli soubor městských politik mohl zabránit hospodářskému a fyzickému úpadku průmyslových měst, které ztratily konkurenceschopnost.

Převážná většina těchto reakcí na proměnu měst závisela – a do značné míry stále závisí – na schopnosti státu, jeho institucí a aktérů přetvářet územní dopady ekonomických a sociálních procesů a směřovat je cestou, kterou společnost považuje za žádoucí.

Ze současné diskuse o strategiích rozvoje měst je však zřejmé, že změny vyvolané nejnovější vlnou globalizace ovlivnily samotný základ poválečného sociálního státu, a tedy i mechanismy, na které se spoléhal při návrzích politických řešení na tyto jevy [viz Couch et al., 2003; Goss, 2001; Leach & Percy-Smith, 2001; Sullivan & Skelcher, 2002]. To nejen znamená, že města a regiony prošly v posledních několika desetiletích 20. století zásadními ekonomický-

mi, sociálními a územními změnami, ale rovněž, že se v procesu samy změnily nástroje a mechanismy, které se snažily důsledky těchto změn řešit.

Soutěž měst, států a kontinentů v globalizovaném světě

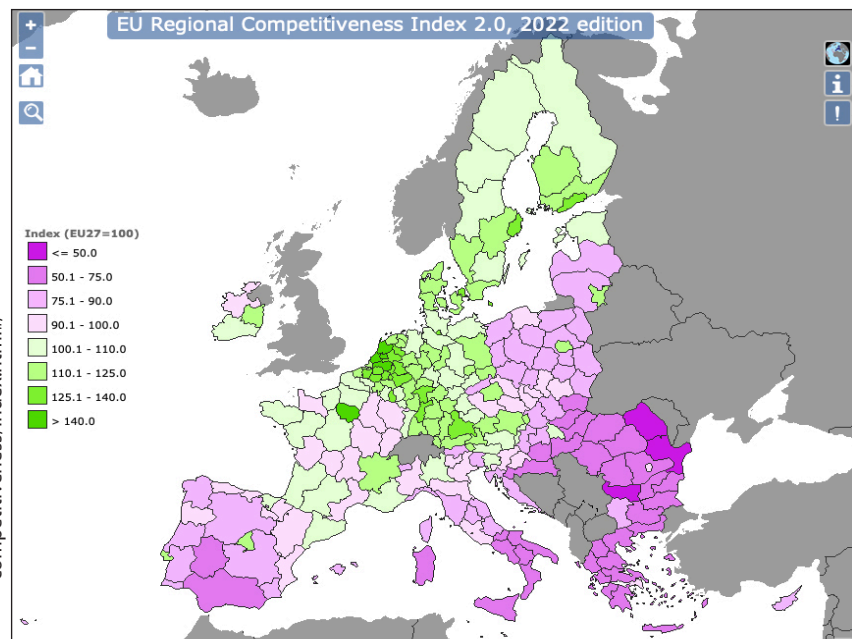
„Otázka je, jestli politici volení na čtyři nebo pět let mají šanci prosadit se proti průmyslové koncepci, kterou v současnosti představuje především Čína.“²

Města se do mezinárodních trhů zapojují prostřednictvím nadnárodních firem [Sassen, 2006]. Jejich politika spouští, která sídla se zapojují do globální ekonomiky plně, která méně a která zůstanou na okraji zájmu. Tato hranice probíhá napříč světem, Evropou a napříč jednotlivými státy. Mezi státy, jejich regiony a městy existují výrazné rozdíly v tom, jak se daří přitáhnout zahraniční kapitál a jak se daří zapojit se do co největšího množství globálních sítí.

Viditelný dopad změn vyvolaných globalizací jsou procesy, které v devadesátých letech paralelně probíhaly v západních zemích: (a) průmyslová restrukturalizace, která se týká pouze některých strategických průmyslových zón, (b) masivní deindustrializace s omezením výrobních činností po celém území státu a (c) přemístění (delokalizace) průmyslu do zahraničí.

Evropské elity sdílely ve své většině z dnešního pohledu nekriticky přesvědčení, že je třeba průmyslovou výrobu přesunout z Evropy pryč. Bylo to ovšem právě především z důvodů konkurenceschopnosti – kdo chtěl obstát, musel mít továrnu nebo dodavatele v Číně či jiné zemi s nízkými náklady na pracovní sílu. Firmy se sice ekonomicky vzpamatovaly a rostly, ale otevřely tím dveře pro masivní odliv investic z Evropy. Později se k dobrým důvodům pro odchod přidaly i ekologické argumenty – tlak na kvalitu životního prostředí se stupňoval, což přimělo další firmy k odchodu. V současné době se přidává další bič na evropské výrobce – drahé energie způsobené kvapným přecho-

Zdroj: https://ec.europa.eu/regional_policy/assets/regional-competitiveness/index.html#/

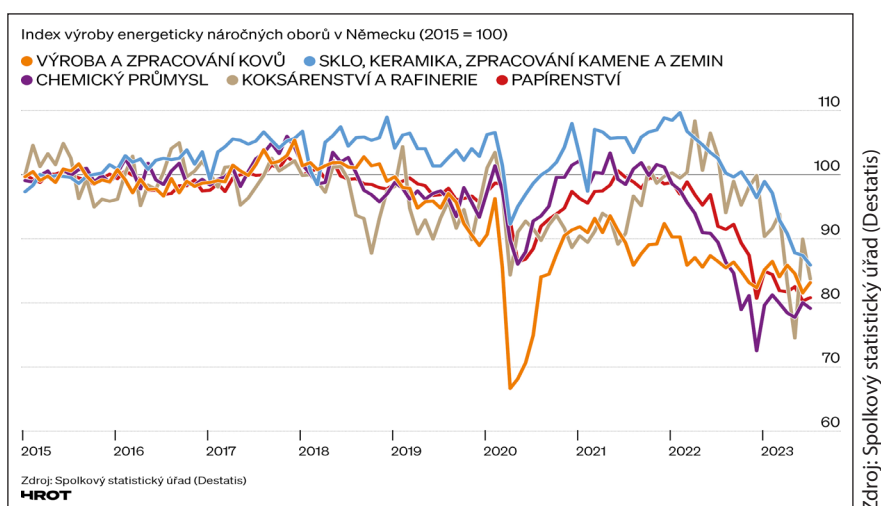

Obr. 1: Index konkurenceschopnosti regionů 2022

² ŠIROKÝ, M. 2023. *Jak vrátit do Evropy průmyslovou výrobu?* [on-line]. Dostupné z: <https://www.businessinfo.cz/clanky/jak-vratit-do-evropy-prumyslovou-vyrobu/>.

dem na bezemisní energetiku umocněné ruskou válkou na Ukrajině.

Evropané podleli globalizaci s uspokojením z chytré vymyšlené (vlastně pokrytecké) strategie – ovládat finance a služby a znečištění vyvézt co nejdál se zdviženým prstem, aby se všude na světě dodržovaly dohody z Ria a následných summitů. Pandemie „nastavila zrcadlo“ této politice. Dnes se opatrně začíná hovořit o průmyslové soběstačnosti Evropy. Není totiž pravda, že význam průmyslové výroby klesá – každý den se ve světě vyrábí více průmyslových výrobků než jakýkoli jiný den v historii lidstva předtím.³ Návrat průmyslové výroby do Evropy bude složitý a dlouhodobý. Plno oborů již v Evropě konkurenční tlak neustojí, stále zbývají takové, jejichž přesídlení je možné. Proto se už v plánech nadnárodních korporací hledají země, kde výrobu v Evropě usadit. V hledáčku jsou především Bulharsko nebo Rumunsko. Ani ostatní státy nečekají a při vědomí sociálních rizik souvisejících se ztrátou konkurenceschopnosti investují do infrastruktury (uvedme příklad projektu nového varšavského letiště pro 70 mil. cestujících, když dnes má necelých 15 mil.) či se předhánějí ve státní podpoře podnikání (např. státní pobídky pro umístění gigafactory, záměr německé vlády na podporu 60 mld. eur pro německý průmysl, nedávno ovšem soudem zamítnutý). V rámci Evropské unie připravují členské země ochranná opatření proti mimoevropským výrobcům, kteří nebudou zatíženi administrativními náklady na energie (např. povolenkami), avšak paralelně připouštějí vznik nových opatření, jimiž se Evropská unie sama připravuje o konkurenční výhody v celosvětovém kontextu. Zmíňme například plíživě zaváděnou tzv. taxonomii EU⁴, která je zpočátku dobrovolná a nezávazná, ale která starší generaci pamatující ne tak vzdálenou minulost silně připomíná socialistický způsob řešení

Obr. 2: Index výroby energeticky náročných oborů v Německu (2015 = 100)

problémů, nedaří-li se cíle hospodářské politiky plnit ze své podstaty. O taxonomii EU si můžeme udělat obrázek třeba jen tím, že když se zjistilo, že jaderné energetice hrozí odepření možnosti získat konkurenceschopné úvěry, některé státy se postavily proti a dokument byl opraven. Obdobně výrobci letadel⁵ nyní přesvědčují úředníky v Bruselu, že jejich produkce je ekologická (což samozřejmě není, dodávám), protože by se jinak musely zavřít továrny zaměstnávající statisíce kvalifikovaných zaměstnanců a špičkových technologických expertů po celé Evropě.

Nové trendy v globalizovaném světě se odrazily i v managementu území. Samosprávy měst ve velké části Evropy se znávaly, že dříve existující mechanismy začínaly být při změně ekonomické, sociální a fyzické dynamiky měst nedostatečné, a snažily se proto více porozumět aktérům trhu a občanské společnosti a více se s nimi angažovat za účelem uskutečnění změny [Anderson & van Kempen, 2001; Couch a kol., 2003]. Tento posun v rovnováze mezi státní správou, samosprávou a funkcí trhu v politice rozvoje města způsobil vznik nových institucionálních vztahů mezi nimi. Dle nizozemského profesora Willema Sale-

ta [2011] se státní správa vzdává některých pravomocí ve prospěch místních samospráv. Současně deleguje část svých pravomocí institucím Evropské unie. Navíc o velkou část svých pravomocí přichází plíživě neustálými změnami legislativy zcela nekontrolovaně. Za této situace logicky vzrůstá vliv soukromého sektoru, zejména nadnárodních společností, které operují bez závazků a odpovědnosti k lokalitě, a tedy s výrazně menšími omezeními, než se kterými se potýká státní správa či samospráva.

Kritici neoliberalismu hodnotí konkurenční tlak jako překážku udržitelného rozvoje, i když pod tímto pojmem chápou především problematiku životního prostředí a otázky sociální soudržnosti. Možnost veřejného sektoru (státní správy či samosprávy) za těchto okolností ovlivňovat rozvoj měst a udržovat přitom sociální spravedlnost považují za nadlidský úkol [Fainstein, 2010]. Velkou výzvou současného rozvoje měst je tedy nalezení způsobu, jak naplnit ekonomické ambice rozvojových projektů a zároveň zachovat sociální stabilitu současných měst [Salet, 2011].

³ Např. česká spotřeba průmyslových výrobků na obyvatele je proti roku 1990 dvojnásobná! [ČSÚ, 2022]

⁴ *Taxonomie* (z řec. taxis – uspořádání, nomos – zákon) je v užším slova smyslu vědní obor, který se zabývá teorií a praxí klasifikace organismů. Jejím cílem je klasifikovat všechny známé biologické skupiny (taxony) podle určitých pravidel do jednotlivých hierarchicky uspořádaných biologických kategorií. V širším slova smyslu se taxonomie překrývá s biologickou systematikou, tedy vědou, která studuje nejen klasifikaci, ale i obecné principy variability (diverzity) jednotlivých druhů nebo vyšších taxonů a zabývá se i příčinami a důsledky této variability. Taxonomie EU je jeden z přístupů definovaných evropskou regulací, podle kterého se definuje udržitelnost investic. Je zaměřena primárně na ochranu klimatu a životního prostředí a měla by posouvat evropskou ekonomiku ke klimatické neutralitě.

⁵ EUROPEAN BUSINESS AVIATION ASSOCIATION, 2023. *Taxonomy: Sustainable Financing Risks for Business Aviation*. [on-line]. Dostupné z: <https://www.ebaa.org/industry-updates/eu-taxonomy-sustainable-financing-risks-for-business-aviation/>.

Reakce územního plánování na potřebu konkurenceschopnosti

Výše popsané změny v ekonomice se nutně promítly do praxe územního plánování. Ukázalo se, že klasickými nástroji územního plánování nebylo možné účinně reagovat na potřeby změn v území. To vedlo k inovacím v územním plánování, při nichž došlo k úpravě nebo ke změně mnohých zákonů v souladu s novými společenskými a hospodářskými trendy. Valná většina těchto zákonů přijímá princip inkluze a spolupráce, který propojuje procesy top-down s procesy bottom-up. I když to není vždy explicitně vyjádřeno, ve většině případů se nové procesy plánování opírají o strategické přístupy, které jsou založeny na spolupráci a vyjednávání. Některé zákony dávají přednost neoliberálním přístupům, jiné spíše reformním, kdy dochází nejčastěji k centralizaci státní správy a samosprávy do menšího počtu obcí (např. Itálie, 1997; Polsko, 1999; Estonsko, 2017) nebo k přerozdělení kompetencí pro územní plánování mezi úrovněmi (územními stupni) správy.⁶ V různých částech Evropy existují jak decentralizační, tak centralizační tendence. Mnoho zemí decentralizuje plánovací pravomoci z celostátní a nižší úrovně anebo posiluje autonomii orgánů územního plánování na základě obecného trendu posilování nižších úrovní samosprávy. Naopak menší skupina zemí akcentuje plánování na regionální úrovni, resp. nižší než celostátní úrovni (regionalizace). Třetí skupina

podpořila pravomoci národních nebo nižších zemských vlád.

Kromě změny měřítka kompetencí v průběhu času je důležité si uvědomit, že pravomoci pro územní plánování jsou ve většině zemí obecně sdíleny na různých úrovních a že tato situace v mnoha případech zůstává nezměněna, navzdory změnám pravomocí a odpovědností. Jinými slovy, územní plánování je činnost, která zahrnuje různé úrovně správy a která podléhá víceúrovňové správě [viz např. Hooghe & Marks, 2003; Lidström, 2007]^{7,8}.

V letech 2000–2016 došlo v systémech územního plánování k mnoha reformám, z nichž mnohé se týkaly „zjednodušení“ – postupů, rámce nástrojů a rozsahu regulace rozvoje. Zjednodušení postupu má čtyři hlavní formy:

- urychlení procesu plánování snížením počtu plánovacích nástrojů nebo požadavků na proces (např. Holandsko, Norsko), zvýšením požadavků na soulad hierarchického plánu (např. Belgie, Lotyšsko) nebo zavedením zvláštních postupů pro projekty národního zájmu (např. Slovensko, Maďarsko, též pokus v Rakousku);
- sjednocení regulace zejména spojující plánování a povolování staveb (např. Belgie, Česká republika) nebo sjednocení plánů pro odvětvové politiky (např. Nizozemí);
- přijetí zákonných lhůt v tomto procesu a pobídky pro orgány územního plánování k rychlejšímu rozhodování například vydáváním „tichých povolení“, pokud není rozhodnutí přijato

včas (např. Francie), a omezování příležitostí pro zapojení občanů do procesu (např. Irsko, Maďarsko);

- omezení rozsahu regulace udělením výjimek určitým formám rozvoje (např. Francie, Maďarsko), které mají podobu „deregulace“ územního rozvoje (např. Polsko).

Důvody pro tato zjednodušující opatření zahrnují snahu o větší jistotu v procesu plánování, například snížením příležitostí k vyjednávání (Estonsko, Velká Británie) anebo omezením administrativní zátěže vlády snížením byrokratických požadavků při hledání větší efektivity nákladů (Řecko, Lichtenštejnsko, Nizozemí, Norsko, Velká Británie). Mezi další důvody pro změnu plánovacího procesu patří zlepšení kvality plánování (což může být prováděno spolu se zjednodušením), posílení odůvodnění v rozhodovacím procesu, zlepšení prosazování regulace rozvoje, rozšíření odborné kapacity plánovacích orgánů a zvýšení transparentnosti a zapojení občanů do procesu plánování.

Pro názornost uvádím dále některé přístupy, které mohou být inspirativní i pro naše podmínky.

Strategické plánování – zkušenosti z Flander⁹

Současný belgický plánovací model lze charakterizovat jako „strategický“ či „participativní“¹⁰. Vznikl přechodem z modelu top-down, který lze zjednodušeně chápat jako formálně rigidní či

	AT	BE	BG	CH	CY	CZ	DE	DK	EE	EL	ES	FI	FR	HR	HU	IE	IS	IT	LI	LT	LU	LV	MT	NL	NO	PL	PT	RO	SE	SI	SK	UK	
Národní								↑		↑	↑	↓	↓	↓						↑	↑	↓		↑			↓					↓	
Regionální																	↑				↑	↑	↓										
Lokální	↑	↓				↑	↓	↓		↑		↓	↑	↓	↓	↑					↓	↑	↑			↑		↑					↓

■ Bez větší změny

Tab. 1: Formy změn měřítka kompetencí pro územní plánování (ESPON COMPASS, 2018)

⁶ Zjištění prezentovaná v obsáhlé celoevropské studii ESPON COMPASS z roku 2018.

⁷ HOOGHE, E.; MARKS, G. 2003. Unraveling the Central State, but How? Types of Multi-level Governance. In: *American Political Science Review*, roč. 97(2), str. 233–243.

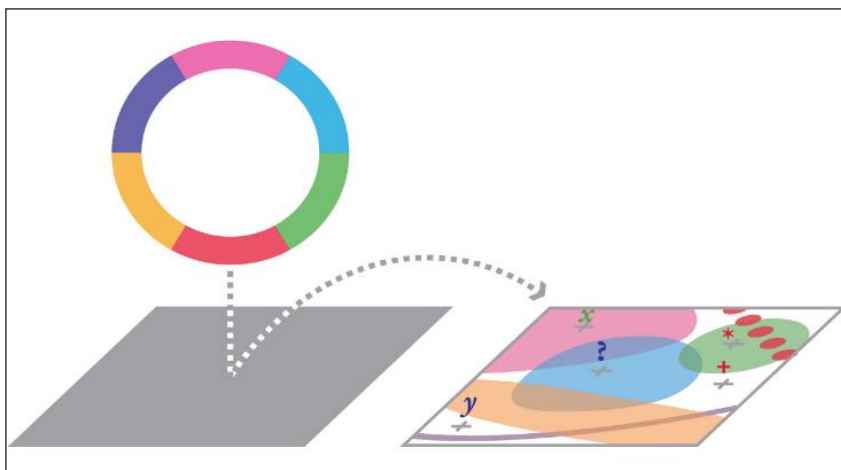
⁸ LIDSTRÖM, A. 2007. Territorial Governance in Transition. In: *Regional and Federal Studies*, roč. 17(4), str. 499–508.

⁹ S odkazy na přednášku prof. Jorise Scheerse na konferenci AUÚP ČR v Olomouci, 2021 [SCHEERS, J. 2021. Strategické prostorové plánování – jak na to? Zkušenosti z Flander. In: *Sborník z konference AUÚP ČR, Olomouc 14.–15. 10. 2021*, str. 14–17].

¹⁰ HANOCQ, P. 2011. The territorial planning system and the urban development in Belgium: from a deterministic to a strategic model. In: *7th International Conference on Virtual Cities and Territories*. Coimbra: University of Coimbra, str. 747–750.

přísně závazný dolů, do modelu bottom-up, který podtrhuje strategickou roli plánování, interakci a vyjednávání mezi aktéry (dokumentace vycházející ze shody spíše než z konfliktů). Princip práce územního plánovače již před desetiletími vyjádřil profesor Luis Albrechts, když zdůrazňoval, že strategie musí mít průmět v území.

Jedním z pilířů belgického územního plánování jsou tzv. strategie rozvoje. Jejich úloha je definována jako „vize veřejné správy o udržitelném místním rozvoji“. Důležitým rozdílem oproti jiným zemím je, že hierarchicky uspořádané strategické plány jsou pro veřejnou správu závazné. Tím se rapidně snížil počet konfliktů mezi jednotlivými úrovněmi správy a samosprávy. Také soukromý sektor využívá strategické plány pro vyjednávání, než budou strategie převedeny do „prováděcích plánů“. Je-li shoda na vizi, ta se pak promítne do tzv. „plánů“, především územních plánů, nezávazných pro občany, a do regulačních plánů obcí, které již jsou pro stavebníky závazné. Tento přístup vychází z pracovní domněnky, že dnes nepotřebujeme plánování, ve kterém se do detailu reguluje od A po Z. Je to proto, že po desetiletích plánovací praxe vidíme, že naše znalosti o procesech v území jsou limitovány a že

Obr. 3: Evoluce v plánování – od sektorového přístupu k integrovanému plánování v území

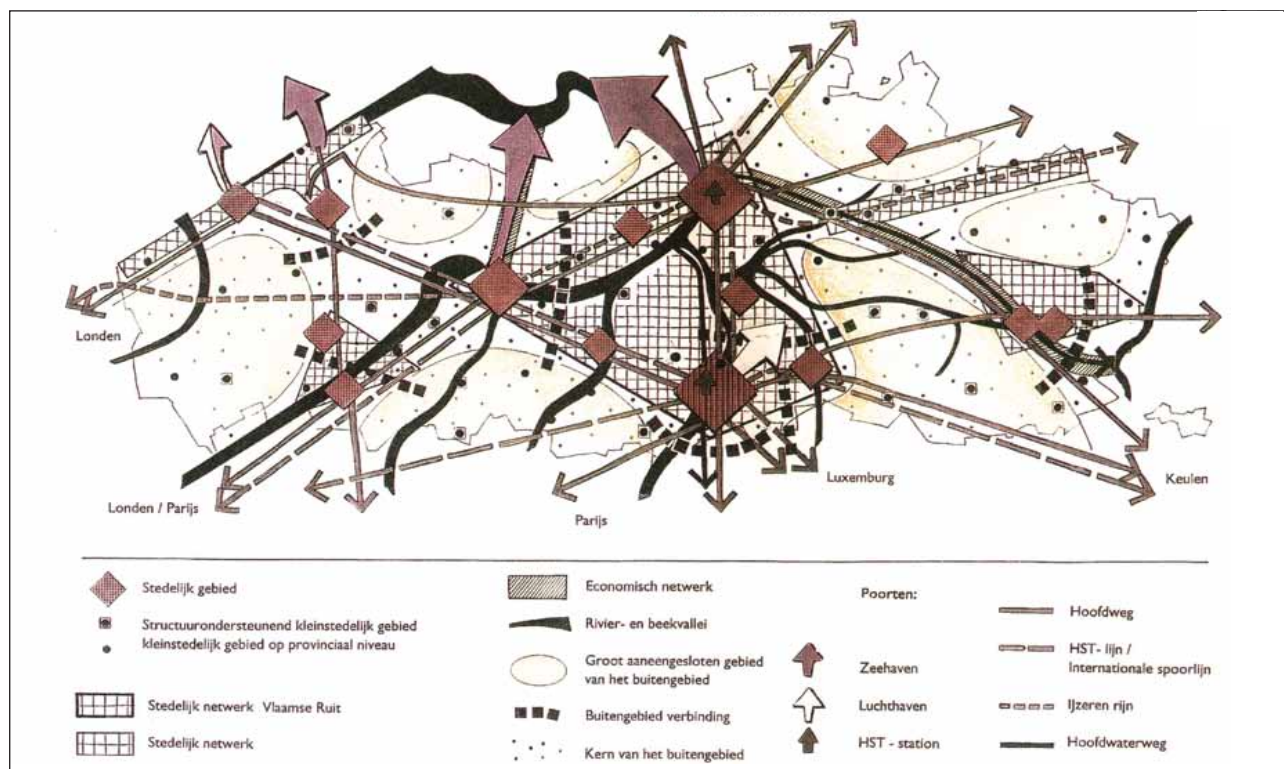
proměny jsou příliš rychlé. Plánovači musí být tudíž pokorní a v tomto ohledu správně uchopit dynamiku proměn v území a být připraveni v plánování reagovat na neustálý vývoj a změnu.

Hlavním argumentem pro dlouhodobé plánování, tj. strategické plánování, je právě potřeba dosáhnout větší politické transparentnosti při rozhodování o budoucnosti území. Přitom se musí umět pracovat s cíli, kterých chceme dosáhnout. Současně se musí umět zacházet i s argumenty „proti“ strategickému plánování, které zpochybňují možnost aktérů se shodnout na stejném cíli, protože

komplexita úkolů územního plánování, a z toho vyplývající zřejmá protichůdnost názorů, je příliš velká.

Vzhledem k tomu, jak se role trhu dostává do popředí rozhodování v území, varoval na přednášce pro členy AUÚP prof. Joris Scheers – aby se plánovači „nenechali chytit do pasti diskuse o regulaci či deregulaci“. Místo toho by se měli snažit směřovat ke sblížení názorů, protože je důležitější se shodnout na společných cílech v určitém území.

Ve Flandrech trvalo téměř dvacet let, než získali „šťábní kulturu“ ve strategickém

Obr. 4: Prostorová vize Flander

Zdroj: J. Scheers, 2021

Zdroj: Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen, 2010

prostorovém plánování. Schopnost strategického plánování dosáhnout kýmých výsledků nezávisí pouze na systému samotném, ale také na kontextuálních podmínkách, jako je například politická vůle nebo investované prostředky, včetně profesionálního přístupu ke kulturním otázkám a přijetí celého systému plánování politickou reprezentací a občany. Aby se toho dosáhlo, je extrémně důležité naslouchat aktérům v plánovacím procesu: politikům, developerům, plánovačům, veřejnosti.

Reforma správy státu – role veřejného sektoru v Itálii¹¹

Územní plánování v Itálii prošlo s liberalizací trhů a globalizací hlubokou změnou. Současné územně plánovací nástroje se stávají flexibilnějšími, někdy až nadbytečnými vzhledem k jiným nástrojům. Do územního plánování vstoupil koncept vyjednávání. Takovým příkladem je tzv. Bassaniniho reforma zahájená v roce 1997, jejímž cílem bylo dát více pravomocí místním samosprávám a zejména starostům, přímo voleným občany. Reforma místních samospráv nesporně otevírá sevržené hierarchické a byrokratické prostředí procesům založeným na dohodě mezi aktéry při řešení transformace území. V těchto letech dochází tedy k radikální změně, která představuje přechod od územního plánování koncipovaného ve směru top-down a založeného na kontrole k řízenému vyjednávání prostřednictvím spolupráce mezi aktéry k modelu bottom-up. Model vyjednávání je pro města ostatně nezbytný; umožní jim jednak nalézat zdroje nutné pro realizaci veřejných služeb a také vytvoří prostor rodící se ekonomice malých a středních podniků, kreativité znalostní ekonomiky a rozvoji trhu nemovitostí jako finančnímu produktu.

Díky Bassaniniho reformám byly zavedeny nové vyjednávací nástroje. K nim patří tzv. dohoda o programu (*accordi di programma*), která nabízí alternativu k některým územně plánovacím do-

kumentům, dále tzv. konference úřadů (*conferenza di servizi*), která, i když nemá závazný charakter, přispívá k získání potřebných povolení k transformaci území, a to i tehdy, nejsou-li záměry zcela v souladu s platnými územními plány. Poslední novinkou je podpora vzniku smíšených projektů na bázi „*public-private partnership*“. Bassaniniho reforma je velice podrobně popsána ve zvláštní zprávě OECD [Córdova-Novion, et al., 2001].

Přechod na regulační plány v Maďarsku a Polsku

Velmi zjednodušeně lze konstatovat, že státy střední Evropy bývalého východního bloku řešily po roce 1989 dilema, jakým směrem se při hledání systému územního plánování vydat – zda upravit zákony přijaté ještě za socialismu tak, aby splňovaly požadavky demokratického uspořádání společnosti s tržním hospodářstvím, nebo zda se inspirovat modely v kulturně blízkém zahraničí. Dnes, po třiceti letech, vidíme, že mezi námi a Slovenskem na jedné straně a Maďarskem a Polskem na druhé straně je rozdíl v tom, jak jsou jednotlivé stupně územně plánovací dokumentace závazné pro stavebníky.

Maďari již od roku 1997 i Poláci zákonem z roku 2003 přešli na německý model, v němž jsou územní plány závazné pro správu města, zatímco obec zavazuje vlastníky nemovitostí až v plánech regulačních (*Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego, resp. Szabályozási terv*). Regulační plány samozřejmě musí být ve shodě s koncepcí územního plánu. Jinými slovy, povolení stavebního záměru je, vyjma těch případů, které jsou taxativně uvedeny (např. výstavba doplňující v kontextu stávající zástavby), bez regulačního plánu nemožné. U polských sousedů a v Maďarsku vedlo jiné nastavení podmínek zákona a propojení povolování staveb s regulačními plány k bleskovému pořízení stovek regulačních plánů zejména ve velkých

městech, kde se více staví. Regulační plány totiž vznikají v naprosté většině na popud soukromých investorů, protože ti by bez nich nezískali potřebná povolení. Například Budapešť se pokryla regulačními plány ze 75 % za několik let platnosti nového zákona, stejně tak Varšava nebo Vratislav.

Chce-li mít polský nebo maďarský stavebník stejnou pozici z hlediska času potřebného k dokončení stavby jako český stavebník, nemusí podstoupit všechna povolení řízení a nemusí dotáhnout proces až do územního rozhodnutí. Využitím regulačních plánů, které řadu podmínek pro zástavbu obsahují, se okamžitě dostává do výhody 6–36 měsíců před českou konkurencí.¹²

Obecně nový systém s regulačními plány přispěl například v Polsku k výraznému snížení doby potřebné pro získání povolení záměru (ze 300 dnů na 150 dnů).¹³ Navíc v roce 2018 byla přijata novela stavebního zákona, která umožňuje zastupitelstvu schválit ad-hoc povolení záměru i v případech, které neodpovídají územnímu plánu. Nicméně i v Maďarsku a Polsku má současná právní úprava své kritiky. Obě země převzaly sice osvědčený německý model, ale bez německé mentality a času, který Němci na jeho aplikaci měli (s regulacemi začali ve 30. letech 20. století). Proto jsou výsledky jiné, než někteří předpokládali. V Polsku se tak trápí s praxí územního rozhodování v případech chybějících regulačních plánů, která vede až k destrukci koncepce rozvoje sídla. V Maďarsku se zase potýkají s roztržitostí systému plánování, ve kterém stále přetrvává silné oborové plánování, a s odtržením strategického plánování od regulace v území.

Spolupráce se soukromým sektorem ve Velké Británii

Velká Británie vsadila v hledání své konkurenční výhody na sektor služeb. Města se rozhodla přebudovat na centra bankovníctví, pojišťovnictví a služeb posky-

¹¹ S odkazy na přednášku Valerie Monno na konferenci AUÚP ČR v Ústí nad Labem, 2017 [MONNO, V. 2017. Ambivalentní vztah mezi městem a průmyslovým rozvojem. In: *Sborník z konference AUÚP, Ústí nad Labem 26.–27. 10. 2017*, str. 18–21].

¹² Jak uvádějí zástupci společností Panattoni nebo HB Reavis pohybující se na území těchto států.

¹³ Doing Business, World Bank, 2022.

tovaných v celosvětovém měřítku. Ve Velké Británii, více než ve zbytku západní Evropy, právě v době konzervativních vlád v 80. a na počátku 90. let se při řešení hospodářských, sociálních a územních otázek přisoudila větší role aktérům soukromého sektoru. Tento přístup, inspirovaný idealizovanými představami o efektivitě a efektivnosti dokonalých trhů, nebyl následnými administrativami zásadně změněn. Reformy veřejného sektoru a místní samosprávy se v té době často promítly do privatizace, institucionalizace a předání moci pomocným orgánům uvnitř i vně formálních hranic státu [Rhodes, 1997; Stoker, 2004]. To vedlo k znásobení počtu úřadů, které se podílely na realizaci různých programů a projektů, což obvykle zahrnovalo nepřeberné množství privatizovaných subjektů veřejného sektoru, soukromých poskytovatelů veřejných služeb, regionálních organizací pro regeneraci měst apod. Uskutečnila se řada projektů, často extrémně rozsáhlých (Docklands), vybudovaly se, zejména v Londýně, miliony metrů čtverečních kancelářských ploch.

Někteří kritici této praxe poukazovali na nepřijatelné zasahování soukromých zájmů do formulace veřejné politiky [viz diskuse v Bailey et al., 1995 nebo Swynghedow et al., 2002]. Pro ostatní to signalizovalo nevyhnutelnou transformaci forem spolupráce mezi různými aktéry při tvorbě a realizaci politiky, která se zdála být nezbytná ve stále rozmanitější, rozšířenější a složitější společnosti, v níž žádný politický aktér neměl řešení politických problémů po ruce nebo pravomoc je realizovat [Sullivan & Skelcher, 2002].

Pro městské politiky tento posun znamenal podstatné predefinování zásad, jimiž se řídilo financování a realizace projektů. Zvyšující se důraz na efektivní využívání prostředků, na konkurenci mezi poskytovateli a na preference spotřebitelů vedl až k ústupu vlády a místních samospráv od přímého poskytování veřejných služeb k přenesení odpovědnosti na soukromé subjekty. Tento posun se stal jádrem pojmu „státu – garant“, jehož hlavní rolí, pokud jde o veřejné služby, je „stimulo-

vat, usnadňovat, podporovat, regulovat, ovlivňovat, a tím umožňovat dalším aktérům a organizacím jednat jeho jménem“ [Leach & Percy-Smith, 2001, s. 162]. Proto v době, kdy dříve prosperující městské oblasti čelily hospodářskému poklesu, se města při řešení sociálních a územních problémů stále více spoléhala na aktéry soukromého sektoru a občanskou společnost. Systém vyjednávání mezi veřejným a soukromým sektorem byl doplněn o smluvní vztahy a principy kompenzace vlivu stavby na okolí. Ta obvykle zahrnuje úhradu příspěvků obci od soukromých stavebníků nebo nepeněžní plnění, které přispívá k rozvoji městské čtvrti (§ 106 zákona o městském a krajinném plánování¹⁴).

Všude dobře...

Česká republika má stále potenciál být atraktivní pro vstup služeb i průmyslu. Bohužel jsme svědky, jak se nám miliardové investice vyhýbají. Získávají je okolní státy i kvůli našemu systému územního plánování, který je prokazatelně nekonkurenceschopný. To znamená, že oproti Německu nebo Polsku investor ztrácí rok až tři, pakliže začne připravovat konkrétní projekt v lokalitě s platným územním plánem. U sousedů totiž většinou obce dotáhnou územně plánovací dokumentaci do úrovně regulačního plánu, což v praxi znamená, že investor žádá rovnou o stavební povolení a do tří až pět měsíců může zahájit samotnou výstavbu.

Podíváme-li se realisticky na naši konkurenční výhodu, zbyl jen jeden faktor, proč se rozhodnout umístit u nás velký projekt: tou je blízkost Německu a západní Evropě. Jak dlouho to bude ovšem stačit? Všechny ostatní konkurenční výhody jsme za 30 let poztráceli. Jak uvádí Pavel Sovička, šéf jednoho z největších tuzemských průmyslových developerů Panattoni: „Dnes, když přijde investor do České republiky, tak se dozví, že nemáme pracovní sílu, nemáme pozitivní migraci mozků, máme těžký stavební zákon a vlastně nikdo tu o investice nestojí.“¹⁵

Epilog

Provázel jsem po Praze před několika lety skupinu urbanistů a územních plánovačů z Moldávie a Gruzie. Kolegyně z Tbilisi mi vyprávěla o obtížích při shánění práce ve veřejném sektoru v oboru, který vystudovala a která by ji uživila. Řekla, že z jejich ročníku na vysoké škole jich v Gruzii zůstalo z dvaceti jen pět. Ostatní jsou v USA nebo Evropě. Kolegyně z Kišiněva povzdechla: „Já zůstala sama, pryč už jsou všichni.“

Použité zdroje:

AMIN, A.; THRIFT, N. 1992. Neo-Marshallian Nodes in Global Networks. In: *International Journal of Urban and Regional Research*, roč. 16, str. 571–587.

ANDERSEN, H. 2001. *Governing European Cities: Social Fragmentation, Social Exclusion and Urban Governance* (R. Kempen, Ed.) (1st ed.). Routledge.

BAUMAN, Z. 2008. *Tekuté časy: Život ve věku nejistoty*. Praha: Academia. ISBN 978-80-200-1656-0.

CASTELLS, M. 1989. *The Informational City: Information Technology, Economic Restructuring, and the Urban-Regional Process*. Oxford: Blackwell.

COMPASS. 2018. *Comparative Analysis of Territorial Governance and Spatial Planning Systems in Europe, Applied Research 2016-2018, Final Report*. Luxembourg: ESPON, 2018. ISBN: 978-99959-55-55-7.

CÓRDOVA-NOVION, C. et al. 2001. *Regulatory Reform in Italy*. France: OECD. Dostupné z: <https://www.oecd.org/italy/2717506.pdf>.

COUCH, C. 2003. Economic and Physical Influences on Urban Regeneration in Europe. In: COACH, C.; FRASER, CH. & PERCY, S. *Urban Regeneration in Europe*. Oxford: Blackwell Science.

FAINSTEIN, S. 2010. Spatial Justice and Planning. In: *Justice Spatiale/Spatial Justice 1/2009*. ISSN 2105-0392. Dostupné z: <https://www.jssj.org/wp-content/uploads/2012/12/JSSJ1-5en1.pdf>.

FRASER, CH. 2003. Change in the European Industrial City. In: COUCH, C., FRASER, C., PERCY, S. *Urban Regeneration in Europe*, str. 17–33. Oxford: Blackwell.

GOLDSMITH, M. 1992. Local Government. In: *Urban Studies*, vol. 29, no. 3/4, str. 393–410. Sage Publications, Ltd.

GOSS, S. 2001. *Making Local Governance Work: Networks, Relationships and the Management of Change (Government beyond the Centre)*. 224 str. Red Globe Press.

HALL, S. 1990. *Cities of Tomorrow*. 480 str. Oxford: Wiley–Blackwell. ISBN-13: 978-0631175674.

¹⁴ Town and Country Planning Act 1990.

¹⁵ Pavel Sovička v pořadu Agenda SZ Byznys. Dostupné z: <https://podcasty.seznam.cz/podcast/agenda/stavi-haly-pro-investory-a-rika-vyberou-si-polsko-je-lepsi-skoro-ve-vsem-294790>.

LEACH, R., PERCY-SMITH, J. 2001. *Local Governance in Britain*. 263 str. Macmillan Education UK. ISBN 0333739256.

MENEGHINI, di L. 2022. Critical Analysis of the EU Green Taxonomy: Is It Fit for Purpose? In: *Diritto del risparmio, Fascicolo 2/2022*. ISSN 2785-3004. Dostupné z: https://www.dirittodelrisparmio.it/wp-content/uploads/2022/06/L.-Meneghini-A-Critical-Analysis-of-the-EU-Green-Taxonomy_Rivista-DR_fasc.-n.-2_2022.pdf.

MEZŘICKÝ, V. a kol. 2011. *Perspektivy globalizace*. 232 str. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-846-3.

RHODES, R. 1997. *Understanding Governance: Policy Networks, Governance, Reflexivity and Accountability*. 235 str. Buckingham: Open University Press. ISBN 0335197280.

RICHARDS, S.; BARNES, M.; SULLIVAN, H. et al. 1989. *Crosscutting Issues in Public Policy and Public Services*. 146 str. London: Dept. Of the Environment, Transport and Regions. ISBN 1851121471.

SALET, W. 2011. Innovations in governance and planning: Randstad cooperation. In: XU, J. & YEH, A. G. O. (Eds.). *Governance and Planning of Mega-City Regions: An International Comparative Perspective*, str. 51–74. Routledge Studies in Human Geography no. 32. New York, NY: Routledge. ISBN 9780415560894.

SASSEN, S. 1991. *The Global City: New York, London, Tokyo*. 397 str. NJ: Princeton University Press. ISBN 13: 9780691078663.

SCOTT, P. 2001. Industrial Estates and British Industrial Development, 1897-1939. In: *Business History*, roč. 43, str. 73–98. ISSN 1743-7938.

SCHOON, N. 2001. *The Chosen City*. 370 str. London: Spon Press. ISBN 0-415-25802-2.

SIEVERTS, T. 1999. *Zwischenstadt – Inzwischen Stadt? Germany: Birkhäuser Verlag GmbH*.

STOKER, G. 2004. *Transforming Local Governance: From Thatcherism to New Labour*. 250 str. Basingstoke: Palgrave. ISBN 0-333-80249-7.

SWYNGEDOUW, E.; MOULAERT, F. & RODRIGUEZ, A. 2002. Neoliberal Urbanisation in Europe: Large Scale Urban Development Projects and the New Urban Policy. In: *Antipode*, roč. 34(3), str. 542–577. ISSN 0066-4812.

Ing. arch. Vít Řezáč
Ústav prostorového plánování
Fakulta architektury ČVUT v Praze

ENGLISH ABSTRACT

Competitiveness and Spatial Planning. Insights from Europe, by Vít Řezáč

When I was asked in the early 1990s by the then-chief architect of Prague, the great Ivo Oberstein, to carry out quick research into spatial planning practices in Germany, I heard about the concept of competitiveness for the first time from the head of the spatial planning department of the city of Hamburg, Mr Buss. In Frankfurt, they emphasized to me again that they must have a territory ready for investors, because the cities are in competition with each other both in Germany, and Europe-wide, Frankfurt even worldwide. "You know, it's not easy at all, but otherwise we'll be out of the loop," they added. In Stuttgart, the whole story repeated itself. As a young architect trained in the planned socialist economy, I did not fully appreciate the importance of that message. A recent stirring report by the Chamber of Commerce points out, among other things, that even after thirty years we have not found a recipe in spatial planning to keep pace with other countries. We are becoming, or rather have already become, unattractive to foreign investors due to the unpredictable investment permit process. The locals have got used to it. The point is not that we should mindlessly build up cities, but that, perhaps as in competing EU countries, the spatial planning system should be set up in such a way (and not only that!) that building permits do not become an obstacle to providing social cohesion in the country from a longer-term perspective.

ČESKÉ ÚZEMNÍ PLÁNOVÁNÍ JAKO PŘEDMĚT VÝZKUMU EU. PROJEKT ESPON COMPASS

Karel Maier, Jan Kabrhel

Projekt EU ESPON COMPASS se zabýval porovnáním vývoje systémů územního/prostorového plánování¹ v evropských zemích. Na poznatky o českém územním plánování v kontextu ostatních zemí navázaly další práce, z nichž článek podrobněji popisuje návaznou případovou studii věnovanou provázání českého územního plánování s politikou soudržnosti uplatňovanou EU. Studie vyústila do souboru doporučení, z nichž některá se již realizují.

Projekt EU ESPON COMPASS

V letech 2016–2018 proběhl projekt aplikovaného výzkumu ESPON COM-

PASS – Comparative Analysis of Territorial Governance and Spatial Planning Systems in Europe (Srovnávací analýza územní správy a systémů územního plánování v Evropě). Nositelem

úkolu byla Technická univerzita v Delftu, v týmu bylo dalších devět odborných pracovišť z řady evropských zemí.

¹ Většina evropských zemí používá název činnosti prostorové plánování nebo prostorové uspořádání. V projektu ESPON COMPASS jsme po počáteční diskuzi přijali pro všechny národní systémy název prostorové plánování.

Projekt sledoval tyto cíle:

- popsat a vysvětlit změny v systémech řízení územního rozvoje a územního plánování v Evropě od roku 2000 a důvody těchto změn se zvláštním odkazem na směrnice a politiky EU;
- identifikovat osvědčené postupy pro vzájemné obohacování politik územního rozvoje s politikou soudržnosti EU;
- doporučit, jak lze perspektivy národní a regionální politiky územního rozvoje účinněji odrážet v politikách soudržnosti EU a dalších sektorových politikách a naopak.

Součástí projektu byla strukturovaná srovnávací analýza územní správy a systémů prostorového plánování ve všech tehdejších 28 členských zemích EU plus dalších čtyřech partnerských zemích (Island, Lichtenštejnsko, Norsko a Švýcarsko). Proběhla dvě kola zjišťování situace a vývojových tendencí systémů prostorového plánování v těchto zemích prostřednictvím obsáhlých dotazníků. Z vyhodnocení takto získaných informací pak vycházela řada doporučení o úloze územního plánování při utváření budoucí politiky soudržnosti a o tom, jak by se perspektivy národní politiky územního plánování a územního rozvoje mohly lépe promítnout do politiky soudržnosti a dalších politik EU.

Česká republika byla jedním z respondentů, kteří se podíleli na pořizování vstupů pro srovnávací analýzu. Z porovnání a následného vyhodnocení českého systému územního plánování a regionální politiky vyplynuly poznatky o některých problémech, kterým správa, management a rozvoj území v Česku čelí. Stejně jako v ostatních tzv. nových členských zemích EU ve středovýchodní Evropě to byla závislost na prostředcích ze strukturálních fondů, která způsobuje, že se strategie „šijí na míru“ dotačním titulům v jednotlivých programových obdobích, a dále též slabá provázanost územního, respektive prostorového plánování se sektorálními politikami. Jako specifický český problém bylo identifikováno institucionální oddělení (fyzického) územního plánování a strategického plánování a finančního řízení – a v rámci toho zejména dvojkolejnost systémů územního plánování a strategických plánů. Ve výsledku tyto diskrepance přispívají ke vzniku „paralelních světů“ politiky sou-

držnosti EU a prostorového plánování, což ale, jak ukázaly poznatky z projektu, zdaleka není výhradně problémem českého územního plánování.

Celý projekt včetně vyhodnocení dotazníků a závěrečné zprávy s doporučeními je dostupný zde: <https://www.espon.eu/planning-systems>.

Projekt Deloitte „Analýza, doporučení a legislativní návrhy pro reformu stavebního zákona v oblasti územního/prostorového plánování“

S vědomím neuspokojivého stavu územního plánování a protichůdných názorů na to, jak by tento stav měl být napraven, které se projevíly v diskusi o novém stavebním zákoně, zadalo Generální ředitelství pro podporu strukturálních reforem Evropské komise (*DG REFORM – Directorate-General for Structural Reform Support*) ve spolupráci s Ministerstvem pro místní rozvoj společnosti Deloitte zpracování návrhu reformy územního plánování. Předběžné závěry studie Deloitte identifikovaly následující klíčové problémy, které je třeba řešit, a to:

- nedostatečné uplatňování veřejných zájmů a místních cílů k dosažení udržitelného rozvoje,
- nevhodné rozlišení plánovacích a řídicích kompetencí mezi vládními úrovněmi,
- příliš úzké vymezení územního plánování a dokumentů,
- nedostatečné zapojení digitálních technologií,
- nízké veřejné povědomí a vzdělání a lidské zdroje.

[EC – DG REFORM & MMR, 2020]

Projekt EU ESPON COMPASS – Extension

Jako pokračování projektu ESPON COMPASS rozhodlo Generální ředitelství pro regionální a městskou politiku Evropské komise (*DG REGIO – Directorate-General for Regional and Urban Policy*) o vypracování prohlubující analýzy souladu politiky soudržnosti EU s fungováním národních systémů prostorového plánování. Projekt probíhal v letech 2020–2021 jako součást příprav evropských strukturál-

ních a investičních fondů (ESIF) pro programové období 2021–2027. Hlavním cílem projektu, a zároveň jakýmsi klíčovým slovem, se stal pojem vzájemné křížové oplození (v originálu *cross-fertilization*) převzatý z biologie a botaniky, který v přeneseném smyslu může znamenat směšování poznatků a nápadů z různých míst, od různých lidí či z různých komunit s cílem dosáhnout zlepšení dosavadního stavu. V projektu se tento pojem vztahoval k vzájemnému posilování a obohacování systémů prostorového plánování na jedné straně a účinnosti politik EU aplikovaných prostřednictvím nástrojů strukturálních fondů na straně druhé.

Jako případová studie pro tento projekt byla na žádost MMR vybrána Česká republika. Případová studie zahrnovala průzkum a rozhovory s klíčovými účastněnými stranami v oblasti plánování a politiky soudržnosti v českém kontextu, doplněné poznatky z on-line „interaktivního dialogu“, semináře s českými a mezinárodními odborníky.

Dotazníkové šetření a rozhovory s odborníky

V dotaznících a rozhovorech se zjišťovalo, v jakém vztahu je praxe českého územního plánování vůči politice soudržnosti EU. Dotazník byl distribuován mezi 24 odborníky a následovaly rozhovory s 15 klíčovými informátory z MMR, krajských úřadů, plánovací praxe a výzkumu. Respondenti hodnotili míru propojitelnosti klasifikací na škále od jedné do pěti. Sdělení respondentů byla anonymizována. Nad vyplněnými dotazníky následně proběhly rozhovory s cílem zpřesnit a vysvětlit odpovědi.

Dotazník byl rozdělen do tří částí:

(A) Jak může územní plánování přispět k realizaci politických cílů politiky soudržnosti 2021–2027. Respondenti měli vyhodnotit, do jaké míry se do české praxe územního plánování promítají cíle politiky soudržnosti EU na období 2021–2027, konkrétně:

- PO1: chytřejší Evropa prostřednictvím inovací, digitalizace, ekonomické transformace a podpory malých a středních podniků;
- PO2: zelenější Evropa bez uhlíku, provádění Pařížské dohody a inves-

tice do energetické transformace, obnovitelných zdrojů a boje proti změně klimatu;

- PO3: více propojená Evropa se strategickými dopravními a digitálními sítěmi;
- PO4: více sociální Evropa, naplňující evropský pilíř sociálních práv a podporující kvalitní zaměstnání, vzdělání, dovednosti, sociální začlenění a rovný přístup ke zdravotní péči;
- PO5: Evropa blíže občanům podporou strategií místního rozvoje a udržitelného rozvoje měst v celé EU.

Podle respondentů může územní plánování nejlépe přispět k lepší propojenosti (PO3) a také k bezuhlíkové Evropě (PO2). Na druhou stranu možný přínos územního plánování s ohledem na inovativní a sociální Evropu je považován za omezený (PO1 a PO4); odborníci na plánování zmiňují, že by to byl spíše úkol pro regionální politiku.

Několik respondentů striktně odlišilo skutečnou praxi územního plánování od jeho potenciálu. Praxe územního plánování a rozhodovací proces se někdy neřídí zásadami a prioritami stanovenými v Politice územního rozvoje ČR. Územní plánování je často vnímáno pouze jako implementační součást jiných politik, nebo dokonce jako překážka. Současnou praxi zatěžují také roztržitěné databáze, proměnlivá terminologie, volná integrace územního rozvoje a dopravního plánování a slabá vazba územního plánování na ekonomické aspekty i problematiku sociální udržitelnosti.

Celkově respondenti projevili silnou důvěru v digitalizaci a standardizaci. Další výrazný přínos územního plánování byl spatřován v oblasti polycentrického rozvoje. Je však sporné, zda plánované dopravní sítě skutečně podporují polycentrický rozvoj sídelní struktury nebo princip udržitelného rozvoje. Priority územního plánování by se měly lépe odrážet v odvětvové legislativě. Strategie ITI (*Integrated Territorial Investments* – integrované územní investice – jsou nástrojem regionální politiky, který v programovém období 2021–2027 přispívá k naplňování integrovaných územních strategií 13 aglomerací a metropolitních území vyme-

zených MMR) a CLLD (*Community-led Local Development*, komunitně vedený místní rozvoj) nejsou dostatečně provázány s územním plánováním.

(B) Jak může územní plánování využít mechanismy územního plánování v politice soudržnosti a nový nástroj – evropskou městskou iniciativu (EUI) pro různé typy území:

- funkční urbanizované regiony (FUA),
- ostatní urbanizovaná území,
- venkovské oblasti,
- ostatní oblasti, jako jsou řídké osídlené oblasti.

Územní plánování může nejlépe využívat mechanismy územního rozvoje EU ve FUA: největší potenciál byl spatřován v přizpůsobení české legislativy konceptu FUA. Několik respondentů apelovalo na funkční plánování městských oblastí – zejména na koordinaci rozvoje a dopravy a rozvoj „měkkých“ postupů plánování. V metropolitních oblastech i ve venkovských oblastech s malými obcemi by mělo být podporováno společné plánování, zajišťování občanské vybavenosti a veřejné správy.

(C) Jak lze do územního plánování implementovat priority Územní agendy 2030 [European Commission, 2020]:

- Vyvážená Evropa: Lépe vyvážený územní rozvoj využívající rozmanitost Evropy.
- Funkční regiony: Místní a regionální rozvoj a menší nerovnosti mezi místy.
- Integrace za hranicemi: Žít a pracovat přes státní hranice.
- Zdravé životní prostředí: Lepší ekologické životy, města a regiony, klimaticky neutrální města.
- Cirkulární ekonomika: Silné a udržitelné místní ekonomiky v globalizovaném světě.
- Udržitelná spojení: Udržitelná digitální a fyzická konektivita míst.

Podle výsledků hodnocení respondenty může územní plánování nejlépe přispět k prioritám udržitelných spojení, funkčních regionů a také zdravého životního prostředí. Naopak role územního plánování v prioritě cirkulární ekonomiky je považována za poměrně malou.

K prioritě Vyvážená Evropa se respondenti vyjádřili, že vzhledem k velikosti země je nutná spolupráce i v rámci nadnárodního prostoru střední Evropy. Trvalá spolupráce s ostatními zeměmi EU v oblasti územního plánování nad rámec regionálních seskupení států je nejlepším způsobem, jak zajistit fungování politiky soudržnosti a dosáhnout vyvážené Evropy. Intenzita spolupráce v oblasti územního plánování je nyní ve srovnání s jinými oblastmi činnosti nízká.

Názory na přeshraniční integraci ovlivnila v době výzkumu probíhající pandemie covidu-19, která odhalila, jak zranitelná je přeshraniční integrace. Úloha územního plánování při plánování přeshraniční infrastruktury byla většinou naplněna, pokud jde o navrhování nových a lepších infrastrukturálních vazeb, ale realizace plánů, stejně jako skutečně funkční přeshraniční integrace, stále zaostává. Jedním z důvodů jsou rozdílná právní omezení na opačných stranách státních hranic. Velký potenciál je spatřován v koordinovaném přístupu k plánování krajiny (např. ochrana před povodněmi a jejich zvládnutí).

Celkově nejlépe bylo hodnoceno propojení územního plánování s Územní agendou 2030 (část C), poněkud méně optimisticky byla hodnocena využitelnost pro cíle politiky soudržnosti (část A), ale zde se názory respondentů vyjádřené směrodatnou odchylkou nejvíce shodovaly. Nejmenší šanci uplatnění v územním plánování dali respondenti evropské městské iniciativě (část B); navíc se v této části hodnocení nejméně navzájem shodovali.

Přestože se jednalo jen o malý vzorek expertů, dá se z vyhodnocení soudit, že účastníci z úřadů státní správy a účastníci z krajů mají na provázání evropských politik a územního plánování poněkud odlišné názory od toho, jak to vidí reprezentanti plánovací praxe, kteří jsou spíše skeptičtí. Ve státní správě se často lišily názory úředníků odpovědných za územní plánování a úředníků zabývajících se regionální politikou a rozvojem.

Úředníci centrálních orgánů jsou o politikách EU lépe informováni než krajsí

úředníci a odborníci z praxe v oblasti územního plánování. Někteří odborníci na územní plánování nedokázali odpovědět na otázky, které považovali za související s regionální politikou; naopak odborníci na regionální politiku se necítili kompetentní odpovědět na otázky, které považovali za související s územním plánováním. To ilustruje, jak roztržitěná je odborná scéna prostorového plánování.

V rozhovorech bylo jako hlavní překážka nejčastěji uváděno slabé propojení územního a strategického plánování. Základní problém se projevuje jako nedostatečná komunikace mezi příslušnými resortními útvary, především na regionální a národní úrovni. Na místní úrovni agendy územního a strategického plánování často zpracovává tentýž pracovník.

Jako klíčový prostředek pro propojování politiky soudržnosti a územního plánování respondenti shodně uváděli financování prostřednictvím strukturálních fondů. V této souvislosti byly zmiňovány integrované územní investice (ITI) jako užitečný nástroj pro plánování aglomerací, který překonává kompetenční omezení územní správy. České právo však neposkytuje žádný nástroj územního plánování pro funkční městské oblasti (FUA), který by překonal územní fragmentaci obcí. Plánování pro funkční městské oblasti, respektive aglomerace, je nový koncept a potřebuje čas, aby se vžil, než bude plně využit.

Většina respondentů předložila návrhy na zlepšení provádění anebo posílení vzájemného obohacování Územní agendy EU a územního plánování. V tomto ohledu někteří respondenti navrhuji zavedení legislativních nástrojů, které by pomohly překonat překážky na státních hranicích, např. integrované záchranné služby nebo prevence povodní.

V rozhovorech nad vyplněnými dotazníky také zazněl názor, že diskuse se točí kolem toho, kolik peněz ze strukturálních fondů EU se podařilo utratit, ale měla by se věnovat spíše tomu, jak dobře byly tyto peníze využity.

Úplné informace o případové studii ESPON COMPASS – Česká republika jsou dostupné zde: <https://www.espon.eu/sites/>

[default/files/attachments/Cross-fertilisation%20between%20spatial%20planning%20and%20EU%20Cohesion%20Policy%20in%20the%20Czech%20Republic.pdf](https://www.espon.eu/sites/default/files/attachments/Cross-fertilisation%20between%20spatial%20planning%20and%20EU%20Cohesion%20Policy%20in%20the%20Czech%20Republic.pdf).

Interaktivní dialog

Díličí výsledky dotazníkového šetření byly rozeslány jako vstupní podklad pro interaktivní dialog mezi českými a zahraničními odborníky reprezentujícími jednotlivé země projektu ESPON COMPASS, Evropské konsorcium pro výzkum regionální politiky (EoRPA) a Monitorovací výbor ESPON. Také interaktivní dialog proběhl vzhledem k pandemii on-line. Jeho první část vycházela z výsledků dotazníkového šetření a byla zaměřena na politická doporučení pro lepší vzájemné propojení územního plánování a politiky soudržnosti v České republice. Druhá část proběhla formou paralelních dialogů, které rozpracovaly možná doporučení z hlediska územního plánování a politiky soudržnosti 2021–2027 a vyústily do závěrečné panelové diskuse o tom, jak lze zlepšit vzájemné obohacování na úrovni EU. Akce se zúčastnilo 45 osob z 11 zemí.

V závěrečné fázi interaktivního dialogu byly výsledky získané v předchozích fázích projektu analyzovány z hlediska jejich významu a relevance pro výsledný dokument tohoto výzkumu, tedy tzv. „policy brief“ (zadání pro politiku). V tomto dokumentu byly výsledky výzkumu přeformulovány do podoby konkrétních doporučení pro úpravy politiky za účelem zlepšení vzájemného obohacování politiky soudržnosti a českého územního plánování.

Pro vyhodnocení významu a relevance doporučení byly nejprve kvantitativní výsledky interaktivního dialogu vizualizovány, a to jak geograficky, tak podle typu odbornosti respondentů. Dále bylo respondentům umožněno komentovat své předchozí výpovědi, za účelem lepšího porozumění ostatními účastníky. Nakonec byly výsledky interaktivního dialogu porovnány se zjištěními dřívějšího projektu ESPON COMPASS a v případě, že se výsledky shodovaly, byly považovány za relevantní vstupní informace pro policy brief.

Z interaktivního dialogu vyplynula především potřeba využít potenciálu plánování pro funkční urbanizovaná území v podobě integrovaných územních investic.

Často byl také zmiňován potenciál vzájemného obohacování mezi různými úrovněmi plánování, obzvláště mezi regionální a místní úrovní. Problémem je nedostatečná spolupráce mezi jednotlivými resorty, jejichž rozhodování má územní průmět. To se projevuje v pokračující fragmentaci plánovacích dokumentů jednotlivých resortů.

Účastníci se shodli, že pro řešení těchto problémů je třeba především využívat stávajících nástrojů, které má plánování k dispozici, spíše než vytvářet nové a zatěžovat tak plánovací systém něčím, co není ověřené a mohlo by jej negativně ovlivnit nežádoucím směrem.

Zpráva o průběhu a výsledcích interaktivního dialogu je dostupná zde: <https://www.espon.eu/sites/default/files/attachments/ESPON%20COMPASS%20interactive%20dialogue%20process%20report.pdf>.

Praktická doporučení pro Českou republiku

Výsledkem dotazování a rozhovorů se zúčastněnými stranami a odborníky z praxe v České republice a interaktivního dialogu s mezinárodním expertním panelem byla identifikace následujících hlavních témat pro reformu českého územního managementu. K tématům byla navržena odpovídající opatření, rozlišená na dosažitelná v kratším časovém horizontu (tzv. nízko visící ovoce) a na opatření strategického charakteru vyžadující delší přípravu (jsou vyznačena kurzívou).

Propojení/integrace regulačního, strategického a vizionářského rámce. Mezi-odvětvová koordinace plánování – na národní, krajské a místní úrovni.

- Integrovat politiky strategického a územního plánování na národní úrovni a pro metropolitní/městské aglomerace (ITI). Najít společný jazyk: sjednotit terminologii v normativních a strategických dokumentech územního plánování. Shodně vymezit rozvojové oblasti, osy a specifické

ké oblasti v těchto dokumentech.

- Nově definovat úlohy územně plánovací dokumentace. Zásady územního rozvoje by měly aktivně koordinovat územní plány a specifikovat pro ně cíle politiky soudržnosti EU. Posílit koncepční význam územních plánů a jejich vazbu na strategie. Pro rozvojové a přestavbové plochy by měly být požadovány podrobné regulační plány, doplněné plánovací smlouvou mezi účastníky rozvoje.
- *Integrovat strategickou a územně plánovací dokumentaci na národní a krajské úrovni. Koordinovat strategické a územní plánování s dlouhodobějšími finančními výhledy veřejných rozpočtů, a to jak domácích, tak evropských.*

Územní plánování na úrovni funkčních městských oblastí a metropolitních regionů, kde existuje vysoká míra územní integrace.

- Doplnit stávající hierarchii závazných nástrojů územního plánování na národní, krajské a obecní úrovni o strategické plánování funkčních územních oblastí – ITI, FUA, venkovské mikroregiony jako neformální vstup pro zákonné dokumenty v rámci systému územního plánování.

Digitalizace a otevřená data, využití IT pro zjednodušení plánovacích procesů s účastí občanů.

- Dokončit a zveřejňovat integrovaný soubor volně přístupných, pravidelně aktualizovaných GIS dat pro územní plánování, regionální rozvoj a strategické plánování, podpořených on-line vazbami na statistická data, sčítání lidu, resortní databáze a územně analytické podklady. Tato data využívat pro monitorování, srovnávání a hodnocení environmentálního, sociálního a ekonomického rozvoje území a pro ex-ante posuzování územních dopadů velkých projektů.
- Přeorientovat diskusi a pojetí snahy vynaložit finanční prostředky EU na snahu o strategické využití těchto finančních prostředků s cílem upřednostnit agendu politiky územního plánování.

Hodnocení ex-ante a monitorování plánovacích nástrojů, politik a projektů.

- Upravit strukturu národní databáze výdajů tak, aby bylo snadno dohledatelné konkrétní území, kam dané

výdaje směřovaly.

- Zvážit zavedení ex-ante hodnocení sociálních, environmentálních a ekonomických dopadů velkých infrastrukturních investic (dopravní stavby, energetika, zásobování vodou a vodní hospodářství, velké obchodní podniky) pomocí indikátorů vypovídajících o počtu ovlivněných obyvatel, dopadech na sociální soudržnost z hlediska rovného/lepšího přístupu k veřejné infrastruktuře a službám, o vlivu na ekosystémové služby, na životaschopnost stávajících zařízení atd.
- *Integrované prostorové plánování založit na veřejně dostupných datech a jejich aplikaci v ukazatelích využívaných v ex-ante hodnoceních a při monitorování změn vyvolaných prováděním plánů a strategií.*

Soulad mezi programováním fondů (ESIF) a územním a strategickým plánováním.

- Koordinovat plánovací období, aktualizace územně plánovacích dokumentů (politika územního rozvoje, zásady územního rozvoje) s programovým obdobím ESIF.

Propojení s Územní agendou 2030 – synergie s národním územním plánováním a odvětvovými politikami.

- Zavést mechanismus zpětné vazby mezi obecními a krajskými úrovněmi územního plánování a politikami a územními agendami EU na základě indikátorů.

Zvýšení velikosti základní územní jednotky pro místní územní plánování a podpora spolupráce mezi těmito jednotkami.

- *Přeformulovat místní úroveň plánování směrem k plánování funkčních městských oblastí a mikroregionů ve venkovských oblastech. Na podporu tohoto cíle by měly být zřízeny mikroregionální rady složené z místních starostů a vybraných radních.*

Rozvoj kapacit a multidisciplinárních perspektiv v profesi plánovačů.

- *Uznávat prostorové, respektive územní plánování coby obor vysokoškolského vzdělávání, který se opírá o poznatky získané na základě všestranných zkušeností a znalostí v oblasti sociálních, ekonomických, environmentálních, technických a uměleckých oborů.*
- *Vzdělávání občanů může zajistit podporu strategického a integrovaného pláno-*

vání pro udržitelnou budoucnost. Zavést témata udržitelného rozvoje měst, vnímání kvality měst a udržitelného nakládání s přírodními zdroji do vzdělávacích programů základních a středních škol.

K vytvoření základů a rozvoji kapacit pro výše uvedené posuny v plánování založeném na datech a vzdělávání jak odborníků v oblasti plánování, tak i širší veřejnosti lze využívat financování z politiky soudržnosti.

Současný vývoj českého územního plánování v kontextu doporučení

V kontextu výše uvedených doporučení pro českou plánovací praxi můžeme zmínit několik témat, která již v současné době napomáhají k naplňování těchto doporučení.

Standardizace územně plánovací dokumentace již probíhá. Legislativní oporu nachází v § 20a zákona č. 183/2006 Sb. (stavebního zákona) a v aktualizovaných prováděcích předpisech k tomuto zákonu stanovených v novelizovaných vyhláškách č. 500/2006 Sb. a č. 501/2006 Sb. platných od 1. 1. 2023. Nabytím účinnosti zavádějí konkrétní požadavky na standardizaci územně plánovací dokumentace, jako první byla provedena standardizace územních plánů, následovat má standardizace ostatních nástrojů územního plánování (ÚAP, ZÚR, RP); dále se bude řešit také standardizace vymezení zastavěného území, opatření o stavební uzávěře a opatření o asanaci území.

Aktuální prioritou je v nových územních plánech vzniklých po 1. 1. 2023 prosadit použití sjednoceného datového modelu grafické části územního plánu na bázi GIS i CAD. Následně bude pokračovat standardizace textové části. Další součástí standardizace je sjednocování názvosloví a integrace dat.

Digitalizace veřejné správy již také probíhá. V rámci národního geoportálu územního plánování bude vybudován informační systém sloužící jako úložiště dat a podporující procesy územního plánování. Informační systém umožní zpřístupnění veškerých výstupů územ-

ního plánování v ČR a koordinaci a sdílení územních plánů včetně jejich návrhů. Dalším krokem je Portál stavebníka, který bude představovat jednotné rozhraní pro činění digitálních úkonů ze strany občanů vůči všem správním orgánům účastným na řízení podle stavebního zákona.

Příspěvkem k rozvoji způsobilosti a multidisciplinární perspektivy při plánování je magisterský obor Prostorové plánování na Fakultě životního prostředí České zemědělské univerzity v Praze. Jeho absolventi ale často zůstávají v Praze a institucionální kapacita úřadů v jiných regionech tak zůstává i nadále nízká.

Diskuse a závěry

Analýza českého územního plánování, jak je viděno „zevně“, rozhodně nemusí být zcela objektivní, stejně jako doporučení mezinárodního panelu expertů zřejmě nemusí být bezesbýtku aplikovatelné v reálných českých podmínkách. Na druhé straně zasazení českého územního plánování a regionální politiky do evropského kontextu otevírá témata, která v českém prostředí nejsou dostatečně reflektována nebo donedávna byla dokonce považována za nerelevantní či nežádoucí bruselský import.

Práce se pokusila s podporou panelu odborníků z Česka i zahraničí objasnit překážky a možnosti vzájemného obohacování mezi politikou soudržnosti a územním plánováním se zvláštním zaměřením na případ České republiky a vyvodit z toho poučení pro další evropské státy. Ačkoli předchází výzkumy

a politické dokumenty takové vzájemné obohacování obhajují [Daly & Gonzáles, 2013; ESPON, 2018], zřídka kdy nabízejí konkrétní náhled na to, jak tohoto cíle dosáhnout.

Byly identifikovány dva typy překážek pro vzájemné obohacování: institucionální a kulturní, přičemž první z nich je pravděpodobně snadněji překonatelná než druhá, která souvisí s hlouběji zakořeněnými rysy systému územní správy a také s politickou a plánovací kulturou.

V souvislosti s rostoucím důrazem na místně specifický („place-based“) přístup a urbánní dimenzi politiky soudržnosti je na české straně nutné přistoupit k postupnému sladění, ne-li integraci územního a strategického plánování na národní a regionální úrovni. Může tak dojít k synergii rozvojových politik dohodnutých na nadnárodní úrovni s jejich aplikací v konkrétních územních podmínkách. V první fázi je třeba „najít společný jazyk“, plně využívat ICT a nástroje GIS k zajištění všeobecné a průběžné dostupnosti dat o území a jeho rozvoji a využívat všech možností nástrojů územního plánování – závazných i směrných – pro funkční územní celky.

Je zřejmé, že potřebujeme další výzkum toho, co v tomto ohledu funguje, a jak operacionalizovat plánování pomocí „měkkých plánovacích postupů“ v různých kontextech [Allmendinger et al., 2015]. Strategickým cílem českého územního plánování by mělo být zvýšení jeho institucionální kapacity – a to posilováním povědomí o evropských agendách prostřednictvím vzdělávání plánovačů a posílením aktivní účasti veřejnosti.

Článek byl vypracován s využitím a za částečné podpory projektu ESPON COMPASS spin-off zpracovaného pro ESPON EGTC. Hlavní řešitel European Policies Research Centre (EPRC) TU Delft, prof. Vincent Nadin.

Použité zdroje:

ALLMENDINGER, Phil; HAUGHTON, Graham; KNIELING, Jörg & OTHENGRAFEN, Frank, 2015. *Soft Spaces in Europe*. B.m.: Routledge. ISBN 978-1-13-878398-0.

DALY, Gavin & GONZÁLES, Ainhoa, 2013. Key Indicators for Territorial Cohesion and Spatial Planning: The Reform of the EU Cohesion Policy and the New Role of Spatial Indicators. In: *Borderlands Journal of Spatial Planning Ireland*. 3, 77–89.

EC – DG REFORM & MMR, 2020. *Analysis, Recommendations, and Legislative Proposals for a Building Act Reform in the Area of Spatial Planning*. Deloitte Consultancy Contract Number: SRSS/SC2019/150.

ESPON, 2018. COMPASS – *Comparative Analysis of Territorial Governance and Spatial Planning Systems in Europe. Final Report*. Luxembourg: ESPON EGTC. Dostupné z: <https://www.espon.eu/planning-systems>.

EUROPEAN COMMISSION, 2020. *Territorial Agenda 2030: A Future for All Places*. Germany. Dostupné z: <https://mmr.gov.cz/getmedia/01da487b-bdb9-41d4-bb2f-40463a5e3343/TerritorialAgenda2030.pdf.aspx>.

*prof. Ing. arch. Karel Maier, CSc.
Ústav prostorového plánování
Fakulta architektury ČVUT v Praze*

*Ing. Jan Kabrhel
Katedra plánování krajiny a sídel
Fakulta životního prostředí ČZU v Praze*

ENGLISH ABSTRACT

Czech Spatial Planning as a Subject of EU Research. ESPON COMPASS Project, by Karel Maier & Jan Kabrhel

The EU ESPON COMPASS project was concerned with comparing the development of spatial planning systems in European countries. The findings on Czech spatial planning in the context of other countries were followed up by other works, of which the article describes in more detail a follow-up case study dedicated to linking Czech spatial planning with the cohesion policy applied by the EU. The study resulted in a set of recommendations, some of which are already being implemented.

ZAPOJENÍ MĚSTA BRNA DO PROJEKTŮ ESPON SPIMA A ESPON METRO

Soňa Raszková

Město Brno se aktivně zapojuje do mezinárodních výzkumných projektů společně s dalšími evropskými metropolitními oblastmi. V průběhu posledních pěti let bylo město součástí dvou projektů v rámci programu ESPON (European Spatial Observation Network). Jednalo se o projekty ESPON SPIMA a ESPON METRO.

Od účasti v projektech město Brno očekávalo především **získání nových vědomostí při řízení metropolitní oblasti** (rozvoj, plánování, spolupráce), sdílení příkladů dobré praxe a specifických řešení, která bude moci implementovat do svého rozvoje. Město aktivně sdílelo své zkušenosti a znalosti a spolupracovalo s evropskými univerzitami a dalšími partnery. Výstupy projektů slouží jako zdroj nových poznatků směrem k **efektivnímu strategickému řízení a plánování v Brně a jeho metropolitní oblasti**. Vypracované studie vyzývají k vytvoření institucionálního rámce pro metropolitní rozvoj a správu, což je klíčový krok k systematickému rozvoji nejen Brněnské metropolitní oblasti, ale řady dalších funkčních městských regionů v ČR. Ty se postupně vyvinuly z role nositele a implementátora nástroje integrovaných územních investic (ITI) do širší pozice významného aktéra regionálního rozvoje ukotveného ve Strategii regionálního rozvoje ČR 2021+ nebo v koncepci Klienty orientovaná veřejná správa 2030. Významným úkolem pro následující roky je diseminace výstupů projektů a jejich aplikace do reálného řízení a správy Brněnské metropolitní oblasti.

Závazky vyplývající z účasti na projektech programu ESPON:

- poskytování informací a znalostí výzkumnému konsorciu,
- mobilizace stakeholderů pro potřeby výzkumu,
- připomínkování a zpětná vazba výsledků projektového konsorcia,
- šíření výsledků projektu.

ESPON SPIMA – Prostorová dynamika a strategické plánování v metropolitních oblastech

Projekt ESPON SPIMA (*Spatial Dynamics and Strategic Planning in Metropolitan*

Areas) primárně zkoumal rozvoj metropolitních oblastí ve městech **Brno, Brusel, Lille, Lyon, Oslo, Praha, Terrassa, Turín, Vídeň a Curych**. Cílem projektu bylo získat nové poznatky v oblasti řízení těchto rozsáhlých městských oblastí. Výzkum srovnával deset metropolitních oblastí a vytvořil jejich typologizaci. Zásadními přínosy jsou konkrétní doporučení pro každou ze zúčastněných metropolí. V rámci projektu byly identifikovány klíčové aspekty, které ovlivňují efektivní řízení metropolitních oblastí. Získané poznatky umožnily formulovat doporučení pro posílení strategického plánování v těchto oblastech. Studie rovněž poskytla **vhled do budoucího rozvoje zkoumaných metropolitních oblastí**. Byly navrženy strategie a scénáře, které mohou sloužit jako inspirace pro plánování budoucího rozvoje těchto aglomerací. Výsledky projektu tak představují cenný zdroj informací a podnětů pro všechna zapojená města i pro další metropolitní oblasti hledající optimální řešení pro svůj rozvoj a plánování.

Město Brno získalo díky zapojení do projektu SPIMA **nové vědomosti při řízení metropolitní oblasti, zkušenosti a řešení jiných měst**, která chce v budoucnu zapracovat do svého rozvoje. Velkou přidanou hodnotou mezinárodního výzkumu bylo **také prohloubení spolupráce s dalšími městy, která se stala pro Brno partnery pro navazující projekty a aktivitu na evropské úrovni**.

Případová studie Brněnské metropolitní oblasti zmiňuje:

- Mezi hlavní problémy patří postupující **suburbanizace, nedostatečné kapacity veřejné dopravy a nedostatek rozvinuté dopravní infrastruktury**.
- V rámci této studie byla zdůrazněna **nutnost koordinace územního a strategického plánování Brna a okolních obcí**. Tato spolupráce vyžaduje integro-

vaný přístup, který posiluje kooperaci mezi městem a jeho okolím.

- Byl velmi **akcentován přínos nástroje ITI**, který na základě předem definované strategie a funkčního zázemí rozděljuje prostředky z Evropských strukturálních a investičních fondů (ESIF). Ukázka tak velké pozitivní změny je i na mezinárodní úrovni jedinečná a bude dávana za příklad úspěšné aplikace kohezní politiky EU.
- Nejdůležitější akce do budoucna budou spočívat v **nastavení udržitelného mechanismu, který by zachoval strategický proces iniciovaný nástrojem ITI**.

Veškeré informace o projektu naleznete zde: <https://www.espon.eu/metropolitan-areas>.

ESPON METRO – Role a budoucí perspektivy politiky soudržnosti ve strategickém plánování metropolitních oblastí a měst

Společně s městem Brnem se do mezinárodního projektu zapojila další evropská města a metropolitní oblasti. Jednalo se o **Turín, Barcelonu, Brusel, Lisabon, Lyon, Gdaňsk–Gdyni–Sopoty, Florencii a Rigu**. Výzkumný projekt si kladl za cíl prozkoumat, jak mohou metropolitní oblasti prostřednictvím své agendy **přispět k dosažení konkrétních cílů politiky soudržnosti** tak, aby evropské metropolitní oblasti byly hlavními aktéry při navrhování programů a strategií k provádění kohezní politiky. Dílčím záměrem projektu bylo rovněž **popsat přidanou hodnotu uplatňování kohezní politiky** na metropolitní úrovni a podat analýzu toho, jak by měla politika soudržnosti integrovat metropolitní rozměr.

Mezi hlavní výstupy projektu patří:

- Úvodní zpráva rozvíjející cíle výzkumu, metodický rámec a kontext.
- **Případové studie jednotlivých metropolitních oblastí** informující o dosažení roli měst v uplatňování národní a regionální kohezní politiky, vlivu měst při přípravě dohod o partnerství a úrovni účasti metropolitních oblastí v procesu plánování kohezní politiky, zejm. operačních programů pro programové období 21+. Tyto zprávy obsahují konkrétní **doporučení týkající se provádění politiky soudržnosti** na metropolitní úrovni a integrování metropolitního rozměru.

- Závěrečná zpráva **shrnující dosažené výsledky projektu a porovnání role jednotlivých metropolitních oblastí** v rámci kohezní politiky.
- **Tři politická doporučení:** jak posílit roli metropolitních oblastí při rozvoji, řízení a implementaci politiky soudržnosti, jak vyzdvihnout přidanou hodnotu politiky soudržnosti při plánování a provádění metropolitních politik a jak více reflektovat úlohu politiky soudržnosti při vytváření metropolitních řídicích struktur a postupů spolupráce.

Veškeré výsledky programu naleznete zde: <https://www.espon.eu/metro>.

Případová studie Brněnské metropolitní oblasti

Brněnská metropolitní oblast (BMO) je organický funkční celek zahrnující město Brno a jeho přirozené zázemí. Toto území je vydefinováno na základě intenzivních denních vazeb (dojíždka, dostupnost) a v čase se proměňuje. Brněnskou metropolitní oblast tvoří **184 obcí**, ve kterých žije přibližně **700 tisíc obyvatel**. Území metropolitní oblasti má rozlohu 1 978 km².

V rámci Brněnské metropolitní oblasti byla zjištěna **zásadní role politiky sou-**

Mapa správního uspořádání Brněnské metropolitní oblasti

držnosti skrze nástroj ITI. Výzkumná zpráva zmiňuje, že pozice metropolitní oblasti je poměrně křehká a závislá na politice soudržnosti a nástroji ITI. Dosud neexistuje právní rámec pro systematické řešení a koordinaci metropolitních témat a metropolitní oblasti nejsou často vnímány jako klíčová území pro územní rozměr veřejných politik. Výzkumná zpráva uvádí, že **mezi hlavní výzvy BMO patří posílení postavení metropolitní oblasti v rozvoji území v České republice.** Metropolitní spolupráce je v současnosti primárně motivována dostupností finančních prostředků politiky soudržnosti EU, jenž jsou poskytovány prostřednictvím nástroje ITI. V národních politikách v současné době téměř neexistují další nástroje a mechanismy (kromě ITI), které by podporovaly a definovaly metropolitní spolupráci, plánování a správu. Existuje riziko, že se politická podpora těchto územních celků může se změnou nástrojů politiky soudržnosti EU snížit. Výzvou je etablovat **metropolitní rozvoj, plánování a spolupráci jako běžnou praxi tak, aby nebyla závislá pouze na impulzech a finanční podpoře politiky soudržnosti EU.** Za klíčové proto výzkumníci považují vytvoření institucionálního rámce, který zajistí podmínky pro významnější a rovnocennější roli místních iniciativ.

Výzkumná zpráva přináší **tři doporučení pro Brněnskou metropolitní oblast:**

- **Vytvořit a zachovat metropolitní oblasti jako klíčová území pro územní rozměr** národních veřejných politik a veřejných politik EU. Posílit koordinaci metropolitní dimenze mezi národní, regionální a urbánní politikou a územním plánováním.
- **Rozvíjet mechanismus metropolitní spolupráce** zahrnující široké spektrum lokálních aktérů tak, aby zajišťoval realizaci komplexní metropolitní agendy stavějící na místních, národních a unijních rozvojových cílech. **Vyjednávat, definovat, schvalovat a financovat rozvojové cíle nad rámec jak ITI,** tak pobídek plynoucích z politiky soudržnosti EU.
- **Posílit metropolitní rozvoj a spolupráci jako samostatnou, autonomní a nezávislou na politice soudržnosti EU.** Vytvořit nový právní rámec pro metropolitní správu založený na aktivní participaci a odpovědnosti metropolitních aktérů. Posílit roli metropolitního vedení. Najít cesty k vytvoření společného metropolitního fondu pro podporu plnění metropolitních strategických priorit z vlastních prostředků spolu s podporou z národních zdrojů a fondů EU.

Zapojením do projektu ESPON METRO získalo město Brno nové vědomosti pro řízení metropolitní oblasti (rozvoj, plánování, spolupráce) díky sdílení příkladů dobré praxe ostatních zapojených metropolitních oblastí. Jednotlivá doporučení zároveň slouží **jako argumenty k posilování metropolitní spolupráce směrem k evropské a národní úrovni a k rozvíjení metropolitní spolupráce v Brněnské metropolitní oblasti.** Projekt ESPON METRO byl výrazně ovlivněn působením covidu-19, protože veškeré aktivity byly přesunuty do on-line prostoru. Projekt zároveň poskytl zástupcům Brna a Brněnské metropolitní oblasti podmínky k **otevření diskuse směrem k zodpovězení otázek souvisejících s institucionálním uspořádáním BMO.** Partneři jsou důležitou součástí úspěchu projektu. Je nutné ale zmínit, že zapojená města **nemají vlastní rozpočet** – veškeré náklady související s účastí na projektu spočívají na aktérech samotných.

*Ing. Soňa Raszková
Oddělení řízení ITI
a metropolitní spolupráce
Odbor strategického rozvoje
a spolupráce
Magistrát města Brna*

ENGLISH ABSTRACT

The City of Brno Involvement in the ESPON SPIMA and ESPON METRO Projects, by Soňa Raszková

The city of Brno has been actively involved in international research projects together with other European metropolitan areas. During the past five years, the city made part of two projects within the ESPON (European Spatial Observation Network) programme. These were the ESPON SPIMA and ESPON METRO projects.

ZKUŠENOSTI S VEŘEJNOPRÁVNÍ SMLOUVOU PODLE STAVEBNÍHO ZÁKONA Č. 183/2006 Sb.

Jiří Gerö

Institut veřejnoprávní smlouvy není novodobým výdobytkem právní úpravy. Na našem území se vyskytoval již v minulosti, ale komplexnější obecné úpravy se dočkal až v zákoně č. 500/2004 Sb., správní řád, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „správní řád“). Tento článek se nebude věnovat obsáhlé problematice veřejnoprávních smluv, kterou upravují i jiné právní předpisy, ale zaměří se výhradně na veřejnoprávní smlouvu, která nahrazuje rozhodnutí podle zákona č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „stavební zákon“), a to s cílem ji popularizovat u bezproblémových stavebních řízení a vyjasnit její užití za existence zákona č. 283/2021 Sb., stavební zákon, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „nový stavební zákon“).

Klasické typy řízení

Stavby je možno umísťovat a povolovat niekoľika způsoby. Většina z nich se řeší pomocí zdlouhavého procesu územního a následně stavebního řízení, případně společného řízení. U jednoduchých staveb se využívá územních souhlasů v kombinaci s jejich ohlášením. Dle mých zkušeností, které jsem získal při dotazování úředníků na stavebních úřadech, je 80–90 % řízení vedeno klasicky, tedy společným řízením, případně jeho rozdělením na samostatné územní a stavební řízení. Tyto povolovací procesy jsou časově náročné pro investory, také vyžadují značnou erudici úředníků na stavebních úřadech. V lepším případě je doba pro povolení stavby v takovýchto řízeních zpravidla 6–12 měsíců, a to v případě, že jde vše bezproblémově. V případě komplikací a odvolání účastníků trvají tyto procesy i několik let. V nejhorších případech vše končí až u soudu. Většina staveb je povolována přes společné řízení, aby účastníci mohli vznášet námítky a připomínky, protože bezproblémových staveb je minimum. Tento fakt opírám o mé dvacetileté působení autorizovaného architekta.

Výhody veřejnoprávní smlouvy

Naopak veřejnoprávní smlouva je institut velice rychlý a pružný, který dokáže investorovi ušetřit několik měsíců času, což je v investiční výstavbě podstatné. Velkou výhodou je i nemožnost brojit proti této dohodě odvoláním, čímž se celý proces značně urychlí. Jakožto projektující architekt v některých případech využívám pro povolení staveb právě této možnosti. Osvědčilo se mi to u investičních akcí, kde je dopředu dojednána ochota mezi zúčastněnými stranami takovouto smlouvu podepsat a kde investor potřebuje mít rychle umístěnou stavbu a také mít vyřízené stavební povolení. Bohužel takovýchto řízení bylo v mé projekční kanceláři od roku 2006 pouze deset procent.

Na začátku celého procesu je zapotřebí si ověřit, že stavební úřad vůbec přistoupí k povolení stavby přes veřejnoprávní smlouvu. Často je na stavebních úřadech neochota jít touto cestou

a trvají na osvědčených postupech, které mají zažité, ne vždy stavební úřad vůbec přistoupí na předloženou smlouvu připravenou právníkem. Stalo se mi také, že stavební úřad trval na tom, že si veřejnoprávní smlouvu napíše sám, což přineslo investorovi finanční úsporu za právní služby, ale na druhou stranu nemohl ovlivnit její znění. Přestože náklady na inženýrskou činnost a advokátní služby spojené s napsáním smlouvy při vyřizování celé akce jsou nemalé, tak v některých případech se na základě výše uvedeného rychle vrátí. Výhodou také je, že správní poplatky za povolení stavby touto cestou jsou nižší než při využití klasických řízení.

Legislativní rámec

Institut veřejnoprávní smlouvy, která by nahrazovala rozhodnutí, je ve stavebním zákoně upraven na dvou místech. Prvním z nich je § 78a, kdy se jedná o veřejnoprávní smlouvu o umístění stavby, o změně využití území a o změně vlivu užívání stavby na území. Druhým z nich je pak § 116 upravující veřejnoprávní smlouvu o provedení stavby, která nahradí stavební povolení. U obou typů veřejnoprávních smluv je zcela zásadní podmínkou zajištění si žadatelem/stavebníkem souhlasů osob, které by byly účastníky územního/stavebního řízení, kdyby se toto řízení vedlo. Je tedy zřejmé, že tohoto institutu lze využít při zjevné bezkonfliktnosti zúčastněných.

Veřejnoprávní smlouva o umístění a provedení stavby se uzavírá dle § 78 odst. 3 a 4 a § 116 odst. 1 stavebního zákona a § 161 až 168 (vyjma § 167 odst. 3) správního řádu.

Veřejnoprávní smlouva se uzavírá mezi smluvními stranami, tedy správním orgánem a žadatelem, zpravidla tedy investorem. Tato smlouva, která nahrazuje územní rozhodnutí a stavební povolení, se přímo dotýká práv dalších osob, které by byly účastníky podle § 27 odst. 2 nebo 3 správního řádu, kdyby probíhalo územní a stavební řízení. Dá se tedy zjednodušeně říci, že se jedná o majitele sousedních pozemků a nemovitostí, při kterých je stavba umístována, dotčených orgánů státní správy a jednotlivých správců sítí. V předmětu smlouvy se de-

finuje místo stavby, na kterých pozemcích a v jakém katastrálním území bude stavba umístěna a jaké stavební objekty stavba obsahuje. Dále se tyto stavební objekty podrobně popíší včetně napojných bodů na inženýrské sítě a přípojek. Uvede se druh a účel stavby a doba jejího trvání. Specifikuje se prostorové řešení stavby a soulad s územním plánem včetně vymezení území dotčeného vlivy stavby. Jedná se tak o podrobný dokument, který je schopen zpracovat i zkušený projektant, lépe je však využít služeb právníka se specializací na stavební právo.

Smluvní strany uzavírají veřejnoprávní smlouvu v souladu s výše uvedenými zákonnými ustanoveními, dále podle § 16 a 9 odst. 1 a 2 vyhlášky č. 503/2006 Sb., o podrobnější úpravě územního rozhodování, územního opatření a stavebního řádu. Veřejnoprávní smlouva nahrazuje územní rozhodnutí podle § 79 a 92 stavebního zákona a stavební povolení podle § 115 stavebního zákona.

Povolovací procedura

Správní orgán jako stavební úřad příslušný podle § 13 odst. 1 písm. d) stavebního zákona posoudí umístění stavby podle § 84 až 90 stavebního zákona a konstatuje, že umístění stavby je v souladu se schválenou územně plánovací dokumentací, vyhovuje obecným požadavkům na využívání území stanoveným vyhláškou Ministerstva pro místní rozvoj č. 501/2006 Sb., o obecných požadavcích na využívání území, ve znění pozdějších předpisů, dokumentace pro umístění stavby je zpracována oprávněnou osobou a splňuje podmínky vyhlášky Ministerstva pro místní rozvoj č. 503/2006 Sb., o dokumentaci k žádosti o vydání rozhodnutí o umístění stavby.

Správní orgán jako stavební úřad příslušný podle § 13 odst. 1 písm. d) stavebního zákona posoudí provedení stavby podle § 111 stavebního zákona a konstatuje, že jejím uskutečněním nebo užíváním nejsou ohroženy zájmy chráněné stavebním zákonem, předpisy vydanými k jeho provedení a zvláštními předpisy. Projektová dokumentace stavby jako příloha ke smlouvě musí splňovat obecné technické požadavky na stavby stanovené

vyhláškou Ministerstva pro místní rozvoj č. 268/2009 Sb., o technických požadavcích na stavby, ve znění pozdějších předpisů, a musí být zpracována oprávněnou osobou a splňovat podmínky vyhlášky Ministerstva pro místní rozvoj č. 499/2006 Sb., o dokumentaci staveb, ve znění pozdějších předpisů. Správní orgán dále stanoví podmínky pro provedení stavby, které jsou součástí smlouvy. S uzavřením veřejnoprávní smlouvy musí vydat dotčené orgány státní správy a správci sítí souhlas, což musí být výslovně uvedeno v jejich závazných stanoviscích a vyjádřeních. Smlouva se uzavírá na dobu neurčitou a je v ní uvedeno poučení pro stavebníka. Smlouva zanikne, jestliže stavba není zahájena do dvou let ode dne její účinnosti.

Jak to bude s veřejnoprávní smlouvou od 1. 7. 2024?

Institut veřejnoprávní smlouvy lze použít do konce přechodného období, tj. do 30. 6. 2024 s výjimkou vyhrazených staveb (tj. staveb dopravní a energetické infrastruktury). Nový stavební zákon od 1. 7. 2024 s institutem veřejnoprávní smlouvy již nepočítá. Nedomnívám se, že je to krok správným směrem.

Závěr

Tento typ povolovacího procesu je vynikající u řízení, kde je dopředu vyjádřena shoda a kde je jednoznačně definovaný okruh dotčených sousedů. S ohledem na skutečnost, že takových řízení je dle mých zkušeností v investiční výstavbě kolem deseti procent, se tak hodí pouze pro vybrané, bezkonfliktní případy. Je také nutné, aby stavební úřad na veřejnoprávní smlouvu přistoupil, protože ne vždy je na začátku řízení přesně jasné, kdo bude jeho účastníkem, jelikož ve složitějších případech se do něj může přihlásit i někdo v jeho průběhu (např. občanské sdružení či vzdálenější soused).

Obrovskou výhodou veřejnoprávní smlouvy je rychlost povolení stavby, tedy rychlejší návrat vložených prostředků do celkové investice, a to zejména u komerčních a průmyslových areálů. Náklady na právní služby a náročnější inženýrskou činnost při využití veřejnoprávní smlouvy se ale mohou vrátit násobně a jedná se tak o efektivní nástroj pro ekonomicky smýšlející investory.

Použité zdroje:

Zákon č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon), ve znění pozdějších předpisů. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 19. 11. 2023].

Zákon č. 500/2004 Sb., správní řád, ve znění pozdějších předpisů. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 19. 11. 2023].

Zákon č. 283/2021 Sb., stavební zákon, ve znění pozdějších předpisů. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 11. 1. 2024].

Vyhláška Ministerstva pro místní rozvoj č. 503/2006 Sb., o podrobnější úpravě územního rozhodování, územního opatření a stavebního řádu. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 19. 11. 2023].

Vyhláška Ministerstva pro místní rozvoj č. 501/2006 Sb., o obecných požadavcích na využívání území, ve znění pozdějších předpisů. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 19. 11. 2023].

Vyhláška Ministerstva pro místní rozvoj č. 268/2009 Sb., o technických požadavcích na stavby, ve znění pozdějších předpisů. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 19. 11. 2023].

Vyhláška Ministerstva pro místní rozvoj č. 499/2006 Sb., o dokumentaci staveb, ve znění pozdějších předpisů. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 19. 11. 2023].

*Ing. arch. Jiří Gerö, Ph.D., DPEA
Ústav architektury
Fakulta stavební VUT v Brně
Architektonická kancelář Gerö*

ENGLISH ABSTRACT

Experience with a Public Law Contract according to the Building Act No. 183/2006 Coll., by Jiří Gerö

The institute of a public law contract is not a modern achievement of legal regulation. It was already used in our territory in the past, however, it was not until Act No. 500/2004 Coll., the Administrative Procedure Code, as amended, that it received a more comprehensive general regulation. This article does not deal with the extensive issue of public law contracts, which are also regulated by other legal regulations, however, focuses exclusively on the public law contract, which replaces the decision under Act No. 183/2006 Coll., on Spatial Planning and Building Code, as amended, with the aim to make its use more popular in problem-free building procedures and specify its use within the existence of Act No. 283/2021 Coll., the Building Act, as amended.

JAK POMÁHAJÍ EVROPSKÉ FONDY SOCIÁLNÍMU BYDLENÍ V ČESKÉ REPUBLICĚ. VÝROČNÍ KONFERENCE IROP

Dne 20. 11. 2023 proběhla na Krajském úřadě Libereckého kraje výroční konference IROP s názvem „Jak pomáhají evropské fondy sociálnímu bydlení v České republice“. Jak název napovídá, cílem konference bylo představit aktivity podporované ze strukturálních a dalších fondů Evropské unie v oblasti sociálního a dalších forem bydlení v novém programovém období 2021–2027 a rovněž představit dosažené výsledky v oblasti sociálního a dalších forem bydlení podpořené ze strukturálních fondů Evropské unie v programovém období 2014–2020. Prezentovány byly také novinky ve výzvách, které byly vyhlášeny v lednu 2024.

Po úvodní zdravici vrchního ředitele Sekce evropských a národních programů Leo Steinera z Ministerstva pro místní rozvoj (MMR) byl ředitelem Odboru řídicího orgánu Integrovaného regionálního operačního programu (OŘO IROP) MMR Rostislavem Mazalem představen program a procesní náležitosti samotné konference. Rostislav Mazal se pak ujal samotného moderování výroční konference IROP.

V úvodní prezentaci nazvané „Podpora sociálního a dalších forem bydlení v IROP 1 a 2“ byla vedoucím Oddělení řízení OŘO IROP Alešem Pekárkem obecně představena podpora v období 2014–2020 a na jednotlivých podpořených projektech byla ukázána dobrá dotační praxe. Konkrétně bylo uvedeno, že Integrovaný regionální operační program (IROP) navazuje na IOP (Integrovaný operační program) a ROPy (regionální operační programy) a v programovém období v letech 2014–2020 na něj vyčlenila EU 5,9 mld. eur, tj. 149 mld. Kč. K dispozici na sociální infrastrukturu (tj. na individuální výzvy a na integrované územní investice – dále jen ITI) bylo celkem 8,5 mld. Kč. Z toho bylo připraveno na sociální bydlení cca 3,5 mld. Kč a na sociální služby a komu-

nitní centra cca 5 mld. Kč. V rámci CLLD (*Community-Led Local Development*, komunitně vedený místní rozvoj) byly ve strategiích na počátku připraveny cca 2 mld. Kč. Ve skutečnosti (tj. na individuální výzvy a na ITI) bylo celkem využito 8,4 mld. Kč. Z toho na sociální bydlení 2,3 mld. Kč a na sociální služby a komunitní centra cca 6,1 mld. Kč. V rámci CLLD bylo využito cca 1,1 mld. Kč v téměř 500 projektech. Nejvíce sociálních bytů bylo podpořeno v Jihomoravském kraji, a to konkrétně 310 bytových jednotek za cca 340 mil. Kč. V rámci podpory energetických úspor prostřednictvím specifického cíle (SC) 2.5 pomohl IROP rovněž zmírňovat energetickou chudobu v bytových domech. V současném období IROP 2021–2027 tak navazuje na IROP 2014–2020, a to, jak bylo proklamováno, evolučně, nikoliv revolučně. V rámci dobré praxe byly využity poznatky z minulého období a k nim přibýlo několik novinek. K těm nejdůležitějším patří např. zavedení tří kategorií regionů, všechny výzvy jsou průběžné, on-line konzultační servis pro žadatele a rovněž zavedení paušálu 7 % u většiny výzev. K dispozici je v novém programovém období připraveno na sociální bydlení 2,7 mld. Kč (individuální + ITI), z toho na individuální výzvy je cca 2,3 mld. Kč, na sociální služby cca 6,3 mld. Kč (individuální + ITI), z toho na individuální výzvy je cca 4,7 mld. Kč. V rámci CLLD je k dispozici na Sociální služby cca 1 mld. Kč. V novém programovém období bude rovněž podporována i deinstitucionalizace sociálních služeb (DI) prostřednictvím nástrojů v podobě regionálních akčních plánů, v nich bylo na požadavky krajů na DI vyčleněno 3,5 mld. Kč. V oblasti sociálního bydlení IROP 2021–2027 již byly vyhlášeny výzvy č. 25 (méně rozvinuté regiony) s alokací 796 020 087 Kč a č. 26 (přechodové regiony) s alokací 381 742 494 Kč. V plánu je vyhlásit na konci ledna 2024 druhé kolo výzev č. 101 (méně rozvinuté regiony) s alo-

kací min. 1 422 654 639 Kč a č. 102 (přechodové regiony) s alokací min. 530 736 871 Kč. Rovněž jsme byli informováni, že byla v červnu 2023 ministrem pro místní rozvoj Ivanem Bartošem zřízena ad hoc Pracovní skupina pro posílení absorpční kapacity IROP – Sociální bydlení – s cílem identifikovat a eliminovat dosavadní bariéry v čerpání výzev IROP v sociálním bydlení, připravit nové podmínky pro výzvy IROP v této oblasti a další opatření pro posílení absorpční kapacity. Těmito navrhovanými změnami jsou zvýšení limitu přímých nákladů, změna způsobu výpočtu při kontrole překompenzace, metodické doporučení ohledně publicity projektu, definice cílové skupiny – změna výpočtu příjmů, možnost uzavírání smluv s nájemníky na 1–5 let, méně časté opakování příjmových testů, úprava definice bytové nouze, možnost prodloužení lhůty pro znovuobsazení bytu a rozšíření území, kde je možné sociální bydlení stavět.

V následné prezentaci byla vedoucím oddělení analýz a strategie bytové politiky z Odboru strategií a analýz regionální politiky a politiky bydlení (OSARPPB) Štěpánem Ripkou představena complementární dotační podpora z Národního plánu obnovy (NPO). Výzvy na dostupné nájemní bydlení budou vyhlášeny v průběhu 2.–3. kvartálu roku 2024. Výzva na podporu přípravy projektů bydlení byla již vyhlášena v listopadu 2023. Státní fond podpory investic (SFPI) plánuje od roku 2024 zřídit regionální centra podpory investic do bydlení. Tato centra budou zajišťovat poradenství zejména pro obce pro přípravu projektů dostupného bydlení.

Na konferenci byl rovněž v samostatné prezentaci představen Sabinou Ludvíkovou z Oddělení koncepce dostupného bydlení OSARPPB připravovaný zákon o podpoře v bydlení. Mezi pilíře zákona o podpoře v bydlení budou

Zdroj: Statutární město Liberec

Bytový dům na ulici Proboštská v Liberci, celkové náklady – 20, 7 mil. Kč, dotace – 14 mil. Kč (realizace 2021)

patřit kontaktní místa pro bydlení na obcích, dále pak systém garancí pro soukromé majitele a kompenzací pro obce pronajímající byty v rámci obecního podporovaného bydlení a samotná asistence v bydlení (podpora nájemníků v bytech). Návrh zákona je aktuálně projednáván Legislativní radou vlády.

Dále byla hlavní garantkou projektu Podpora sociálního bydlení na Ministerstvu práce a sociálních věcí (MPSV) prezentována aktuální situace v České republice ohledně nedostupnosti bydlení a bytové nouze a dobrá praxe z projektu MPSV Podpora sociálního bydlení. Vedoucím Oddělení podpory dostupnosti v regionech z Odboru pro sociální začleňování (OZS) MMR byla uvedena v prezentaci rovněž dobrá praxe sociálního bydlení IROP z pohledu Agentury pro sociální začleňování (ASZ). ASZ pomáhá samosprávám nastavit a provozovat funkční integrační programy a usiluje o maximální zasažení investičních akcí do kontextu

dalších integračních aktivit v území, a to v praxi konkrétně prostřednictvím koordinovaného přístupu ve výzvách č. 35 a č. 80 IROP 2014–2020.

V odpoledním bloku výroční konference IROP byly prezentovány zástupci obcí úspěšně podpořené a zrealizované projekty na sociální bydlení z výzev IROP 2014–2020. Konkrétně šlo o projekty obce Velké Hamry, obce Lukavec a statutárního města Liberce. I tyto stručné ukázky předvedly velkou variabilitu využití sociálního bydlení v různých typech obcí.

V samotném závěru konference vystoupila Iveta Marcinová z Oddělení projektů sociálního začleňování I z MPSV a ve své prezentaci zhodnotila vyhlášené výzvy č. 108, č. 7 a č. 101 a představila zde uplatněný přístup Housing First. Přístup, který je založen na rychlém zabydlení do standardních bytů s poskytováním flexibilní podpory dle individuálních potřeb cílové skupiny v přirozeném prostředí domácnosti.

Marcinová informovala, že navazující výzva na sociální bydlení je plánována na říjen 2024 a její znění bude upraveno v závislosti na přijatém znění zákona o podpoře v bydlení.

Jako celek mohla konference poskytnout inspiraci dalším žadatelům především z řad měst a obcí. Jak bylo představeno, připravované výzvy na sociální bydlení obsahují řadu vstřícnějších podmínek pro žadatele a také poměrně širokou definici cílové skupiny.

Prezentace z konference a bližší informace k tématu sociálního bydlení naleznete na odkaze: <https://irop.gov.cz/cs/zadatele-a-prijemci/kalendar-akci/vk-irop/jak-pomahaji-fondyem-socialnemu-bydleni-20112023>.

*Mgr. Marek Zeman
Oddělení řízení IROP
Odbor řídicího orgánu IROP
Ministerstvo pro místní rozvoj*

ZEMĚDĚLSKÁ KRAJINA: SPOLUPRÁCE PŘI TVORBĚ A UŽÍVÁNÍ

Článek se věnuje výsledkům semináře *Zemědělská krajina, který organizovala Asociace pro urbanismus a územní plánování ČR společně s Asociací soukromého zemědělství ČR a Českomoravskou komorou pro pozemkové úpravy. Hlavním tématem semináře bylo hledat a nalézat možnosti spolupráce a partnerství mezi různými aktéry, kteří každý z jiného profesního pohledu ovlivňují stav a vývoj krajiny, projektují budoucí podobu krajiny nebo přímo svojí činností zemědělskou krajinu utvářejí. Příspěvek je zaměřený na identifikaci a vyhodnocení pozitivních zkušeností spolupráce aktérů v krajině a na možnosti jejich dalšího uplatnění v praxi.*

Když ve slavném českém filmu projíždí Rudolf Hrušínský krajinou Sedlčanska, rozšafně se obrací na svého psa a vysvětluje mu: „Alpy tě ohromí, ale tohle tě vezme u srdce, to není země, to je zahrádka.“ Ten film kromě jiného také skládá počtu české kulturní krajiny, kde se střídají pole, lesy, remízky a stromořadí. V naší krajině je zaznamenáno dědictví desítek předchozích generací, které se podílely na tvorbě krajiny, budovaly cesty, budovaly meze, umísťovaly do krajiny drobné architektonické prvky jako kaple a křížky nebo komponovaly krajinu již od baroka. Naším úkolem je předat hodnoty kulturní krajiny i generacím následujícím. Krajina s mezigeneračně předávanými hodnotami ale

současně musí splňovat stále náročnější požadavky na estetickou kvalitu, environmentální udržitelnost, umožnit ekonomicky udržitelné hospodaření na půdě a urychlit adaptaci na dopady klimatických změn.

Urbanisté mají možnost, respektive úkol, v územně plánovacích dokumentacích všechny tyto rozdílné a někdy i protichůdné požadavky řešit. Na místní úrovni v územním plánu autoři zpracovávají koncepci uspořádání krajiny. Komplexní pozemkové úpravy dotváří kulturní krajinu prostřednictvím plánu společných zařízení. Nejvíce patrný vliv na utváření kulturní krajiny, a to pozitivní i negativní, mají formy, způsoby a intenzita zemědělského hospodaření. Každá z uvedených profesí ale přistupuje ke krajině odlišně, má jiné nástroje a také rozdílné role a nepochybně i odlišné očekávání a nároky na to, co má krajina v jejich okolí nebo obecně česká krajina splňovat.

Územní plánování má velmi jasně definované úkoly a nástroje, které jsou vymezeny v legislativě. Jedním z úkolů územního plánování je řešit volnou krajinu, tedy jazykem urbanistů nezastavitelné území. Tento úkol vyplývá pro každého zpracovatele územního plánu z dílky § 39 Úkoly územního plánování zákona č. 283/2021 Sb. v platném znění (dále stavební zákon), který v bodech a) a b) zní:

- a) zjišťovat a posuzovat stav území, jeho přírodní, kulturní a civilizační hodnoty;
- b) stanovovat s ohledem na podmínky a hodnoty území koncepci využití a rozvoje území, včetně dlouhodobé urbanistické koncepce sídel, rozvoje veřejné infrastruktury a ochrany volné krajiny a stanovení podmínek prostupnosti území.

Podobně je ve stavebním zákoně také v § 41 jasně pojmenován charakter území, který se určuje kromě jiného i podle „urbanistických, architektonických, estetických, kulturních a přírodních hodnot území, včetně jejich vzájemných vztahů a vazeb“. Urbanista má za úkol tyto jasně definované hodnoty a vztahy mezi nimi promítnout do návrhu územně plánovací dokumentace. Územní plán proto má za povinnost podle § 80 stavebního zákona stanovit koncepci uspořádání krajiny. Koncepce uspořádání krajiny se pak musí promítnout podle přílohy č. 8 ke stavebnímu zákonu jak do textové části územního plánu, také do hlavního výkresu. Urbanista je podle zákona odpovědný za zpracování koncepce uspořádání krajiny. V krajině se ale nepohybuje sám. Chce-li, aby jím navržená koncepce uspořádání krajiny byla reálná a byla promítána do konkrétních a realizovaných opatření v krajině, je nutné, aby tuto koncepci navrhl se znalostí činnosti dalších aktérů v krajině, nejlépe ve spolupráci s nimi.

Podrobné legislativní ukotvení mají také pozemkové úpravy. Zákon č. 139/2002 Sb., o pozemkových úpravách v platném znění (dále pozemkový zákon), jasně definuje cíle pozemkových úprav, kdy v § 2 mimo jiné uvádí: „Současně je cílem pozemkových úprav zajištění podmínek

Zdroj: ASZ

Ilustrační foto

pro zlepšení kvality života ve venkovských oblastech včetně napomáhání diverzifikace hospodářské činnosti a zlepšování konkurenceschopnosti zemědělství, zlepšení životního prostředí, ochranu a zúrodnění půdního fondu, lesní hospodářství a vodní hospodářství zejména v oblasti snižování nepříznivých účinků povodní a sucha, řešení odtokových poměrů v krajině a zvýšení ekologické stability krajiny.“

V rámci zpracování komplexních pozemkových úprav navrhují jejich zpracovatelé plán společných zařízení, který představuje základní kostru budoucího uspořádání pozemků vlastníků. Jedná se o systém dopravních zařízení (zpevněné a nezpevněné cesty), vodohospodářských a protierozních zařízení (průlehy, příkopy, retenční nádrže, vsakovací pásy, větrolamy apod.) a další prvky v krajině. Plán společných zařízení je projednáván a zastupitelstvem obce i schvalován. Je-li v obci platný územní plán, plán společných zařízení by měl vycházet z koncepce uspořádání krajiny zanesené v tomto dokumentu.

Volná nezastavěná krajina je využívána pro zemědělskou výrobu, tedy konkrétní farmáři hospodaří na zemědělské půdě a mohou tak naplňovat, nebo naopak bránit v realizaci koncepce uspořádání krajiny. Sedlák nemá povinnost, aby na svém nebo na propachtovaném (pronajmutém) pozemku budoval cesty, větrolamy, meze či průlehy. Zemědělec je ale povinen hospodařit na půdě v souladu s obecnými principy správné zemědělské praxe, což představuje soubor doporučení, která se týkají nakládání s půdou, používání hnojiv, hospodaření s vodou, snižování erozní ohroženosti a další environmentální omezení, která mají společný cíl zvyšovat kvalitu prostředí. Plnění standardů dobrého zemědělského a environmentálního stavu půdy je mimo jiné i podmínkou pro vyplácení přímých podpor a dalších vybraných dotací. Zavedení zásad správné zemědělské praxe a celého systému kontroly podmíněnosti by tedy mělo směřovat k plnění jedné z podmínek pro dosažení funkčního, trvale udržitelného systému zemědělství.

Chceme-li efektivně a současně realisticky ovlivňovat budoucí vývoj uspořádání krajiny, je nutné, aby urbanisté,

projektanti pozemkových úprav a sedláci spolupracovali a hledali společné cesty, jak zvyšovat dlouhodobé kulturní, estetické i produkční hodnoty krajiny. Všechny tři základní typy lokálních aktérů by měly mít společný cíl, kterým je kvalitní a udržitelné prostředí.

Proto se pracovní skupina „Krajina“ v rámci Asociace pro urbanismus a územní plánování ČR (AUÚP) spojila se sedláky sdruženými v Asociaci soukromého zemědělství ČR (ASZ) a s projektanty pozemkových úprav sdružených v Českomoravské komoře pro pozemkové úpravy (ČMKPÚ), aby společně uspořádali pro své členy, ale i pro širší odbornou veřejnost, seminář s názvem „Zemědělská krajina: spolupráce při tvorbě a užívání“. Seminář proběhl 31. ledna 2024 na Přírodovědecké fakultě UK a zúčastnilo se ho celkem 52 aktivních zemědělců, projektantů pozemkových úprav a urbanistů, kteří poprvé mohli zasednout k jednomu pomyslnému stolu a diskutovat společně možnosti a rozdílné nástroje, které mají tyto profese při budování nebo usměrňování kulturní krajiny v Česku.

Cílem společné diskuse bylo představit možnosti tří různých subjektů ke tvorbě a uspořádání krajiny a současně hledat společné cesty a společná východiska, jak pozitivně ovlivňovat uspořádání krajiny v konkrétním území. Přednášející zástupci výše uvedených subjektů představili svoje přístupy k ovlivňování stavu a budoucího vývoje krajiny a upozornili na silné, ale i slabé stránky jimi používaných nástrojů a metod, jak ovlivňovat krajinu, jak posilovat stabilitu krajiny a jak budovat kvalitní krajinový systém. Protože si všichni zástupci pořádkajících spolků uvědomují, jak významná je spolupráce při řešení zcela konkrétních problémů, mají za cíl prostřednictvím společného semináře především zdůraznit význam spolupráce, partnerství a koordinace aktivit mezi různými aktéry, kteří vstupují se svými projekty nebo záměry do krajiny.

Při hledání nástrojů na formování kulturní krajiny v Česku je kromě nutnosti partnerství mezi správci a uživateli prostoru také velmi významné sledovat diferenciaci venkovských prostorů, a tím i venkovských krajin. Proto nemohou existovat stejné nástroje na

rozvoj krajiny na území celého Česka a je vždy nutné hledat vhodné nástroje v konkrétním fyzickogeografickém, ale i sociálně-kulturním prostředí. Při hledání východisek pro spolupráci Pavel Chromý zdůraznil, že zcela zásadní roli uživatelů, ale i správců krajiny mají konkrétní individuální občané, kteří krajinu ve svém okolí znají, kteří krajinu denně využívají pro svoje aktivity a kteří mají k prostředí ve svém okolí vysokou míru identity. Jakmile začnou mít konkrétní lidé, komunita nebo obecněji společnost zájem o to, jak to v jejich okolí vypadá, jsou ochotni se angažovat, zapojit do tvorby krajiny ve svém okolí. Z hlediska motivace je snazší zapojit aktivní občany do odstraňování nedostatků a řešení problémů. Náročnější bývá motivace pro zapojení místních obyvatel nebo jejich spolků do aktivního vytváření, modelování kulturní krajiny ve svém bezprostředním okolí. Více lidí snadněji přijde pomoc s vyklíčením zarostlého potůčku, méně zájemců přijde pomoci s výsadbou aleje a pečováním o mladé stromky podél cesty. Za stěžejní lokální aktéry lze považovat vlastníky zemědělské půdy. Je to právě vlastník hospodařící na rodinné farmě, který si uvědomuje hodnotu svého vlastnictví a nedovolí degradaci kvality, a tedy ztrátu hodnoty svého majetku. Vlastník, který rozvíjí svoji rodinnou farmu, patří k základním garantům udržení a rozvíjení hodnot zemědělské krajiny.

Pokud chceme v konkrétním místě spolupracovat při řešení krajiny mezi různými aktéry, měli bychom především posilovat vzájemnou důvěru, angažovanost a chuť lokálních lídrů participovat na společném řešení. K tomu je ale nutné posilovat sociální kapitál, tedy:

- artikulovat a komunikovat problémy, potřeby, vize,
- propojovat „paralelní“ světy + neprosazovat „moc“,
- pochopit a respektovat odlišné zájmy a hodnoty aktérů/subjektů,
- hledat „kompromisy“ a „společná“ řešení,
- formulovat, sdílet a „společně“ naplňovat představy.

Hodnocení současného stavu a budoucího vývoje krajiny nelze oddělit od změn, které se v krajině a prostředí udály v minulosti. Ve všech vyspělých

zemích se postupně zvyšovala mechanizace zemědělské výroby, od konce 19. století do současnosti se zvyšují plochy intenzivního využití půdy a po rozvoji dopravy se zvyšuje i fragmentace krajiny a snižuje se biodiverzita. V Česku měla, a stále má, zcela zásadní význam pro stav naší krajiny kolektivizace, tedy zabavení půdy původním vlastníkům, a 40 let hospodaření ve velkých státech řízených zemědělských provozech. I po restituci zemědělské půdy a transformaci zemědělských podniků (původních socialistických družstev) stále přibližně 65 % zemědělských ploch užívají velké agrobyznysové společnosti, které hospodaří na půdě propachtované

od dědiců původních majitelů. Vedení těchto ekonomických kolosů sídlí zcela mimo užívané území. I proto manažeři agrobyznysových podniků nemají vztah k místu a ke krajině, jejich vůle a chuť spolupracovat při hledání dobrého uspořádání krajiny je často velmi mizivá. Vlastník půdy, jako jeden z klíčových hráčů pro stabilitu a udržitelnost krajiny, nemá v Česku na rozdíl od států západní Evropy vzhledem k rozdrobenosti vlastnictví mezi podílové držby vzdálených příbuzných podstatnou roli.

S postupujícími dopady klimatické změny, rozšiřující se hrozbou délek a četností období sucha nebo zvyšujícím se počtem náhlých změn počasí (bleskové povodně) zemědělci začínají vnímat potřebu jinak organizovaného, jinak uspořádaného systému krajiny. Podle průzkumu Median v roce 2022 mezi manažery a reprezentanty zemědělských farem vedoucí pracovníci v zemědělství nejsou ochotni přistoupit na omezení produktivity nebo na změny dosavadních postupů hospodaření na půdě. Například snížení osevní plochy nebo budování zasakovacích zelených pásů či jiné omezení rozsahu jejich orné půdy odmítají a odpovědnost za stav krajiny přenášejí na obce.

Krajina v budoucnosti podle vystoupení Kateřiny Černý Pixové musí být multifunkční. Krajina v konkrétním místě tedy musí být schopna reagovat na

Ilustrační foto

klimatické změny, musí být současně schopna uspokojit nároky společnosti na produkci zdravých a kvalitních potravin, stejně tak i vytvářet prostředí pro biotu, podporovat biodiverzitu a plnit další mimoprodukční funkce. V neposlední řadě budoucí krajina s vysokou estetickou a kulturní hodnotou naplňuje i rekreační funkce. Žádné jednoduché návody a jednoduchá řešení, jak toho dosáhnout, ovšem neexistují. Jedinou cestou, jak zlepšovat budoucí stav naší krajiny, je hledat společné cesty se všemi skupinami, které se v krajině pohybují. Nikdo sám nemá patent na rozum. Pouze vzájemná dohoda o budoucích cílech a krocích, jak těchto cílů dosáhnout, může přispět k realizaci efektivních opatření, které povedou k postupnému zlepšování stavu krajiny.

Zpracování koncepce krajiny v územním plánu nabízí uživatelům, kteří se pohybují na území obce, možnosti, jak efektivně a současně s jasnou legislativní oporou řešit prvky krajiny ve správním území obce. Dobře zpracovaná koncepce krajiny nabízí možnosti, kde lze efektivně navrhnout a projednat opatření vedoucí ke stabilizaci nebo k environmentálně příznivým změnám funkčního využití ploch v nezastavěném území obce. Dobrá koncepce krajiny, jak poukázala Vlasta Poláčková, vychází z podrobného průzkumu stavu krajiny a umožňuje navrhnout opatření ke zlepšení prostupnosti krajiny, ke

zlepšení retenční schopnosti zadržet vodu v krajině nebo efektivnějšímu využití přírodního potenciálu krajiny. Simona Vondráčková zdůraznila význam koncepce uspořádání krajiny jako nástroje, který řeší kompozici (uspořádání) krajiny, funkční uspořádání jednotlivých krajinových prvků a chrání hodnoty kulturní krajiny. V rámci projednání dokumentu umožňuje vyjádření jak orgánům státní správy, tak i veřejnosti a zástupcům veřejné správy jasně formulovat a následně prosadit do územního plánu taková opatření, která jsou v řešeném území potřebná a současně účastníky projednávání požadovaná. Územní plán je nepochybně díky své legislativní opoře velmi silný koncepční nástroj, který umožňuje zúčastněným aktérům zapojit se do jeho tvorby. Za slabinu lze ale považovat, že sám dokument nezajistí realizaci navržených prvků v území. Proto je velmi podstatné, aby opatření a kroky, které se zapíší do územního plánu, byly v území dobře známy a byly přijaty právě těmi, kteří svými rozhodnutími formují, vytvářejí prostředí v nezastavěném území obce a kteří tak mohou realizovat záměry zapsané v koncepci uspořádání krajiny v územním plánu.

Za velmi cenné lze považovat konkrétní rozhodnutí ve volné krajině, která mohou vést ke zvýšení environmentálních, kulturních a produkčních hodnot krajiny. Radim Kotrba poukázal na roli

Zdroj: Freepik.com/wirestock

sedláka, který ve svém okolí přetváří krajinu tak, aby poskytovala vyšší míru ochrany a stability pro biotu a která posiluje vyšší biodiverzitu na jasně vymezených pozemcích, a to při zachování, nebo dokonce zvýšení její produkční schopnosti. Právě heterogenita kulturní krajiny, která je typická pro evropské zemědělství, velmi výrazně zvyšuje kulturní hodnoty krajiny a zvyšuje její stabilitu, odolnost vůči nepříznivým dopadům klimatické změny a je velmi příznivá pro původní a přírodě blízká přírodní společenstva.

Pozemkové úpravy mohou velmi dobře přispívat ke zvyšování stability a odolnosti krajiny. Jejich nástroje jsou podobné jako v případě územního plánu legislativně vymezené a navíc mají na rozdíl od územního plánu garantováno financování realizací ze státního rozpočtu. Pro rok 2024 se počítá s financováním pozemkových úprav ve výši 1,9 mld. Kč, což je sice obrovské číslo, ale z hlediska potřeb krajiny a nutnosti financování konkrétních projektů se nejedná o velký objem. Pokud bude mít malá investice hodnotu 2 mil. Kč, budeme schopni financovat pouze 950 takových malých projektů. Lze velmi zjednodušeně odhadovat, že náklady na stavbu rybníka do 1 ha vodní plochy se budou pohybovat od 1 mil. do 4 mil. Kč podle náročnosti stavby. Právě roli a možnosti pozemkových úprav a jejich zapojení do systému plánování v krajině ukázal Michal Pochop, který také upozornil na různé typy projektů, kde se mohou projektanti pozemkových úprav dobře uplatnit. V roce 2022, kdy došlo k rekordnímu financování pozemkových úprav, se podařilo investovat do ekologických opatření celkem 69 mil. Kč, do vodohospodářských opatření celkem 313 mil. Kč, v rámci protierozních opatření bylo proinvestováno 77 mil. Kč a nejvíce prostředků směřovalo na výstavbu polních cest za více než 2 mld. Kč.

Praktickou zkušenost z realizace společných zařízení v rámci komplexních pozemkových úprav ukázala Jitka Blehová. Na jedné straně vždy existuje ze strany aktivních farmářů jistá míra ne důvěry a neochoty k jakýmkoliv změ-

nám v zemědělské krajině, zvláště když snižuje rozlohu jimi obdělávané půdy. Na druhé straně dobře navržená opatření, jako jsou průlehy, retenční nádrže nebo cesty, které přerušují a zpomalují odtok vody v krajině, pomáhají jak konkrétnímu farmáři, tak i celé komunitě v obci. Obecně známým a diskutovaným problémem širšího uplatnění pozemkových úprav je především jejich postupné a velmi pomalé rozšíření v katastrech v Česku. Zatímco platí, že již téměř každá obec má zpracovaný územní plán, zpracovaných pozemkových úprav v katastrálních území je dosud relativně málo. V Česku je přibližně 13 100 katastrálních území a na 12 080 katastrálních území je účelné provést pozemkové úpravy. V roce 2023 byly pozemkové úpravy dokončeny nebo alespoň zahájeny v přibližně 4 000 katastrech. Dostupná data uvádějí, že k 30. 9. 2020 bylo celkem 3 697 zahájených nebo dokončených komplexních pozemkových úprav, to je 30,5 % všech katastrálních území.

Společné setkání tří profesí potkávajících se ve stejném segmentu krajiny a řešící stejné nebo podobné důsledky minulých chyb přineslo celou řadu nových pohledů na krajinu jako kulturní, sociální a environmentální prostor, ve kterém se střetává velké množství protichůdných nebo mimoběžných zájmů. Pouze ve vzájemné diskusi a společném hledání východisek navrhovaných řešení lze spatřovat úspěšná řešení, která budou vhodná pro konkrétní území a povedou ke zvýšení hodnot krajiny, hodnot prostředí v nezastavitelném území obce.

V rámci společného hledání cest, jak řešit známé a jasně pojmenované problémy, zaznělo, že územní plán i pozemkové úpravy mohou přinášet velmi dobré návrhy pro zvýšení estetických i environmentálních hodnot krajiny. Tato řešení může velmi dobře prosazovat nebo realizovat konkrétní vlastník zemědělské půdy nebo sedlák, který hospodaří na propachtované půdě v místě, kde žije a kde existuje přirozená společenská kontrola jeho způsobu hospodaření. Sedlák v obci nepohlíží na zemědělskou půdu pouze jako na místo

pro tvorbu zisku v jednom účetním období, ale vnímá kulturní a environmentální hodnoty krajiny v dlouhodobém pohledu. V místech, kde hospodaří velké agrobyznysové podnikatelské skupiny a kde neexistuje nebo není vytvořen vztah ke konkrétní krajině, ke konkrétní lokalitě, je prosazování účinných a dlouhodobě stabilních prvků v krajině mnohem obtížnější.

Všichni diskutující se také shodli, že dalším klíčovým aktérem, který se může aktivně zapojit do budování kulturní krajiny, jsou představitelé samosprávy jako zástupci komunity konkrétní obce.

Cílem společného setkání sedláků, projektantů pozemkových úprav a urbanistů bylo najít sdílená východiska a cesty, jak zlepšovat stav a hodnoty zemědělské krajiny, a ukázat dobré příklady, které je možné následovat. Tím nejučinnějším nástrojem pro pozitivní změny v krajině je hledání dohody, budování vzájemné důvěry a posilování identity uživatelů kulturní krajiny v konkrétním území obce. Pouze na základě domluvy, dohody a spolupráce lze nejen nalézt a projektovat dobrá řešení, ale tato řešení skutečně v území realizovat.

Česká, moravská a slezská krajina je v duchu úvodního citátu R. Hrušínského skutečně malebná zahrádka a naším úkolem je předat tuto kulturní a vysoce estetickou krajinu i dalším generacím.

Příspěvek vznikl s pomocí prezentací vystupujících na semináři „Zemědělská krajina: spolupráce při tvorbě a užívání“, a to doc. RNDr. Pavla Chromého, Ph.D., Ing. Kateřiny Černý Pixové, Ph.D., Ing. Radima Kotrby, Ph.D., Ing. arch. Vlasty Poláčkové, Ing. Michala Pochopa, Ing. arch. Simony Vondráčkové, Ph.D., a Ing. Jitky Blehové.

*RNDr. Radim Perlín, Ph.D.
Katedra sociální geografie
a regionálního rozvoje
Přírodovědecká fakulta Karlovy univerzity*

*Ing. Vladimír Mackovič
projektant*

Konference ESPON

V rámci španělského předsednictví v Radě EU se ve dnech 15.–16. 11. 2023 uskutečnila ve městě Cuenca konference s názvem „Malá a středně velká města jako pohony udržitelného rozvoje a spolupráce mezi městem a venkovem“. Na konferenci vystoupili představitelé španělské vlády a (regionální) správy, zástupci evropské komise a programu ESPON, stejně jako výzkumní pracovníci z různých evropských institucí a univerzit.

Účastníci měli možnost získat informace o španělském přístupu k řešení problémů spojených s územní soudržností, zapojit se do diskusí týkajících se zajištění rovných příležitostí k veřejným

službám a konfrontovat svoje přístupy k řešení demografických výzev a nerovností mezi městem a venkovem. Veške-

ré prezentace a materiály z konference jsou k dispozici na stránkách programu ESPON: <https://www.espon.eu/cuenca>.

Nová publikace ESPON

V prosinci 2023 byl zpracován překlad publikace ESPON s názvem „SUPER – Udržitelná urbanizace a způsoby využití území v evropských regionech“

(*SUPER – Sustainable Urbanisation and Land-use Practices in European Regions*). Obsahem publikace, na jejímž zpracování se podílel Ústav územního rozvoje ve spolupráci s Ministerstvem pro místní rozvoj, je řada inspirativních příkladů,

opatření, strategií a projektů, které cílí na rovnoměrný, vyvážený a udržitelný územní rozvoj. Publikace je k dispozici na oficiálních stránkách ÚÚR, případně na vyžádání v omezeném počtu taktéž v tištěné verzi.

Ženy v architektuře, které jste neznali

Nová databáze Ženy v architektuře představuje okolo stovky architektek, které v Česku působily po roce 1945 – některá jména byla doposud prakticky neznámá. Databáze vznikla ve spolupráci Národní galerie Prahy (NGP) a Vysoké školy uměleckopřemyslové v Praze (UMPRUM).

Dosud byla širší veřejnosti dobře známá jen hrstka českých architektek. Téma je relativně málo probádané, širší přehled o biografích architektek a jejich díle zatím chybí. Nový on-line výzkumný katalog nyní představuje polovinu z cca 100 plánovaných biografí žen působících na poli tuzemské architektury a soupisy jejich děl, včetně obrazové galerie projektů. Mezi zastoupenými tvůrkyněmi najdete Alenu Šrámkovou, Evu Jiříčnou, Zdenku Novákovou, Růženu Žertovou, Vítězslavu Rothbauerovou, Danielu Fenclovou, Marii Davidovou, Jaromíru Šimoníkovou a mnohé další. K poslechu je připraveno prvních pět podcastových rozhovorů s architektkami – a budou přibývat další.

Databáze Ženy v architektuře: architektura a emancipace v České republice po roce 1945 a související web vznikly jako součást výzkumu zaměřeného na mapování a interpretaci tvorby žen v architektuře v kontextu společensko-politických změn v České republice. V rámci výzkumu byl kladen důraz na mezioborové souvislosti a témata jako například výkon architektonické profese nebo syntéza profesního a osobního života. Projekt představuje ženy v celém spektru jejich aktivit – jako architektky-projektantky, teoretičky, historičky, designérky, ale i úřednice a mediátorky. Kromě databáze bude dalším klíčovým výstupem výzkumu monografie Ženy v architektuře, jejíž vydání je plánováno na jaro 2024.

Za projektem stojí řešitelský tým ve složení Helena Huber-Doudová (odpovědná řešitelka za NGP), Klára Brůhová (od-

povědná řešitelka za UMPRUM), Petra Hlaváčková, Šárka Malošíková, Nikola Zahradková a Barbora Řepková.

Projekt podpořila Grantová agentura České republiky (projekt č. GA 21-22749S). Více informací najdete na www.zenyvarchitekture.cz.

[umprum.cz., 5. 1. 2024]

Konverze mlýnů na galerii v Pardubicích

Stavba získala v soutěžní přehlídce Česká cena za architekturu 2023 Cenu Ministerstva průmyslu a obchodu ČR za příkladnou revitalizaci brownfieldu a Cenu Svazu podnikatelů ve stavebnictví v soutěžní přehlídce Stavba roku 2023.

Ve dvou etapách výstavby Automatických mlýnů bratří Winternitzů reflektoval Josef Gočár prudký vývoj dobových architektonických tendencí od rané moderny k národnímu slohu, a to paralelně ke dvěma fázím pohonu vodní a elektrickou energií. Uvnitř byla stavba podřízena technologii ukládání a zpracování obilí na nejvyšší technické úrovni své doby. Po ukončení výroby byla zničena většina technologického vy-

bavení a areál se stal národní kulturní památkou.

Pro život galerie je důležité uspořádání přilehlých prostorů: nábřeží, nádvoří a nového náměstí. Aby se stal někdejší dvůr městským veřejným prostranstvím, je v parteru galerie nově propojen dvěma pasážemi s nábřežím. Mezi pasáže je do bývalé mlýnice umístěna vstupní hala galerie, severní pasáž doplňuje kavárna. Do expozic je pak vstup z ochozu haly přemostěním pasáží.

Do velkoprostorových hal mlýnice s ocelovými a dřevěnými nosnými konstrukcemi jsou umístěny vstupní prostory a expozice, do železobetonových částí pak depozitáře. V Gočárově řešení roste světlá výška podlaží směrem nahoru, proto jsou do nejvyšších dvou podlaží umístěny sály pro výměnné výstavy a společenský sál se střešní terasou. Zatímco u průčelí orientovaného k městu jsou ve výstavních sálech ponechány všechny podlahy a okna, na dvorní straně jsou podlahy redukovány a okna zevnitř zaslepena, aby na stěnách vznikla využitelná výstavní plocha. Ta je v úrovni horních dvou podlaží propojena na celkovou výšku téměř 10 m a podlaha pod ní je prosklená. Mlýnici je veden pomyslný svislý

Gočárova galerie (autoři: Transat architekti)

Foto © Tomáš Kubelka

řez, přivádějící shora světlo z nových střešních světlíků.

V maximální míře je přiznán původní konstrukční systém tvořený režným cihelným zdívem, ocelí, dřevem a betonem. Mlýnici nese původní ocelová konstrukce, která musela být vzhledem k počtu podlaží protipožárně opláštěna, povrch tvoří opět kov. Přiznány zůstaly dřevěné stropy s minimem nových tras inženýrských sítí. Fasády jsou obnoveny při zachování přiměřené patiny. Vnitřní zateplení stěn je z kalciumsilikátu s akumulační přízdívkou, zateplení zhlaví trámů a střeš z pěnoskla. Střechy nesoucí prvky klimatizace jsou zapuštěny pod úroveň atik. Původní industriální okna s dobovým zasklením jsou ve vybraných pozicích doplněna z vnitřní strany novými tepelněizolačními okny z nerez. Okna lze otevírat, umožňují řízené (a někde také individuální) větrání, doplněny jsou screenové rolety reagující na polohu slunce a blackoutové rolety umožňující denní světlo zcela vyloučit.

[StavbaWEB, 30. 11. 2023, autorská zpráva, vyšlo v časopise Stavba 2/2023]

Stavět byty chtějí tři čtvrtiny obcí

Se svým bytovým fondem není spokojeno 69 % samospráv a zároveň ho 72 % chce rozšiřovat nebo rekonstruovat. Vyplývá to z reprezentativního průzkumu, který provedlo Ministerstvo pro místní rozvoj ve spolupráci se Svazem měst a obcí ČR. MMR také na financování výstavby pro obce připravilo nebo chystá řadu investičních nástrojů. Reforma Bydlení pro život jim vychází vstříc.

„Šetření Obecní bydlení spolehlivě prokázalo to, co z rozhovorů se starosty a starostkami víme už dlouho. Samosprávy mají zájem rozšiřovat nebo opravovat svůj bytový fond, ale chybí jim k tomu peníze a často i potřebné know-how. Obojí jim MMR nabízí v rámci reformy Bydlení pro život. Je to právě dlouhodobá spolupráce s obcemi, na kterou sázíme při zvyšování dostupnosti bydlení v Česku,“ okomen-

toval výsledky studie místopředseda vlády a ministr pro místní rozvoj Ivan Bartoš.

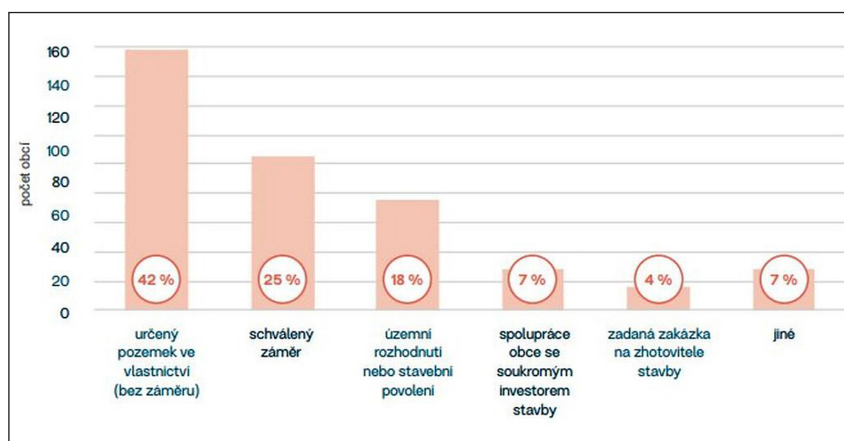
Ze zúčastněných obcí jich 69 % považuje svůj bytový fond za nedostatečný, přičemž častěji toto hodnocení zaznělo u nejmenších samospráv do tří tisíc obyvatel. Zhruba stejný podíl obcí (72 %) má zájem počty svých bytů navýšit, a to celkem o 14 tisíc. Přes 60 % z nich plánuje výstavbu pro běžné nájemné, 57 % vznik sociálních bytů, bydlení pro seniory 43 % samospráv a zhruba čtvrtina chce také startovací byty pro mladé. Nejčastěji obce volí kombinaci dvou a více typů. „Prostřednictvím Státního fondu podpory investic jsme letos v programu Nájemní bydlení podpořili výstavbu hlavně obecních bytů více než miliardou korun. Počet žádostí byl velký, v dalších letech proto chceme do dostupného bydlení dostat zhruba osm miliard z Národního plánu obnovy a na tyto prostředky navázat i soukromé peníze. Celkem by tak mohlo jít až o 20 miliard korun, které nastartují dlouhodobé rozšiřování obecních bytových fondů,“ uvedl ministr Bartoš.

Navzdory vysokému zájmu o výstavbu bytů s ní v posledních osmi letech mělo nějakou zkušenost jen 37 % dotazovaných samospráv. Aktuálně mají celkem 38 projektů bytové výstavby s platným územním rozhodnutím nebo stavebním povolením. MMR proto zřídí síť expertů v regionech, kteří samosprávám nabídnou poradenství ohledně bytových projektů. Pomůžou například s tím, jak nastavit spolupráci s developerem

nebo bankou. „Jedna věc jsou náklady na samotnou stavbu, pak je tady ale také otázka projektové přípravy. Především pro malé obce s omezeným rozpočtem je to velká zátěž, v rámci Národního plánu obnovy jsme proto už vyhlásili první výzvu ve výši 150 milionů korun, která obcím a krajům pomůže se zpracováním projektové dokumentace. Na příští rok už máme připravenou další výzvu s více než dvojnásobným objemem peněz,“ dodal Ivan Bartoš.

Šetření také sledovalo, jak obce své byty pronajímají. Necelých 60 % z nich uvedlo, že používá krátkodobé nájemní smlouvy. Jako důvod uvedly potenciální problémy s platební morálkou nových nájemníků, obavy z poškození bytu nebo narušování soužití v domě. Po různě dlouhém zkušebním období samosprávy často nabízejí delší nájemní smlouvu. Celkem 80 % obcí eviduje dluh na nájemném v souhrnné výši 1,2 mld. korun – medián dosahuje 600 tisíc korun. Lidé v bytové nouzi se na celkové dlužné částce podílejí pouze z deseti procent.

Nějaké poradenství v oblasti bydlení poskytuje obyvatelům 81 % obcí, v naprosté většině se ale jedná o součást jiné sociální práce. Jen 13 % obcí s rozšířenou působností poskytuje přímo poradenství specializované na bydlení, navíc se zpravidla jedná o časově omezené projekty. Návrh zákona o podpoře bydlení počítá se zřízením kontaktních míst, která by poskytovala poradenství i podporu v bydlení. Vzniknout by měla na

Počet obcí s projekty v různé fázi projektové přípravy

všech obcích s rozšířenou působností, přičemž financování pokryje příspěvek na výkon státní správy v přenesené působnosti. Více než polovina dotčených samospráv uvedla, že má o kontaktní místo zájem, pokud bude mít zajištěné peníze na provoz a konkrétní nástroje pomoci.

Průzkumu se v závěru letošního března zúčastnilo více než 60 % všech obcí s rozšířenou působností nebo pověřeným úřadem. Celkem to bylo 242 samospráv, které vlastní necelých 150 tisíc bytů. Jde o reprezentativní vzorek z hlediska velikosti i regionálního rozložení. „Ať už je to příprava zákonů nebo investičních programů, je třeba vycházet z kvalitních dat. Ta nám v případě politiky bydlení dosud citelně chyběla. Studie Obecní bydlení je součástí naší snahy co nejdříve splatit tento dlouhodobý dluh. Díky patří našim analytikům na ministerstvu i Svazu měst a obcí ČR, který se na šetření podílel,“ uvedl ministr Bartoš.

[StavbaWEB, 7. 12. 2023]

NOVÉ PUBLIKACE

VUT BRNO. **12th Annual Conference on Architecture and Urbanism 2023. Constraints to Further Development**

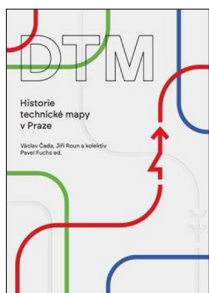

Fakulta architektury VUT vydala sborník vybraných recenzovaných příspěvků z 12. mezinárodní doktorské konference na téma Omezení dalšího rozvoje. Článek o průběhu konference

jsme uveřejnili v č. 6/2023 našeho časopisu. Sborník je k dispozici on-line prostřednictvím digitální knihovny VUT na odkaze: <https://dspace.vut.cz/handle/11012/244137>.

[VUT Brno: 2023, 136 s. ISBN 978-80-214-6206-9]

ČADA, Václav – ROUN, Jiří a kol. FUCHS, Pavel (ed.). **DTM. Historie technické mapy v Praze**

V roce 2024 se spustí nová Digitální technická mapa krajů. Jedná se o důležitý podklad pro územní plánování, stavební řízení, přípravu investic, správu

sítí technické a dopravní infrastruktury nebo správu majetku. Co jí ale předcházelo? Jak vypadalo mapování Prahy před sto nebo dvě stě lety? Nová kniha z Nakladatelství IPR Praha nazvaná „DTM – Historie technické mapy v Praze“ přehledně shrnuje vývoj mapování velkých měřitek na území hlavního města od prvních geodetických plánů konce 18. století až po současné digitální technické mapy. Řada grafických zobrazení dokumentuje vývoj obsahu i kartografického zpracování jak v původním „papírovém“ pojetí, tak od poloviny 80. let 20. století v postupně se rozvíjejících digitálních technologiích. Srovnávací příklady zachycují dynamickou proměnu mapového díla i samotného města.

[IPR Praha: 2023, 116 s. ISBN 978-80-88377-54-2]

FULLEROVÁ, Veronika Rút a kol. **Kuchařka kultivace českých měst. Jak kultivovat město během jednoho volebního období a sklidit za to adekvátní pochvalu**

Příručka má napomoci ke kultivaci veřejného prostoru, zejména v oblasti pravidel používání reklam. Publikace obsahuje tipy a návody směřující ke kultivaci veřejného prostoru – věnuje se právním aspektům a nastavení pravidel pro reklamy, přináší shrnutí zkušeností profesionálů z různých oborů vč. komunikace mezi zainteresovanými subjekty. Uveden je rovněž praktický postup na sestavení plánu kultivace, který lze realizovat během jednoho volebního období. Příručka je volně ke stažení v on-line verzi: <https://veronikarut.com/project/kucharka-kultivace-pro-200-mest>.

[Veronika Rút Fullerová, 2023, 117 s. ISBN 978-80-907434-4-1]

Platforma přes Masarykovo nádraží v Praze

Stavebním ruchem ožije v následujících třech letech pražské Masarykovo nádraží. Železniční dopravě slouží už více než 175 let, nyní projde největší proměnou ve své historii. Jeho kolejiště překlene unikátní platforma, která zkrátí přístup na nástupiště z okolních čtvrtí a současně nabídne novou odpočinkovou zónu přímo v centru metropole. Moderní podobu stanice ocení jak cestující v příměstské dopravě, tak brzy i ti, kteří se vydají vlakem na letiště. Práce byly zahájeny v lednu, hotovo bude v roce 2027. Náklady dosáhnou 3,4 mld. Kč, významnou část pokryjí finance z EU.

První vlak přijel na dnešní Masarykovo nádraží už v roce 1845. Dnes plní významnou roli zejména v pražské příměstské dopravě, v pracovní dny jím projde až 30 tisíc cestujících. „Masarykovo nádraží se nachází uprostřed dynamicky se rozvíjejícího území. Díky modernizaci vzájemně propojí přilehlé ulice a stane se tak nedílnou součástí okolní zástavby. Už jej nebude nutné složitě obcházet,“ uvedl ministr dopravy Martin Kupka.

„Modernizace počítá s tím, že se Masaryčka stane výchozím bodem také pro vlaky na letiště. Zvýšíme proto nejen počet kolejí u nástupiště ze sedmi na

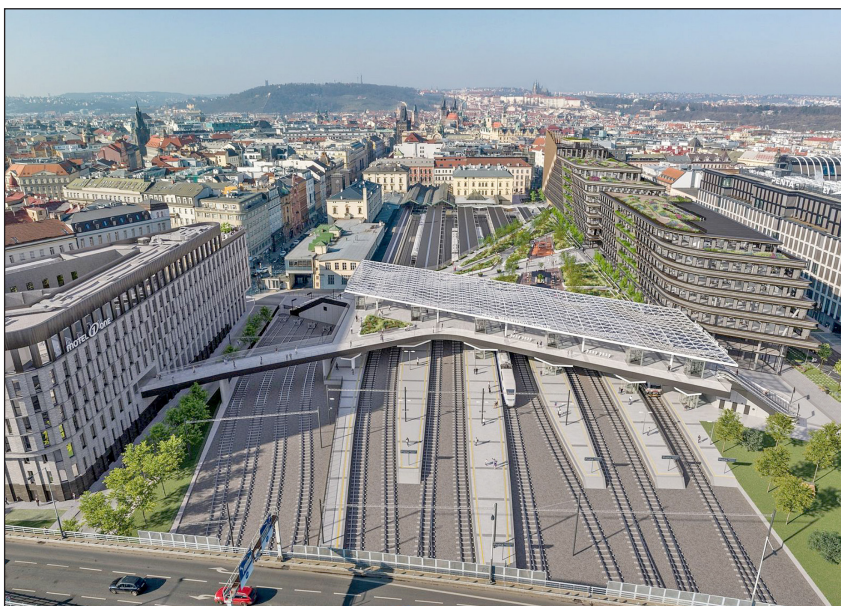

Foto © Správa železnic

Platforma přes Masarykovo nádraží v Praze

devět, ale i ty, které budou sloužit k odstavení souprav. Rekonstrukce kolejí pod Vítkovem pak umožní zvýšit

traťovou rychlost,” řekl generální ředitel Správy železnic Jiří Svoboda. Jak dodal, všechna nástupiště budou mít

bezbariérový přístup a umožní pohodlný nástup do vlakových souprav. Nejvýraznějším architektonickým prvkem bude platforma nad celým kolejištěm. Umožní nejen propojení Florence s Hybernskou ulicí a ulicí Masarykova s hlavním nádražím, ale i přístup k již realizovaným objektům v okolí. Zároveň nabídne nový prostor pro cestující čekající na vlak. Z něj se dostanou eskalátory, schodiště a výtahy rovnou na jednotlivá nástupiště. Část platformy se osadí zelení a vznikne tak relaxační zóna přímo v centru metropole. K napájení osvětlení nebo rozhlasu se použijí fotovoltaické články, které se zabudují do zastřešení platformy. K zavlažování zeleně se využije dešťová voda zachycená v retenčních nádržích.

Práce budou probíhat při zachování částečného provozu, první dílčí omezení pro cestující nastane během letošních letních prázdnin. Vlaky od Vysočan nepojedou na Masarykovo nádraží, ale budou odkloněny na hlavní nádraží. Realizace stavby Modernizace a dostavba ŽST Praha Masarykovo nádraží je spolufinancována Evropskou unií z Nástroje pro propojení Evropy (CEF). Celková výše způsobilých nákladů projektu je téměř 3 mld. korun. Míra podpory EU dosahuje 83,99 % ze způsobilých nákladů. Národní financování zajišťuje Státní fond dopravní infrastruktury.

[StavbaWEB, 29. 1. 2024]

TISKOVÉ ZPRÁVY

MINISTERSTVO
PRO MÍSTNÍ
ROZVOJ ČR

Obce mohou získat dotaci až 400 tisíc korun na architektonické a urbanistické soutěže

Ministerstvo pro místní rozvoj vyhlásilo výzvu k předkládání žádostí o dotaci z programu Podpora architektonických a urbanistických soutěží 2023+.

Pro obce v ní vyčlenilo celkem pět milionů korun. Cílem je přispět ke kvalitnějším návrhům staveb a veřejných prostranství. Maximální výše podpory na soutěž je 400 tisíc korun.

„Architektonické a urbanistické soutěže se zatím v Česku bohužel využívají jen málo, přinášejí přitom řadu výhod. Lidé se díky nim dříve seznámí se stavebními projekty. Dávají jim možnost aktivně se zapojit do procesu vytváření míst, kde žijí. Soutěže taky prokazatelně vedou k hezčím, úspornějším a efek-

tivnějším stavbám,” uvedl místopředseda vlády pro digitalizaci a ministr pro místní rozvoj Ivan Bartoš.

Předmětem soutěže mohou být návrhy staveb veřejného občanského vybavení, veřejných prostranství, ostatních staveb veřejné infrastruktury a dále staveb pro bydlení na pozemcích ve vlastnictví obce. Ve všech případech může jít o novostavby nebo o rekonstrukce existujících staveb. Kromě toho může být předmětem soutěže také koncepce území.

Z dotace je možné financovat až 50 % nákladů na ceny a odměny v jedné soutěži. Maximální částka je 400 tisíc korun, a to i v případě dvoufázové soutěže. Výzva je určena výhradně obcím, které vyhlásí veřejnou soutěž a Česká komora architektů ji uzná jako regulární.

[29. 12. 2023]

Státní fond podpory investic podpoří obnovu brownfieldů více než 2,3 miliardami korun

Státní fond podpory investic (SFPI), který spadá pod Ministerstvo pro místní rozvoj, rozdělí více než 2,3 miliardy korun z Národního plánu obnovy (NPO) mezi projekty na revitalizaci území se starou stavební zátěží (brownfieldů). Podporu získalo 15 velkých a 32 malých projektů napříč regiony. Největší zájem byl o rekonstrukce, zhruba půl miliardy půjde také na demolice a následnou novou výstavbu. Všechny projekty musí být dokončeny do prosince 2025.

„Díky prostředkům z Národního plánu obnovy dostanou neudržované areály druhou šanci – vzniknou v nich nové školy, kulturní zařízení nebo sportoviště a další budovy, které slouží veřejnosti. Záleží na konkrétních potřebách obce,“ uvedl ministr pro místní rozvoj Ivan Bartoš. Podpora z celkem čtyř výzev poputuje na 47 projektů. Velké brownfieldy si rozdělily více než 1,8 miliardy korun, malé přes 470 milionů korun. Z větší části se jedná o rekonstrukce stávajících objektů na území brownfieldů, menší část pak tvoří demolice nevyužitelných objektů s návaznou výstavbou energeticky úsporných ekologických novostaveb. *„Brownfieldy často zabírají lukrativní místa v centrech měst. Jsou proto obrovskou výzvou a zároveň příležitostí. Město může na jejich místě postavit třeba skvěle dostupnou moderní knihovnu, aniž by muselo zastavět volnou plochu,“* dodal Bartoš.

Díky podpoře MMR vzniknou také přírodní úložiště uhlíku za 170 mil. Kč. Typicky se jedná o zalesnění na mís-

tě bývalých vojenských objektů, kde by rekonstrukce budov nebo výstavba nebyla smysluplná. *„Podporu získal například projekt výstavby nové základní školy v Bílovicích nad Svitavou, který pomůže i obcím v širokém okolí, protože stará škola už kapacitně nedostačuje. Pochlubit se bude moci skutečnou raritou – přímo v hlavní budově zůstane v provozu vodní elektřárna, která byla součástí původního mlýna,“* vysvětluje ředitel SFPI Daniel Ryšávek.

Z dalších úspěšných projektů stojí za zmínku například divadlo a kulturně-společenský prostor se zázemím ve vyhořelém zámeckém pivovaru v Jindřichově Hradci. Plzeň pak díky podpoře SFPI zrekonstruuje nevyužitý objekt na kulturně i turisticky významné Muzeum generála Pattona.

Výsledky výzev v programu NPO brownfieldy jsou k dispozici na webu MMR.

[10. 1. 2024]

Výtahy už od čtyř nadzemních podlaží. Ohledně přístupnosti staveb ministru Bartošovi radí experti i zástupci lidí se zdravotním postižením

Ministerstvo pro místní rozvoj připravilo vyhlášku o požadavcích na výstavbu, která přispěje také k lepší přístupnosti staveb. Snižuje například počet pater, od kterého musí být v nových bytových domech výtah. Přístupnost je díky vyhlášce jedním z klíčových požadavků už v návrhu stavby. Ministru pro místní rozvoj v tomto nově radí sbor složený ze zástupců veřejné správy, profesních komor, akademické sféry a neziskových organizací.

„S řadou překážek v dopravě, na ulici nebo uvnitř budov zápasí kromě lidí na vozíku a nevidomých také senioři nebo maminky s kočárky. Nechceme, aby přístupnost byla jen často přehlíženým doplňkem jako doteď, proto jsme ji zařadili přímo do vyhlášky o požadavcích na výstavbu. Snadný a bez-

pečný přístup pro všechny bez ohledu na zdraví, věk a pohlaví by měl být standardem,“ uvedl místopředseda vlády a ministr pro místní rozvoj Ivan Bartoš.

Vyhláška o požadavcích na výstavbu stanoví povinnost zřizovat výtah v nových bytových domech se vstupem do bytů v úrovni čtvrtého a vyššího nadzemního podlaží nebo podkrovní na stejné úrovni. Dosud to platilo až od pátého nadzemního podlaží. Ve školských budovách bude vyhláška požadovat plnou přístupnost bez možnosti výjimek. Také došlo k lepšímu vymezení okruhu staveb, které musí být vybaveny orientačním majáčkem pro osoby se zrakovým postižením. *„Ohledně změn v nárocích na přístupnost jsme vycházeli z praktické zkušenosti lidí s omezenou schopností pohybu nebo orientace. Jejich zapojení do přípravy legislativy pro mě bylo klíčové. Chtěl bych poděkovat neziskovým organizacím, které je zastupují a dlouhodobě upozorňují na jejich potíže,“* dodal ministr Bartoš.

Z rozhodnutí ministra Bartoše vznikl na začátku roku na MMR poradní sbor k přístupnosti staveb, který dává doporučení k efektivnímu rozvoji přístupnosti. Reaguje také na návrhy zákonů a prováděcích právních předpisů v gesci Ministerstva pro místní rozvoj nebo připravuje návrhy koncepčních materiálů. V Poradním sboru ministra pro místní rozvoj k přístupnosti staveb má zastoupení veřejná správa, profesní komory, akademický sektor a zejména neziskové organizace sdružující osoby s omezenou schopností pohybu nebo orientace. *„Tuto iniciativu pana ministra velice vítám. Pro naši integraci je nesmírně důležité, aby byla bezbariérovost ve všech ohledech striktně dodržována. Doteď tady taková platforma chyběla. Věřím, že díky ní dojde k propojení úřední sféry a lidí z praxe, se samotnými občany s handicapem. Bude řešit zásadní připomínky, které se díky tomu dostanou do legislativních podkladů a přispějí ke zlepšení celého systému dodržování přístupnosti,“* prohlásila Alena Jančíková, ředitelka České asociace paraplegiků – CZEPA, z. s., která je sama pouřazová

vozičkářka. Poprvé sbor zasedal na začátku ledna. V první polovině roku bude jeho úkolem hlavně připomínkovat chystanou ČSN normu na přístupnost staveb.

[23. 1. 2024]

Evropská proměna po roce 2027? Hnací silou k růstu Evropské unie jsou regiony

V belgickém Mons jednali 6. 2. 2024 ministři členských zemí EU odpovědní za politiku soudržnosti a investice z fondů EU. Stěžejním tématem byla debata o změnách této jedné z největších investičních politik EU zaměřené na rozvoj regionů. Místopředseda vlády pro digitalizaci a ministr pro místní rozvoj Ivan Bartoš vystoupil s jasným poselstvím – politika soudržnosti má být impulzem pro sjednocování evropských regionů a podporu klíčových strategických oblastí. Jednání se zúčastnila Elisa Ferreira, komisařka pro soudržnost a reformy, a Nicolas Schmit, komisař pro pracovní místa a sociální práva.

„Česko je premiantem v čerpání evropských fondů. Ukazuje to průběžné pořadí zemí sedmadvacítky z konce prosince. Ke konci roku 2023 příjemci dostali přes 640 miliard korun, to je víc než 98 % prostředků pro období 2014–2020. O budoucnosti kohezní politiky a evropských fondů i jejich přínosu pro Česko jsem mluvil s ostatními ministry zemí EU,“ řekl místopředseda vlády pro digitalizaci a ministr pro místní rozvoj Ivan Bartoš.

Na programu setkání bylo směřování politiky soudržnosti jako klíčového nástroje pro snižování hospodářských, sociálních a územních rozdílů v EU po roce 2027. Specifickým rysem politiky soudržnosti je sdílené řízení, kterým se odlišuje od ostatních

politik. *„Tato metoda řízení je jejím hlavním přínosem, protože rozděluje odpovědnost mezi evropské, národní nebo regionální úroveň a zároveň zachovává partnerský přístup. Její podstatou je snižování rozdílů mezi regiony, které by se mělo stát hlavní prioritou celé EU. To přispěje k jejich síle, konkurenceschopnosti a odolnosti,“* prohlásil ministr Bartoš.

Mění se evropský kontext a rostoucí potřeby transformace EU také vyžadují lepší přizpůsobení klíčových principů. Základem reformované podoby politiky soudržnosti by mělo zůstat sdílené řízení, územní rozvoj a přístup zdola nahoru tak, aby reflektovala konkrétní potřeby a výzvy regionů. V diskusích o budoucí podobě politiky soudržnosti by tak jako základní priorita EU měla být skloňována konvergence jednotlivých regionů, která vede k posilování jejich konkurenceschopnosti a odolnosti.

Další strategické oblasti jako digitalizace, inovace, demografické výzvy a klimatické změny jsou také klíčové, ale za podmínky zohlednění odlišné úrovně jednotlivých regionů. Podle ministra Bartoše je nezbytné respektovat potřeby a priority jednotlivých území tak, aby bylo každému regionu umožněno schválit si vlastní strategickou orientaci a zacílení prostředků pro svůj další rozvoj. Česká republika podporuje rovněž spravedlivou transformaci, která uplatňuje přístup založený na slabých a silných stránkách daného území.

[6. 2. 2024]

S projekty dostupného bydlení pomůže v České republice i Evropská investiční banka

Evropská investiční banka (EIB) se zapojí do podpory vznikajícího sek-

toru dostupného bydlení v České republice. Ještě v tomto roce vypracuje zhodnocení trhu a doporučí vhodnou formu financování bytové výstavby a rekonstrukcí. Experti banky také vyberou konkrétní projekty s vysokým potenciálem. Cílem je mimo jiné vytvořit systém, který bude atraktivní i pro nadnárodní investory.

Dostupné nájemní bydlení v České republice rozšíří nabídku vedle bydlení vlastnického, družstevního, sociálního nebo komerčních nájmu. *„V mnoha evropských zemích je takzvané dostupné bydlení klíčovou součástí snahy o nalezení cesty z bytové krize. Pracujeme na tom, aby i v Česku hrálo významnou roli. Jde o dlouhodobě levnější nájemy, na které dosáhnou i lidé ze střední třídy, pokud nevládní nemovitost. Cílem není nahradit vlastnické bydlení, ale nabídnout důstojnou alternativu například mladým lidem, kteří na počátku své kariéry zatím nedosáhnou na hypotéku,“* vysvětlil Ivan Bartoš.

„Nízká dostupnost bydlení je problémem pro mnoho našich občanů, zejména pro ty, kteří patří do skupin s nízkými a středními příjmy. V oblasti podpory bydlení je tak klíčová meziresortní spolupráce, a právě díky ní jsme dnes mohli podepsat smlouvu s EIB. Naším cílem je podpořit investice do projektů nájemního bydlení, které budou splňovat kritéria kvality, energetické účinnosti a cenové dostupnosti,“ uvedl ministr financí Zbyněk Stanjura.

„Pro příští roky jsme na dostupné bydlení v Česku vyjednali zhruba osm miliard korun z Národního plánu obnovy – přemýšlíme ale dlouhodobě. Nastavujeme investiční systém, který splňuje evropská pravidla, a hlavně bude trvale atraktivní pro zahraniční investory,“ dodal Bartoš.

[13. 2. 2024]

VÝZVA

Redakce časopisu Urbanismus a územní rozvoj vyzývá k zasílání článků
pro č. 4 a 5/2024 k tématům

PARTICIPATIVNÍ PLÁNOVÁNÍ VELKÉ INVESTICE V ÚZEMÍ

V případě zájmu o publikaci článku k danému tématu zašlete příspěvek na adresu redakce@uur.cz.

Termín pro odevzdání recenzovaných příspěvků do recenzního řízení k tématu **Participativní plánování** je **15. dubna 2024** (pro nerecenzované příspěvky je **12. května 2024**). Termín pro odevzdání recenzovaných příspěvků do recenzního řízení k tématu **Velké investice v území** je **17. června 2024** (pro nerecenzované příspěvky je **7. července 2024**). Číslo 4/2024 bude vydáno v srpnu, č. 5/2024 bude vydáno v říjnu tohoto roku.

Redakce přijímá recenzované/nerecenzované články i k jiným tématům souvisejícím se zaměřením časopisu. Pro informační rubriku redakce uvítá zaslání relevantních zpráv, recenzí publikací nebo záznamů z odborných akcí.

Pokyny pro publikování naleznete zde: <https://www.uur.cz/casopis-uaur/pro-autory-for-authors/>.

U&UR

ÚSTAV
ÚZEMNÍHO
ROZVOJE

MINISTERSTVO
PRO MÍSTNÍ
ROZVOJ ČR